

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status HELG 1939-40

RIKSORGAN för SVERIGES LUNGSJUKA

Pris 1 kr. (Å sanatorier 75 öre)

General Motors vagnar

äro var och en i sin prisklass de modernaste och mest fulländade och ge det högsta realvärdet för pengarna. Inom denna grupp skall Ni göra Ert val av bil:

OPEL
CHEVROLET
PONTIAC
OLDSMOBILE
VAUXHALL
BUICK
LA SALLE
CADILLAC

General Motors Nordiska A.-B.,
STOCKHOLM

Tidningen FOLKET, Eskilstuna,

är den mest lästa av sörmlands-
tidningarna på platsen och i länet.
Har Du icke stiftat närmare bekant-
skap med tidningen, så gör det ge-
nast genom en provprenumeration

*En vaken, pigg och lättläst tidning.
Ovärderligt annonsorgan.*

känner man alltid en sär-
skild tillfredsställelse, vare

cykeln med delar
av rostfritt stål.

sig det gällt att trampa uppför en lång backe
eller att under en lång följd av år ha tillverkat
allt bättre och bättre cyklar. 1939 års HERMES
är i alla avseenden en toppmaskin, som Ni
kommer att bli stolta över att äga, att köra och
att visa för andra cyklister.

A. B. NYMANS VERKSTÄDER - UPPSALA
NORRA EUROPAS STORSTA OCH LEDANDE CYKELFABRIK

GLAD och GOD med rätta festbumöret

— boken med vilken JOHAN-OLOV
skrivit sig rakt in i det svenska folkhjärtat

Det är en fest att läsa en bok som
"Mödrar, fästgör och hustrur".

Den hör hemma i varje familj, där
den kommer att bli lika kär läsning
för alla medlemmar. Det är en bok,
som tål vid att läsas både av gammal
och ung, och som inte saknar någon
av de ingredienser som krydda bra,
rolig och spännande lektyr. Åt mödrar,
fästgör och hustrur.

Den bästa julklappen.

Pris endast 2,25. Inb. i vackert halvfranskt band 3,50.

I bokhandeln och direkt från

Folket i Bilds Förlag

Box 118

Stockholm

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

N:o 12 1939

Utkommer en
gång i månaden
2:dra årgången

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Redaktör och ansvarig utgivare:
JOHANNES SANDRÉN

Telefon: 41 39 99 · Postgiro 154420
Götgatan 83 II, Stockholm

"De Lungsjukas Effervårdskommitté"
De Lungsjukas Riksförbund

INNEHÅLL:

	sid.
Med. D:r GUSTAF NEANDER: Befriaren skall komma	4
Överläkare HELGE DAHLSTEDT: En julresa hem till Norrland vid sekelskiftet	5
Skriftställare WALDEMAR SVAHN: Samuel Hybbinette	7
Författaren JOSEF KJELLGREN: Minnen från föregående krig	13
„ ERIK ASKLUND: De som mötas	16
Redaktör LARS-BRUNO ENGSTRÖM: "Yxlografen" i Grisslehamn	18
PAUL MICHAEL INGEL: Brevet från Dresden	20
Författaren NILS MAGNUS FOLCKE: Stjärnan (juldikt)	23
D:r REINH. HAUSEN: Ett besök på de spetälskas ö	24
Sanatoriet som skall bli yrkesskola?	27
Författaren H. P. MATTIS: Femman	28
Författarinnan ELISABETH HÖGSTRÖM-LÖFBERG: Tomtens fråga (dikt)	31
Var och en sin egen redaktör (pristävlan)	33
Patienternas spalt: Jul på "sanatet"	34
IVAN EINARSSON: En mångfrestare	36
Julkorsordet	38

Illustrationer: HJALMAR ARLEMAN och T. SANDBERG.

BEFRIAREN SKALL KOMMA!

ATT STA ÖGA MOT ÖGA med representanter för de av tuberkulosen angripna, både de 10,000 som nu vårdas å våra sanatorier och andra vårdanstalter och de många flertusental, som efter vård och behandling gått ut att möta det bistra livet, har för mig en djupt gripande innebörd.

De år jag var läkare i egentlig mening, lärde jag mig förstå, vilken fruktansvärd fiende till vårt släkte tuberkulosen i grunden är. Jag har sett otaliga djupt gripande tragedier, vållade av denna sjukdom, sett unga krafter brytas, friska, rosiga kinder blekna, förhoppningar grusas, hem skövlas, livsmod bytt i svart förtvivlan. Jag har sett mycket, som jag aldrig kan glömma. Det kan icke hjälpas att jag, ehuru själv förskonad, kommit att känna mig knuten såsom genom något slags brödraskap vid denna legion.

Det tycks mig, att av alla livets fiender är ingen så hänsynslös och på samma gång så meningslös som tuberkulosen, ingen så omöjlig att förstå eller tolerera. Varför skall det finnas en stor massdödande sjukdom, just inriktad på att ödelägga ungdomen, livets vår, knoppningstiden? Tuberkulosen är t. o. m. en större folkförödare än de avskyvärda krigen. Under alla år, både fredens och krigens, har den drivit stora skaror av ungdom till död eller invaliditet.

Tillvaron av en sådan sjukdom framstår som en biologisk brutalitet, som en förolämpning mot livet självt. Mot en sådan sjukdom *måste* vår inställning vara oavblåtligt aktiv, aggressiv och oförsonlig; orden resignation, fatalism och underkastelse få icke nämnas, då det gäller tuberkulosen. Det måste vara kamp utan vila och ro.

Och kamp har stått, det veta vi alla; en stundom hård och bitter kamp, där det måhända icke alltid kunnat undvikas, att de sjuka känt det, som om kampen varit riktad mot dem och icke mot sjukdomen.

Vi höra ofta det glada budskapet, att tuberkulosen viker oavbrutet tillbaka, att antalet döda i sjukdomen alltjämt minskas. För tre årtionden sedan dogo ca 12,000 personer årligen i tuberkulos i Sverige, år 1938 var det något över 5,000. Det finns i vårt land i år mer än 7,000 människor, som nu slippa att dö i tuberkulos, men som skulle gjort det, om de levat för 30 år sedan. Detta är mycket glädjande för samhället. Vår förbättrade hygien, vår höjda levnadsstandard, våra åtgärder för att stärka den konstitutionella resistensen och våra speciella åtgärder mot sjukdomen, dispensärer och sanatorier ha jämte allt annat socialt framstegsarbete medverkat härtill.

Men om jag står som läkare inför en yngling, som just fått en akut lungsot, hjälper det föga om jag söker trösta honom med att samhället blir allt mer och mer befriat från tuberkulos. Jag har försökt det en

gång, men gör inte om det. Jag berättade för en nyinsjuknad yngling, hur tuberkulosmortaliteten gått tillbaka, hur samhället tycks vara på väg att bli tuberkulosfritt m. m. Han svarade: detta är ju mycket glädjande för samhället, men hur är det med mitt personliga tuberkulosproblem? Vad säger doktorn om det? Vad skulle jag svara? Jag förstod, att det är en betydande skillnad mellan "samhället", det opersonliga, kollektiva, och en levande ung människa, med drömmar, hopp, längtan, framtidsplaner och en naturlig och berättigad avsky för döden. För denna är möjligheten att bli frisk, fullt frisk, det enda väsentliga.

Även om tuberkulosdödligheten sjunker till en femtedel av den nuvarande, d. v. s. till blott omkring ett tusen döda om året, innebär detta ett ohyggligt offer av unga, friska krafter.

Först då vi fått ett suveränt botemedel mot sjukdomen, ett medel som säkert kan göra den sjuke frisk, ha vi besegrat tuberkulosen. Först då har den mörka skugga, som nu vilar över vår ungdom, försvunnit. Som det nu är, lurar ett ohyggligt, lömskt, osynligt och farligt hot mot all ungdom, liksom mot skeppen på haven i dessa dagar. När som helst, oväntat och plötsligt kan torpeden komma och katastrofen vara där.

Den största lycka jag kan tänka mig för vårt folk och för alla folk, vore ett säkert specifikum mot tuberkulosen. Är det förmätet eller barnsligt att drömma om ett sådant medel? Knappast! — Under min tid som läkare har jag upplevat tillkomsten av difteriserum, salvarsan, insulin och sulfonamid. Fyra väldiga fiender mot livet: difteri, syfilis, diabetes och akut lunginflammation äro praktiskt taget besegrade. Det är ungefär en Cannae-seger för den medicinska vetenskapen för vart årtionde jag varit med.

Vad kommer näst? Kanske är det medlet mot tuberkulosen. Vi ha rätt att hoppas. Den forskare som skänker mänskligheten detta medel, blir en av dess största välgörare, en stor befriare. Hela världens ungdom bidar honom.

"Kommer han, nalkas han,
är han stigen ur moderskötet.
Ström av hans närhet känns".

Må man kalla mig okritiskt sangvinisk och optimistisk, men jag känner som en djup lycka att med övertygelse kunna säga: *jag är viss om, att befriaren skall komma.*

Justaf Meander

En julresa hem till Norrland vid sekelskiftet

av Helge Dahlstedt

PÅ PERRONGEN I UPPSALA var det ovanligt livligt. Studenter, seminarister, skolpojkar och skolflickor trängdes för att komma med på det enda tåget, som avgick mot Norrland. I en hast blev tredjeklassvagnarna fulla. Studenterna suto de flesta i avskild förnämhet i en vagn för sig

och i några andra stuvade vi övriga in oss. I vår vagn var det en verklig blandning. Där fanns seminarister, fjellstedtare, skolpojkar och skolflickor. Alla skulle upp mot Norrland till Hälsingland, Jämtland, Ångermanland, Västerbotten eller Lappland. I sällskapet fanns också ett par studenter, bland dem en medicinare, som bar frälsningsarméns uniform. Vi blevo genast bekanta och buss i vagnen, glammade och pratade och voro snart du och bröder allesamman. Alexius var seminarist. När han åkt järnväg i två dagar hade han 19 mil landsväg kvar, innan han kom hem. Den vägsträckan skulle han avverka på skidor på mindre än två dagar. Han såg också ut för att kunna göra, vad han sade — fullvuxen och kraftig som han var. Medicinaren skulle upp till Västerbotten, han såg lugn, allvarlig och präktig ut. Det var ingen, som undrade på hans uniform. Han skrattade gott åt pojkarnas och flickornas upptåg och skoj och talte med sjundeklassisterna om deras framtid och gav dem råd för universitetet. Ingeborg var en av dem, som höll munlådan och skämtet igång. Hon kom från Skrapan och skulle av i Ljusdal för att fara vidare upp mot Härjedalsgränsen till Kårböle. De flesta av skolpojkarne skulle stiga av i nedre Norrland, några skulle längre upp och ett par av oss skulle fara samma väg som Alexius. I ett hörn satt Markusson. Han var mer till ären kommen, hade tjänat bonddräng i många år och till sist börjat på Fjellstedtska skolan i Uppsala. Han skulle bli präst. Det var något allvarligt beslutsamt över honom. Livet och det målmedvetna arbetet för framtiden hade präglat honom. Han skilde sig från oss andra i samlingsen och satt tyst för sig själv.

De gamla vagnarna dunkade hårt och ljudligt mot skenskarvarna och skakade så att alla satt och småhoppade. Upplands-slätten passerades. Den låg grå och dyster. Inte en snödriva på dikeskanterna mellan lergårderna. Sala, Krylbo 10 minuter. Dalälven flöt bred och lugn mellan sina trädbevuxna stränder. I Fors skulle Sigrid av. Hon var mörk och stilig, med ett gåtfullt leende i sina vackra anletsdrag. Alla pojkarna sågo vi smyg på henne. God jul! Vi ses igen till nyår. Upp i Gästrikland började det bli kuperat, med en och annan snöfläck i

skogsbyn. Sen kom Hälsingland. Där fanns höga berg och djupa dalar, stora skogar och stora byar med väldiga bondgårdar, där fanns sjöar och floder med forsar och framför allt där fanns snö. Snön hälsades med jubel och gav anledning till många skrytsamma historier om skidfärder och jakter, utförlöpor och andra äventyr. Så småningom kommo matsäckarna fram och det blev en enda stor gemensam måltid. Den ena hade kött och den andra fläsk, några hade pannkakor och våfflor, ett par hade torkade fårbogor och torkat renkött. Norrlänningarna längst uppifrån hade dessa speciellt norrländska läckerheter, som brukade sändas hemifrån till välkommen torrskaftning mellan måltiderna på inackorderingsställena. I Ljusdal skulle Ingeborg av och där vart ett fasligt liv med stoj och skratt. God jul! En otålig häst stod och gnäggade framför en släde. Det skulle nog bli åka av för henne och hennes bröder uppefter Ljusnan mot Kårböle.

Sen gick järnvägen längs Hennan och upp genom de stora hälsingeskogarna. Nu var det mörkt, men dock ej så beeksvart som nere på upplandslätten, ty snön lyste upp det norrländska landskapet. Sent framåt 11-tiden voro vi framme i Ånge, där vi skulle övernatta. På stationen var det fullt med folk. Snö hade börjat falla och flingorna singlarde vackert kring människorna i lyktskenet. En gumma viftade med en näsduk. Det var tecknet. Hos henne skulle vi få ligga — hemma i hennes banvaktstuga. Klokan gick mot tolv, innan vi fått i oss hennes gröt och mjölk och somnat, tätt instuvade i ett av banvaktstugans rum i turistsängar, i soffan eller på stolar eller soffloeket på golvet.

Klokan fem väcktes vi med gröt och mjölk och kaffe och snart suto vi åter instuvade på tåget i vår tredjeklassvagn. I Bräcke veko jämtlänningarna av mot sitt land och där kommo nya ungdomar på från Sundsvall. Tåget började nu gå långsammare. Med möda pustade det uppför det jämtländska höglandet mot Kälarna, Häsjö och Ragunda. De små tunnlarne vid Ragunda blevo ett skämtsamt avbrott, bron över Indalsälven dånade, när tåget rusade över och Döda Fallet gav anledning till berättelser och diskussioner. I Långsele kom en hop med pojkar på. De kommo från skolorne i Härnösand. Tjänis! Hur mår du? Några skulle följa oss och Alexius. Ångermanälven ringlade sig mellan de branta niporna och höga berg kantade horisonten längs Ådalen. Härifrån hade Pelle Molin skrivit sina ådalsskildringar. Han stod för oss som en imponerande romantisk sagogestalt. När vi dånade över Forsmobron, stodo vi alla ute på perrongen och sågo djupt ner i

Kyrkan låg uppe på berget med vid utsikt.

forsen samt uppåt och nedåt längs ådalen. Det var höjden av fågring. Uppåt låg ån djupt nerskuren under Selsjöberget. Några gårdar lågo nere vid vattnet, andra lågo i de branta niporna och åter andra högt uppe under berget. Ett par mil upp efter älven låg Ådalsliden — där hade Pelle Molin bott och diktat.

Järnvägen ringlade bakom Selsjöberget och Ådalen försvann. Tåget arbetade sig mödosamt upp genom skogarna och bergen, över den milslånga Selsjöbrännan, där skogen brunnit för några år sedan. Där såg ruskigt ut. Avståndet mellan byarna blev längre och längre. Det kunde gå hela timmen, utan att man såg mer än någon enstaka gård eller banvaktsstuga. Snart skulle vi vara framme vid stationen, där landsvägen började, och då voro vi nästan hemma. Då hade vi bara 19 mil kvar.

I Anundsjö togo vi adjö av västerbottningarna. Vid stationen stodo långa rader av slädar och lassflak, hästar och forbönder. Härifrån gick trafiken upp till södra lappmarkssocknarna och forböndernas rader upp och ned längs vägen voro långa och många. Här väntade långskjutsar, som skulle föra oss de många milen upp till våra hem. Vi blevo en lång rad fullpackade slädar, som ringlade iväg under hästbjällroras glada lät genom byarna och de snötyngda skogarna. Det lät ljuvligt med den vackra bjällerklängen. Nu hade vi bara 19 mil kvar. Första kvällen körde vi två mil, sedan avverkades en 6 mil om dagen. Skjutshällen mellan byarna voro omkring 2 mil långa och i varje by skulle hästen vila och stillas under minst en timma. Några av oss hade skidorna med. Vi böto av varann på skidorna, och alltid var det några som rände mellan byarna. Alexius tog vi adjö av på station i Anundsjö. Sedan han spänt skidorna på fötterna, sågo vi honom ej mer under hela vägen. Överallt hade han långt i förväg hunnit fara förbi.

På andra dagen mötte vi en renhjörd, som gått till vila på en gärda, och på mon i tallskogen bredvid hade lapparna slagit läger. Där måste vi stanna och hälsa. Det var Fjellströms från Gitsfjäll och Pulpers från Fjällfjäll och Tomassons från Satsfjäll, som flyttat ända hit ned med sina renhjördar. Det såg riktigt inbjudande ut i deras luftiga kåtor i skogen, fast snön gnistrade vit och kall. Sen sågo vi rentramp överallt i skogen flera mil uppöver längs vägen mot Åsele.

Så småningom började vägen bli lång även för en glad och uppsluppen hemvändande ungdom. På kvällarna, innan sista skjutshället för dagen hade avverkats, klingade bjällrororna inte längre så lustigt. Hästar och folk började tröttna och takten blev långsam och bjällerklängen långrandig, entonig och sövande. På nätterna togo vi in i byarna i skjutstationerna eller i andra gårdar och stuvade in oss i några rum i sängar eller på golvet. Renskin, fällar och kuddar från slädarna samt pälsar och ytterkläder togos in som sängkläder. Överallt i gårdarna voro vänliga människor vana att ta emot resande och forbönder, som nog utgjorde en icke föraktlig inkomstkälla för människorna längs vägen.

På fjärde dagen var det fem mil kvar. Snart skulle det vara bara fyra—tre—två—en. Vägen och omgivningen började nu

Tätt gytttrade i gator med tvärgator lågo kyrkstugorna.

bli känd in i minsta detalj. Träden voro gamla bekanta. Lurvgranen stod alltjämt kvar som den högsta vid Ekorrbacken, busken vid bron över Baksjöbäcken såg riktigt grann ut i sin snötyngd. Där på myren brukade det sitta tjäder i topp längs myrkanterna. Undras om det sitter någon tjäder där nu? Där i viken av ån brukade vi lägga ut agnkrok under isen för gädda och lake och en och annan laxöring. Där syns nu inga störar på isen. Dit ska vi gå med det första och försöka vår fiskelycka. Så stormade hembygden mot oss, ungdomen, som närmade sig hemmet. Det var inte alla jular man fick resa hem. Vägen var för lång och för dyrbar. Det hände bara två gånger under min skoltid, att jag fick jula hemma. Det blev därför så mycket högtidligare, när det skedde.

Kyrkstaden, "kyrkplatsen", som den kallades, låg i vanliga fall öde och tyst. Tätt gytttrade i rader med gator och tvärgator lågo kyrkstugorna, nio till tio stugor i varje rad och nio sådana rader. Alla voro de i vanliga fall obobodda och kyrkplatsen såg då öde ut. Landsvägen gick mitt genom den upp mot kyrkan, som låg uppe på berget med vid utsikt över sin stora församling. Från kyrkan och kyrkberget såg man 12 mil bort mot gränsen i väster. Där lågo fjällén som en vitglänsande rand. Mot söder och öster såg man bara en fyra à fem mil bort över skogiga bergåsar. Vid kyrkan var det slut på landsvägen, sedan fanns det bara skogsvägar.

Till julhelgen hade alla stugorna fått liv och blivit befolkade. Långa rader av slädar sökte sig från alla håll fram mot kyrkan och kyrkplatsen. Dörrarna låstes upp, luckorna för fönstren togos bort, ved sågades och höggs och elden flammade överallt i de öppna spisarna. Det blev fullt av folk på de förr öde gatorna och den djupa snön skottades nödortvigt bort och trampades ihop. Fjällfolk från gränsen i sina norskköpta skinnmössor, amier och huvudkläden hälsade på hos nerlandsbönderna, som voro klädda i svenskvaror. Skinnklädda lappar i moddar och stora renskinshandskar syntes här och där på gatorna. De flesta, män och kvinnor, hade lappskor av renskin och alla voro varmt klädda till skydd mot väder och vind, kyla och snö. En del hade med sig till avsalu fisk och fågel, hudar och skinn eller andra lappmarksprodukter, men på det hela gällde besöket på kyrkplatsen vid julhelgen ej så mycket affärer. Dessa voro koncentrerade till andra helger,

(Forts. å sid. 12)

På andra dagen mötte vi en renhjörd, som vilade på ett gärde.

SAMUEL HYBBINETTE

Läkaren med "de välsignade händerna", människovännen med det varma hjärtat, den gudabenådade sångaren och levnadskonstnären för vilken "en dag var ett liv"

ÖRMODLIGEN VAR ADAM världens första kirurg då han med den primitiva instinktsens färdighet drog ut en tagg från Evas kanske inte så finhyllt men dock så kvinnligt bräckliga fot.

Vad som sedermera kallades kirurgi var det första ledet i den hjälp människorna behövde mot naturens faror. Redan under den svenska stenåldern kände man till både frakturbehandling och trepanation och i Indien utfördes i 3:dje århundradet före Kristus stenoperationer och plastiska ansiktoperationer. Läkekonstens fader, Hippokrates, gick i spetsen för fraktur- och luxationsbehandling och i Rom uppfanns kärlligaturen varjämte man förstod sig på att klara av trepanationers plastiska operationer och blåsstensoperationer. Men medeltiden deklasserade kirurgien. De lärde herrar "doctores" ansågo det vara under deras värdighet att syssla med "yttre" sjukdomar. Med kirurgi menades nämligen ursprungligen s. k. yttre skador och sjukdomar. Men efter de stora anatomiska upptäckternas tid började en ny aera för kirurgien. Den sedan tusen år bortglömda kärlligaturen återinfördes och den franska kirurgen Ambroise Paré författade en lärobok, som blev vida spridd. Men ännu under 1700-talet företrädde kirurgien av medicinskt okunniga och obildade fältskärer. Det var först vid 1800-talets mitt som den allmänna narkosen, antiseptiska och aseptiska sårbehandlingen gävo fast fot åt kirurgi utveckling och möjliggjorde dess frammarsch under århundradets sista decennier.

Det är betecknande för svenska barocken och dess yverborna självtillräcklighet att t. o. m. en så rik ande som Olof Rudbeck omintetgjorde en fordran från Collegium medicorum — som bestod av fyra den svenska samtids främsta läkare, bland dem livmedikus Du Rietz, den första som meddelade medicinsk undervisning — att få bilda en medicinsk fakultet i Stockholm. Kollegiets medlemmar gävo visserligen privat undervisning och satte i gång med offentliga anatomiska dissektioner. Men något inflytande på läkarutbildningen fingo de inte. Det forna så kallade bardskärarskrået, då Barberarämbetet eller "kirurgiska so-

cieteten", gjorde vad de kunde för att utbilda kirurger, d. v. s. fältskärer, huvudsakligen för arméns behov. Redan härigenom fick denna "societet" stor betydelse och dess anseende ökades genom att dess förnämsta representanter började skaffa sig en utmärkt utbildning. Bland dem märktes Olof af Acrel som fått hedersnamnet "den svenska kirurgiens fader". Först 1742 inrättades den förste professuren i anatomi. Det blev nu alltmer vanligt att läkarna också skaffade sig kirurgisk utbildning. Motsättningarna utplånades alltmer och det var inte en minut för tidigt då Serafimerlasarettet i Stockholm 1752 tillkom på Acrels initiativ och blev ett gemensamt arbetsfält för läkare och kirurger. Sedan tillkom Karolinska medico-kirurgiska institutet för "hastig och nödtorftig utbildning" av läkare till hären. Serafimerlasarettet hade fortfarande inte något annat att göra med institutet än att dess lärjungar tjänstgjorde där. Sedermera utvecklade sig en häftig strid mellan institutet och Uppsala universitet — betecknande för den tidens ofördragsamhet och lärda avundsjuka. Först på 1860-talet beslöts att kirurgien skulle ingå i de medicinska examina som fordrades för att bli läkare och att dessa studier fingo bedrivas även vid universitetet. Några år in i det nya seklet kunde läkarna erhålla full utbildning vid Karolinska institutet. Under tiden hade också kirurgien fått den plats som tiden och nödvändigheten krävde och som galjonsbilder vid den moderna kirurgiens genombrott framstå John Berg i Stockholm, K. G. Lennander i Uppsala och J. Borelius i Lund. Professor Bergs främste och käraste lärjunge var Samuel Hybbinette, en av Sveriges och sin samtids främste kirurger.

Att bli "människohelare" var hans ynglingadröm. Han var själv glad — sade han en gång — att få arbeta i en ny vetenskap och han fick dö i sin gärning innan ännu den skickliga handen förlorat sitt fasta grepp, ögat sin genomträngande blick och hjärnan sin klara skärpa.

Samuel Hybbinette var i likhet med sin store föregångare, Olof af Acrel, Österåker-son. Han föddes i denna Roslagssocken den 31 januari 1876. Fadern hade varit lanthandlare och med sådan framgång ägnat sig åt spannmåls- och virkesaffärer att han kunde bygga en kvarn, köpa en egendom och upp-

Samuel Hybbinette vid 50 år.

föra ett missionshus. Oscar Hybbinette var nämligen strängt religiös och även ofördragsam. Han inköpte slutligen egendomen Dyvik som hade anor ända från 1600-talet och hade varit förenat med Östanå fideikommiss. När Gubben Hybbinette sålde detta ställe, slog han sig ned i Norrtälje, där han levde i ett tjugotal år till sin död. Ättiofemåringen fick eftermälet att han var en begåvad, originell, ja, exentrisk man, som ej var god att knäppa nötter med. Hans dystra sinnesläggnings gjorde honom till en ensam man. Han hade varit gift två gånger och i det första äktenskapet med den goda och milda Hanna Stenman, som varit lärarinna och diakonissa vid Ersta, föddes sonen Samuel, som av sin far endast ärvde det ekonomiska sinnet och av sin mor det goda hjärtat. För övrigt var han en värdig ättling av släktens sydfranska egenart och tradition. Hybbinettarna voro icke valloner — som det uppgivits — utan härstammade från den lilla staden Perpignan nära spanska gränsen och i grannskapet till Gascogne. Den svenska grenen lär genom Samuel Hybbinettes farfarsfar eller möjligen farfarsfarfar via Danzig efter en äventyrlig seglats i öppen segelbåt ha kommit över till Sverige och hamnade i Roslagen, där den sedan dess varit bosatt.

I den gamla herrgårdsbyggnaden med dess ålderdomligt inredda rum växte lille Samuel upp och fick tidigt smaka på ett sunt friluftsliv och ett intimt umgänge med naturen. Redan som liten gosse var han stark som en björn, men godmodig och vänlig — när han inte blev retad. Redan tidigt visade han intresse för all slags slöjd och han brukade också säga att han inte skulle blivit så bra kirurg om han inte i sin barndom lärt sig snickra, svara och smida. Han tillverkade själv ett tröskverk som han var mycket stolt över. Gossen uppfostrades till självverksamhet och visade i mycket unga år en ambition med särdeles praktisk läggning. Han sändes ofta till Stockholm för att sälja hö och timmer och fick själv ta ansvaret. När han började gå de första stegen på vetandets stig visade det sig att han hade lätt att fatta och var begåvad med ett livligt ingenium, som uppmärksamt ställdes in på allt vad han hörde och såg. Samuel var bara åtta år då han sändes till Beskowska skolan, vars grundare, den uppburne predikanten G. R. Beskow, modern kände. Med sin livliga lust att se och iakttaga var Sam inte alltid en uppmärksam lärjunge. Men allteftersom åren gingo växte ambitionen och betygen stego i höjden så att när han 1894 erövrade sin vita mössa var han en av de bästa i abiturientskaran. I skolan bar han öknamnet "slaktarn" — lika mycket för sina kropps-krafter som för sin rödlätta hy. Hans styrka skaffade honom respekt inte bara bland kamraterna utan också bland "busarna" i Iversons gränd och på Söder, där Sam var inackorderad hos en "bi-belkvinna". Varje morgon måste han "slå sig igenom" de lurande fiendelederna på Söderhöjden. "Hybbe" var en av de styvaste i gymnastiken. Han kunde häva sig på en arm, tio à tolv gånger. Det var också naturligt att

— Samuel, få vi störa dig?

Frans Tiger, men när han slutat frågade denne på sin sjungande finska ganska kyligt: "Har Hybbinette några andra musikaliska egenskaper". Detta var ju inte uppmuntrande, men i kamratfamiljerna öppnade han gärna sin näbb, särskilt hos Nationalmuseichefen Uppmark — vars son, sedermera Nordiska museets föreståndare, Gustaf, var hans klasskamrat och vän — och där modern brukade ackompanjera honom. Han hade en stark och välljudande röst tyckte hon, men anmärkte på, att han icke alltid sjöng rent. Hans bravurnummer var då "Irmelin Rose".

Den nybakade studenten Hybbinette hade när han lämnade skolan ett gott kunskapsbagage, minnet av goda och kunniga lärare, även om några av dem, såsom "Spiken" Hammarskjöld kunde betraktas som verkliga original. Ett bestående och värmande intryck bar han ut i livet och det var av rektor Lindroth, den s. k. "Ludde" — "ett moraliskt muskelknippe" och en man som ägde utom den stora humorns gåva en helgjuten allmänmänsklighet. Han gav sina lärjungar inte endast vad som nu kallas "allmänbildning", utan också ett verkligt stöd för kommande dagar. Det var nära att "gamla Hybbinette" en gång med den gnidiges rädsla inte ville kosta på sonen Sam skolgång vidare. Han är stark och kan arbeta i jorden, förklarade han. Sam var då 15 eller 16 år och fick alltid mycket litet att reda sig på av fadern. Han var ändå alltid nöjd. Men hur skulle det nu gå? Den gordiska knuten löstes av fastern, hos vilken Sam bodde.

Hon gick resolut upp till rektor Lindroth och sade: "Hybbinette vill inte kosta på Samuel längre i skolan". — "Det ska vi bli två om", svarade rektorn. Och så kallade han upp fadern och så fick Sam fortsätta.

Hybbinette j:r trivdes aldrig i fadershuset och måste alltid göra skäl för maten när han kom hem. Han arbetade i jorden, snickrade och svarvade och hjälpte fadern med att fara in till staden och sälja timmer och ved.

Sam fattade beslutet att bli läkare när han låg på sjukhus i tyfoidefeber till följd av det dåliga dricksvattnet på Dyvik. Fadern motsatte sig dessa planer, men då han märkte sonens oböjliga vilja, kröp han in i sitt skal, men underhållet blev därefter och den unge kandidaten fick försöka draga sig fram så gott han kunde. Han var en tid informator, gav privatlektioner och gjorde affärer, allt under det han läste på medicinska kandidaten. För att träna upp sin tekniska färdighet

Trygg beskovit i roslagsstövlar.

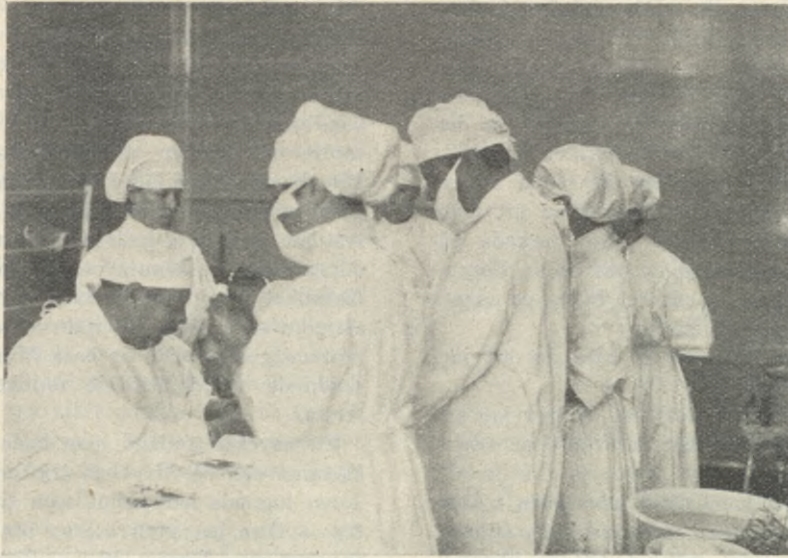
brukade han köpa kalvögon och kalvledgångar och övade sig på dem. Redan under gymnasisttiden hade han förberett sig för läkarkallet genom att på egen hand läsa kemi.

Hybbinette var en energisk och flitig studerande, men ibland slog han sig lös och upplevde äventyr såsom då han och två kamrater — bland dem nuvarande professor Einar Key — en aprildag med en liten roddbåt skulle trotsa Strömmens vårflod. Den bräckliga farkosten kantade och alla kommo i vattnet. Sam höll då på att bli krossad mellan ångfartyget "Östanå" och Saltsjöbadsfärjan, men blev slutligen uppfiskad.

Den unge medicinaren skilde sig väsentligt från sina kamrater genom sin personlighet och sin förmåga att imponera inte endast genom sin sångröst utan också genom en fackbegåvning som tidigt gjorde sig gällande. I ett brev — hette det — det är vådligt så bortskämd han blir av alla, både professorer och kamrater. När t. ex. någon av professorerna kom — det var på en fest i Medicinska föreningen — flögo alla medicinerna upp och hälsade ytterligt artigt, men Sam reste sig sakta och makligt, utan fjäsk, och flera av professorerna klappade honom i ryggen under allehanda vänskapsbetygelser. När vi åto kväll var smörgåsbordet dukat på två sidor av ett långt bord. På ena sidan togo professorer och deras fruar och Samuel plats, på den andra de övriga ynglingarna. Samma brevskrivarinna berättar att hon träffat honom sedan han stormpluggat och haft två tentamina, men han hade också hunnit köpa skog i skärgården för mellan 3- och 4,000 kr., som han sedan låtit avverka och sälja till ett skeppsvarv.

Han hade börjat sina studier i Uppsala, dit han återvände sedan han tagit medicine kandidaten vid Karolinska institutet. Hybbinette studerade nu kirurgi under den store "blindtarmstagaren" Lennander men fick sedan i Stockholm den bestämmande och vägledande handledningen av prof. Berg, som gav honom det högsta betyg han utdelat. I Uppsala invaldes han i O. D. men hade just då inga lysande framtidshägringar. Han siade om sin framtid som åldrad "toddygubbe" i en provinsialläkares skepnad.

Hybbinette avslutade sina studier vid Serafimerlasarettet, som underkirurg men upphörde aldrig själv att vara en vetgirig lärjunge. Genom trägna bokliga studier, besök vid utländska kliniker och deltagande i vetenskapliga möten och kongresser ökade han sitt vetande och höll sig i kontakt med den alltmer betydelsefulla kirurgiutveckling. Han hade aldrig någon ofentlig lärarbefattning men utövade en fruktbar pedagogisk verksamhet genom sitt exempel och sina ord: Under sin amanuens-tid vid kirurgiska kliniken undervisade han både gär-

Mästarhanden arbetar.

na och bra sina kamrater. Även då han slutat vid "Serafen" brukade medicinarne söka sig till honom för att få en sista tankeställare före tentamen. Genom sin glänsande begåvning, sina kunskaper och sin "specialintuition" hade han stora förutsättningar på den lärda vägen att kunna bli akademisk lärare med världsrykte. Men han föredrog att slå sig ned i Stockholm som praktiserande kirurg. Och han visste vad han gjorde. Som utövande kirurg vann han också sina största framgångar och ställdes snart jäm-sides med sin samtids bästa kirurger — inte minst ge-

nom händernas färdighet, "vilka lätta och fina — snabbt trolade fram en konstnärs inspirerade verk". Till hans mottagningar sökte sig både rika och fattiga. Alla behandlade han med samma fryntliga uppmuntrande vänlighet. Och samtidigt gjorde han sina undersökningar och ställde diagnosen med samvetsgrann grundlighet. Han använde inte kniven i onödan. I fråga om honoraret tillämpade han de mest humana principer. Hans fyndighet och humanitet tog sig uttryck i denna anekdot:

En patient besökte honom för en benskada. Blicken på åkoman var fort undanstökad och konversationen om behandlingen avgjord. Nå, vad gör ni då annars? frågade H. — Jag sitter mest på en soffa och har tråkigt för jag kan ju inte röra mitt ben. — Men ni kan ju alltid spela kort. — Ja då, det gjorde jag senast i går. — Nå, vem vann? — Det gjorde jag. — Efter en stunds prat frågade patienten vad han var skyldig. — Ja vad tycker ni själv. Vi kunna ju säga, att jag tar spelvinsten.

Vad som i början bidrog till Hybbinettes ovanliga framgång var hans förmåga att inge förtroende hos sina patienter och kunna — ta folk. Han hade en otrolig förmåga att genom ett lyckligt "bon mot" ofta nog så kryddat få även det mest tröstlösa "fall" att fatta nytt livsmod. Inte ens den trumpnaste patient kunde låta bli att lysa upp, när han hörde "Hybbes" högljudda skratt eller klingande toner eka genom salarna under hans ronder. Redan tidigt sipprade det ut bland den anekdothungriga allmänheten och i pressen att doktor Hybbinette brukade sjunga under sina operationer vilket aldrig har ägt rum. Ett troskyldigt uttryck för denna legendbildning är historien om gumman från landet som sökt bot för någon åkomma men stannade vid dörren när hon skulle avlägsna sig. Var det något mer hon ville? undrade doktorn — Jo, si jag har hört sägas att doktorn sjöng för sina patienter på köpet.

I allmänhet var han i ett glänsande humör även om han var trött efter flera ansträngande operationer och skulle ta i tu med en ny, men det kunde ju hända, att det livliga blodet började sjuda och han blev irriterad eller uppretad över en småsak eller en försummelse som han tyckte stred

Med OD i Uppsala. Hybbinette längst fram bredvid dr Sigurd Bolin.

mot den *ordning* han fordrade i allt. Då exploderade han ofta i ett kraftord. Vid ett sådant tillfälle riktade den mycket allvarliga sjuksystemen som tillhörde en förnäm familj, sina ögon förebrående och fräste till: Karlar som svär är det värsta jag vet. — Och fruntimmer med korviga strumpor är det värsta jag vet parerade doktorn, och så var den saken utagerad.

Hybbinette tillkallades en gång för flera år sedan att se till ett hembitråde som legat sjuk i 14 dagar utan att man kunnat förstå vilken sjukdom hon hade. Han ruskade på huvudet efter sin noggranna undersökning och sade: Besynnerligt fall det här — jag kan inte se att det fattas er något.

Då viskade flickan i förtroende till honom:

— Se sjuk är jag egentligen inte, det är bara det att jag inte fått ut min lön på tre månader.

— Maka åt sig, lilla hon, skrattade doktorn, då tror jag att jag följer frökens exempel för jag har inte fått ut något arvode på fem år.

I förhållandet till patienterna kom alltid hans goda hjärta till synes. Han hade för dem en varm medkänsla och alldeles särskilt för sitt ekonomiskt mindre lyckligt lottade klientel, vilket han ofta hjälpte i tysthet när det t. ex. gällde att anskaffa mången gång dyrbara bandage-anordningar eller dylikt efter en gjord operation.

Redan några år efter sedan Hybbinette öppnade privat praktik hade han till kunder både hovet och storfinansen. Han opererade med gott resultat bl. a. Knut Wallenberg och en vacker dag bad hans lärare och vän professor Berg om sin lärjunges medverkan då kung Gustaf skulle opereras. Operationen lyckades utmärkt och patienten, på vars axlar hängde ett så stort ansvar, blev frisk.

Sam Hybbinette blev aldrig uppläst över sina framgångar, ehuru många förmodade detta då de sågo hans självsäkra min och hörde honom "orera". Redan från ynglingaåren sökte han dölja sin medfödda blyghet och känslighet med ett bullrande ordflöde. Men hans närmaste och vännerna visste att anspråkslöshet var fast rotad i hans natur, vilket inte hindrade, att han kunde snärta så det sved, då tillfället gav honom anledning därtill. Han var en gång kallad till en konsultation hos en framstående kollega vid ett allvarligt fall. Den andre läkaren var professor — en värdighet som Hybbinette då ännu inte nått upp till. Och kollegan höll styvt på sin professors-titel. Den sjuke som inte hade så väl reda på sig förstod inte bättre än att kalla honom för doktorn.

— Säj *professorn*, beordrade den store med skärpa i rösten.

— Jaa, professorn, kom det tveksamt och lite ängsligt från patienten. Men vad ska jag då kalla den andra doktorn för?

— Säj *Sam* var Hybbinettes ögonblickliga replik.

I mars 1922 utnämndes Hybbinette till överläkare på Sabbatsberg. Utnämningen väckte uppmärksamhet eftersom den unge läkaren då ej hade några större sjukhusmeriter och relativt obetydligt vetenskapliga sådana. Men Hybbinette kom att i denna ställning förnämligt hävda Sabbatsbergs traditioner och bildade en ansedd skola. Han blev *lärare* för en lång rad unga kirurger, och förstod att på ett lyckligt sätt lägga ansvaret i de yngres händer och gentemot

sina assistenter samtidigt vara både chefen och kamraten. Hybbinettes älsklingsområde det var extremitetskirurgien och hans omsorg och fålamod med dessa patienter för att efter operationerna uppmuntra dessa vid den smärtande efterbehandlingen voro storartade. Då hjälpte honom hans galliska esprit och humor att skänka glädjestunder åt patienterna. Han kunde sällan låta bli att i en lustig eller grotesk situation göra snärtande inpass såsom då han kom in till en mycket fet dam som hade gallsten och var mogen för operation. Då doktorn fick se hennes volym utbrast han: Varför är frun så förbaskat fet? Hon svarade argt: Det har väl doktorn inget att göra med. För resten är doktorn ju så fet själv. "Hybbe" svarade genast: Det är bara kirurger som få vara feta. Ett skallande skratt åtföljde repliken. Och damens ilska försvann.

En mycket fetlagd man hade opererats för en akut bukåkomma och då "Hybbe" träffade patientens hustru i korridoren lugnade han henne men tillade: Men han är så otäckt fet — frun har givit honom för god mat. — Snälla doktorn jag har nog försökt hålla tillbaka — men hur ska jag nu göra? Då skrattade Hybbinette slog sig på magen och svarade: Det ser väl frun — inte skall frun fråga mej just om det.

För sina underläkare var han både som en far och kamrat och varje midsommar hämtades de och deras unga fruar ut till Hybbinettes sommarställe Husarö — ute i havsbandet där glädjen var huvudgäst och ingen extravagans i klädväg fick förekomma. När några klätt sig för fina brukade han hälsa dem med orden: Va' nu då, har ni blivit högfärdsgalna, kommer ni *utklädda*?

Patienterna älskade sin doktor och han fick många bevis på deras uppskattning. Inte minst rörd blev han dock före en operation, då den gamla dam, som skulle rullas ut i operationsrummet med ett förtröstansfullt uttryck i sina tårade ögon grep om hans fingrar och framvisade: *Välsignade händer!*

Hybbinettes verksamhet som sjukhusläkare medförde en ökad vetenskaplig aktivitet. Själv var han alltid kritiskt inställd "till allt vad som stod i böckerna" och brukade säga att man borde framlägga resultatet av sin verksamhet först med 30 års erfarenhet bakom sig. Han hade ett särskilt intresse för benbrott. Och hans under ungdomen förvärvade mekaniska färdighet kom honom väl till pass vid hans omsorgsfullt och konstnärligt utförda konstgjorda ledbildningar. Han hade ett ganska ståtligt facit av vetenskapligt arbete, då han blev medicine hedersdoktor och tre år senare erhöill professors namn som en gåva till 60-årsdagen. Hans kloka huvud, sunda intellekt, arbetsförmåga och praktiska sinne togs mycket i anspråk för officiella organisatoriska och administrativa uppdrag inom sjukhusvårdens område. Han debuterade med sina insatser i kommittén för Gymnastiska Centralinstitutets omorganisation. Ordförande var bl. a. Värner Rydén och "Hybbes" forne gymnastiklärare, överstelöjtnant Drakenberg. Kommittén for ned till "Kongens by" för att studera institutioner och skolor och då en vecka hade gått sade "Hybbe": Nej

Heja Hybbe! Idrottsmännens hyllning.
Teckning av C. A. Jacobsson, 1920.

mina herrar, vi ha nu *livnärt* oss varje dag, nu ska vi *dinéra*. Och så blev det en dundrande och trevlig middag anordnad så som den store gastronomen kunde. Han var inte bara finsmakare utan framför allt levnadskonstnär. För "Hybbe" var gurmandisen både en vila och en vederkvickelse och han fann hos författaren till "Smakens fysiologi" den finmat-esteteten Brillat-Savarin en själsfrände till vars bok i dess nya översättning "Hybbe" skrev ett företal. Han instämde gärna i författarens ord då han säger: att den som icke känner sig manad och har förmågan att själv lägga hand vid anordningarna vid en fest för sina vänner är icke värd att äga några vänner.

"Hybbes" tunga och gom voro inställda för finsmakarens sensationer. Han var kännare särskilt av portvin och lät aldrig lura sig av fina etiketter. På en utfärd i en väns motorbåt hade denne tagit med sig ett som han själv trodde utmärkt fin *old port* men sedan "Hybbe" långsamt tömt glaset med den vackra färgen ruskade han på huvudet och sade endast: Detta är ju *barnamord*. — Portvinet var för färskt.

Hybbinnettes andra "ädla passion" var sången. Den som upptäckte att "familjesångaren" hade ett utmärkt röstmaterial och förmåga att utveckla resursen var numera professor Olle Hult som på 90-talet var medicinska föreningens sånganförrare. Han anvisade en lärare och efter rationell skolning konstaterades Hybbes tenor vara en sällsam förening av underbart välljud och enastående röstomfång. I sången framträdde också kanske de vackraste dragen i hans rika väsen och personlighet den inre vekhet som ej alltid kom till synes på grund av hans fysiska styrka. Under sina utlandsresor utvecklade han i hög grad sin sångröst. Han var "naturligt musikalisk" och mycket kunnig i musiklitteratur — särskilt låg den italienska honom varmt om hjärtat. Han ställde vid upprepade tillfällen sin röst till förfogande eller som solist vid sångarfärder. Den första större sångarturné han var med om var Parisfärden 1900 då kören vann en "historisk" seger i Trocadéropalatset. Två gånger beträdde också den ryktbare kirurgen operatilljorna vid välgörenhetsföreställningar. Hybbinnettes debut ägde rum vid en rödakorsföreställning 1921. Konsttemplet vid Gustaf Adolfs torg var fullsatt. Han sjöng Radamès parti i slutscenen av Aida och Walthers vid sångarfesten i sista akten av Mästersångarne — allt på ett förträffligt sätt.

Ingen har bättre och mer schwungfullt än Mätte Schmidt hyllat sin vän "Hybbe" som sångare och gurmé:

Det är skinande sol, det är jäsande vår
där den sjungande, gungande Hybbinette
går
det är lifslust och jäklar anamma.
Det är allvar och glädje i samma
förlösande andedrag.
Det är dur, så det visslar och viner
det är doft utav ostron och viner
av bästa slag.
Och han öppnar sin mun och han vräker
en drill
i bävande rymden ut.
Och trumhinnor darra och hjärtan stå
still
en minut.

I "S. H. T." — det glada och exklusiva sällskapet där "Hjälp Samuel" var en högt skattad ledamot blev han

hyllad av en annan skald som efter skämtsamma vändningar sjunger:

Kantatens toner välla fram
de stiga och de falla
Jag hör en röst, som klar och varm
och allvarsam
bär fram ett bud till alla.

Se'n många år, på samma sätt
dess vädjan oss betvingar
En trollmakt bundit våra bröst
vid denna röst
som ger vårt hjärta vingar.

Sam. Hybbinette hade hunnit till slutet av 30-talet då han förenade sina öden med Gunhild Lindfors, professorsdotter från Uppsala och även hon sångbegåvad. Hon var en hustru som skapad för honom skrev den berömda radiologen Gösta Forssell till Hybbinnettes sextioårsdag. — Valkyrian Gunhild, glad och skön och hjärtegod. Hon skaldar själv, ackompanjerar honom som ingen annan och blandar sin höga sopran med hans tenor. I fullaste blom slog Hybbes älskvärda genius ut vid hemmets härd — i familjens sköte och omgiven av vänskretsen. Han hade två hem alldeles olika men lika fulländade. I hemmet vid Sturegatan bodde *grand seigneuren* och på hans egen ö, Husarö, reste sig *patron* Hybbinnettes eget bo, till stor del timrat med egna händer.

Fru Gunhild följde alltid sin make på hans resor utom en gång och då tappade Samuel sitt pass. Under bröllopsresan 1913 sjöngo de mycket tillsammans och när de kommo till Italien tog fru Gunhild sånglektioner för en berömd sånglärarinna som förgäves försökte övertala den svenska doktorn att gå in vid scenen. Då paret Hybbinette tagit avsked av henne för att resa hem störtade den temperamentsfulla damen efter dem i trappan och ropade: *Monsieur et Madame, il faut fabriquer un tenor!*

De skrattade men uppfyllde fullkomligt hennes önskningar. Ty sonen, den unge juristen Styrbjörn har en utmärkt tenor som mycket påminner om faderns. Även dottern Gunnela är begåvad med sångröst.

Tiden gick. Hybbinnettes arbetsbörda ökades i stället för att minskas. Och hans popularitet växte.

När den store läkaren trädde in i en sjuksal var det som om en solstråle hade kommit in. Både patienter och sjuksköterskor skeno upp. Han hade också rum för alla människor och tog sig särskilt an de förkomna och rotlösa. Hans människokärlek kände inga förnuftsgränser. Han var human och god, därför att hjärtat befallde honom att vara det. Och han "graderade" aldrig. Hans enda fasa var de "besvärliga" patienterna — de ställde till så mycket. En patient av den sorten frågade honom en gång:

— Vad skall jag göra doktorn, för att ej bli sjuk?

— Det farligaste är att *leva* — annars vet jag ingenting, svarade han.

Hybbinette hade ett par "fasta punkter" i sin kirurgiska sjukhusverksamhet två operationsköterskor i förtroende-

Hybbe — profil.
Karikatyr av Stangenberg, 1937.

ställning som blevo hans hjälpare och vänner på det sätt som människor bli, då de kämpa för samma mål med ömsesidigt förtroende — både hjärtats och pliktens. Det var syster Elsa på Sophiahemmet och syster Onni på Sabbatsberg. De voro ense i att den hjärtlighet som fanns i hans väsen, lämnade honom aldrig, hur enerverande situationerna än kunde vara. Han tänkte först på andra och *han gav bort sitt arbete*. Han var *mänsklig* först och främst. Han ställde stora fordringar både på sig själv och andra och ville att alla skulle arbeta lika intensivt som han. Bara på Sophiahemmet utförde han mer än 7,000 operationer. Hybbinette hade en arbetsdag som fordrade jättekrafter. Han steg upp kl. halv 8 på morgonen och var, sedan han blev överläkare på Sabbatsberg, först där och kom till Sophiahemmet frampå middagen. Sedan han ofta haft 4—5 stora operationer på Sabbatsberg fortsatte han i samma takt på Sophiahemmet och var sällan färdig förrän på kvällen, då han äntligen unnade sig lite vila — helst hemma. Hybbinette tyckte om paradoxer såsom då någon en gång frågade honom var man skulle sätta gränsen för en nödvändig operation.

— Man bör i regel förekomma naturen, annars ordnar naturen själv saken, förklarade han. En bland hans stora glädjeämnena var då han hösten innan han gick bort blev inbjuden att i Paris hålla ett föredrag om sina cancer — operationer — en ära som inte förut vederfarits någon svensk kirurg. De sista månaderna han levde knogade han med febril fart för att hinna med allt.

Han brukade icke tala om döden och ett möjligt liv efter detta, ens i förtroliga stunder. Faderns stränga pietism hade tidigt givit honom avsmak för religionen sådan den predikas av de ofördragsamma men i botten av hans själ blommade en vacker religion.

— Förlåten finns här, sade han en gång till sin maka, det enda vi kunna göra är att flytta den några tum bakåt. En annan gång sade han: Jag skulle inte vilja dö, sittande på sängkanten med vissna ben och skräll i huvudet.

Han var mycket trött på sista tiden och hade starka dödsaningar, berättade syster Elsa på Sophiahemmet. När han

kom hit upp på sin sista födelsedag bad jag att få lyckönska honom.

— Till *vad* syster? Att jag snart står framme och nästan kan se ned i min grav. Då han bytte kläder och satte sig ned började han sjunga den vackra arian ur "Mefistofeles".

Kväll'n är redan inne, men förrn jag hädan far
Bor ännu i mitt sinne en sista önskan kvar.

Sedan vände han sig till mig — han visste att jag var musikintresserad — och frågade:

— Vad är det dom säger, innan det där kommer, syster?

— Jo, svarade jag: "Det lider, det lider du forskande själ".

En gång frågade han plötsligt:

Syster Elsa tror, att det finns något bakom. Det kan ju hända — vi veta så lite. Samma uttryck använde han då det var fråga om läkarkunskapen: Vi läkare veta så lite.

Samuel Hybbinette fick den död han längtat efter.

Sin sista afton tillbringade han på sällskapet S. H. T. och efter talet för de dödas minne reste han sig upp för att delta i den sköna sången "Stilla skuggor". "Klara stjärnor" ljudet det från hans läppar. Men plötsligt föll han samman.

Klockan var då några minuter efter midnatt den 12 februari 1939.

Han vilar i sina fäders jord under en sten från Husarö.

Och i Österåkers kyrka skall uppsättas en minnestavla mitt emot en tavla som berättar om en annan stor Österåkersson Olof af Acrel "intill sin tid Sveriges största kirurg".

Vid en minnesfest över Sam Hybbinette föredrog en av hans vänner en inspirerande varmhjärtad dikt som slutade med dessa ord:

Hjälp Samuel! Ditt minne lyser klart
och aldrig blir Din gärning här förgäten.
Vilod! Du broder god! Hur underbart
Att sjungande gå in i evigheten.

Samuel Hybbinette

EN JULRESA . . .

(Forts. från sid. 6)

då marknader voro utlysta. Vid julen gick man i kyrkan och deltog i sockenstämma, kyrkostämma och skolråd.

På julafton var det aftonbön i kyrkan och på julmorgonen före klockan 6 ringlade en lång rad av människor uppför berget till kyrkan, som tindrade där uppe med ljus i alla fönster. Den stora rymliga träkyrkan uppvärmdes av en stor refflad järnkamin. När kyrkvaktarn stoppade in de långa vedträna, slog ibland eld och rök långt ut genom luckan. Det var hett uppe under taket på läktarn men kallt nere i kyrkan vid golvet. Gubbarna och gummorna hade sina lappskor på sig och vargskinns- och hundskinnspälsarna sutto på även inne i kyrkan. Från läktarn såg man hur flintskallarna stueko upp ovan gubbarnas stora pälskragar. Det var lustigt att räkna pälsarna och de kala hjässorna där nere i kyrkbänkarna.

Den stora kyrkan fylldes till sista plats. Gamla klockarn tog för fyrationde gången i sitt liv med sprucken men kraftig stämma upp den välkända julpsalmen och menigheten sjöng, så att taket kunde lyftas. Gubbarnas basar brummade och några kraftiga altar slogo igenom och släpade efter. Prästen gick upp på predikstolen och det rädde en andakt och en julstämning, som nu knappast längre torde finnas kvar i någon kyrka.

Prege Samu.

Förnya prenumeration!

Som bilaga till detta nummer följer till våra prenumeranter ett inbetalningskort (postgiro) avsett för prenumeration å

"Status" för 1940.

De av våra prenumeranter, som önska erhålla tidningen utan avbrott nästa år, uppmanas att inlämna postgiroblanketten plus 5 kr. å närmaste postanstalt, varefter tidningen kommer som vanligt i korsband.

Observera, att Ni för dessa 5 kr. erhåller även Status värdefulla jul- och nyårs- samt midsommarnummer. Enbart julnumret torde vara värt halva prenumerationspriset!

Lungsjuka erhålla fortfarande tidskriften för 3 kr. per år, d. v. s. till självkostnadspris.

Rimmen från föregående krig.

LNNEHÅLLET I GLASET SJÖNK och före detta lotsen Hennig stirrade djupare ner mot botten med sina blida, blå ögon. Det var som om han iakttagit hur en kär vän sjunkit samman och försvunnit.

När man såg den femtioårige lotsen sitta vid det rankiga trädgårdsbordet med konjaksbuteljen framför sig, kunde man tro att han var en vanlig karaktärlös svensk man som spriten fört ut på alldeles för djupt vatten. Det rödmosiga ansiktet, de lätt darrande händerna, den sentimentala, släpande rösten och den slöa blicken ur de ljusa ögonen talade härvidlag ett tydligt och uppriktigt språk. Men umgicks man länge med Hennig, lade man märke till att under det rödmosiga i hans ansikte låg en mask av förpinta och härjade drag, de ljusblå ögonen kunde ibland fördjupas och bli svarta av skräck inför något okänt och hemlighetsfullt, och stundom låg det en ton av ångest och darrande under hans ligkiltiga prat. Man måste ibland verkligen fråga sig om denna gamle sjöfarare var en vanlig suput. Och när man så småningom fick veta att Hennig inte börjat dricka förrän han blev suspenderad, förstod man att det var Hennig som tagit spriten till sin förtrogna, och inte tvärtom.

Lotsens vänner brukade varna alla och envar att inte i hans närhet nämna namnet Simpnäs Klubb. Ty det var där som Hennig under absolut oförklarliga omständigheter gått och satt bort ett engelskt fartyg. Det hade vid tillfället inte rått någon storm eller tjocka eller sjöhävning. Tvärtom, det var en stilla, lugn natt i september med månljus och måttlig bris från land. I ett dylikt söndagsväder hade Hennig pressat upp engelsmannen mellan två stenklabbar därifrån den senare fick tagas flott av ett par bärgningsbåtar.

De materiella skadorna hade blivit rätt betydande, men ingen människa hade gått förlorad vid grundsättningen. Trots detta blev Hennig tvingad att lägga in om avsked från sin tjänst. Vid sjöförklaringen kunde han inte på något acceptabelt vis redogöra för hur olyckan gått till. Det var bara att han ränt skutan på grund och sedan ingenting mer. Men all den stund det tillhör en lots uppgifter här i livet att inte göra sådana saker, ansåg man sig ej längre ha användning för Hennigs tjänster. Han fick helt enkelt lämna sin plats.

Även Hennigs kamrater bland lotsarna sökte förgäves efter

en orsak till den fatala grundstötningen. Händelsen kunde inte skyllas på att han var ung och oerfaren. Hennig hade gjort turen med hundratals fartyg och dessutom var han en tränad och trimmad sjöman med kaptensbrev på fickan trots han aldrig haft tillfälle att föra ett eget fartyg. Och han kunde ej heller ursäktas med att han var drucken då olyckan inträffade. Något sådant hade Hennig ej låtit sig komma till last under sin tjänsteutövning. Först när katastrofen med dess tråkiga följder redan var ett fullbordat faktum, hade Hennig blivit intimare vän med glaset. Kamraterna diskuterade saken ofta och försökte komma till en förnuftig förklaring. De kände en viss rädsla för denna olycka, i ett oövakat ögonblick kanske de själva kunde bli drabbade. Ingen visste något och ingen kunde vara säker. Hennig hade ju varit en bland dem, nykter som de och lika erfaren och beprövad som yrkesman. Och ändå hade allting rasat samman kring honom, han hade med öppna ögon och vakna sinnen fört sig själv i fördärvet. I och med olyckan vid Simpnäs Klubb blottades en avgrund inför många trygga och kunniga lotsar. Yrkeskunskapen kunde svikta vid något givet tillfälle, det stadiga och säkra vardagsförnuftet blåsa bort och ersättas av en drift som ej lydte det solklara dagsmedvetandets befallningar.

Da det gått några år och arbetsdagarnas tusen bagateller pressat ihop det som skett till rimliga proportioner, var det någon som försökte skämta med Hennig om vad som inträffat under den månljusa, ödesdigra septembernatten. Men man gjorde det sedan aldrig mer. Hennig hade ännu inte suttit ner sig fullständigt i konjaksfilosofins dimmiga oberördhet inför alla förebråelser och beklaganden. Han hade tvärtom vid vännens oförsiktiga ord reagerat på ett mycket kraftigt och temperamentsfullt sätt som gjorde att de vilka var närvarande vid tillfället tvingades att tillgripa våld för att få honom lugn igen.

Sedan den dagen var det ingen som hade lust att nämna ordet Simpnäs Klubb så att Hennig hörde det. Ty man hade ännu respekt för hans våldsamma humör, hans kraftiga närvar. Han blev även lämnad ifred. Han fick åldras i ensamhet. Han satt med sin konjaksliter vid det rankiga trädgårdsbordet utanför den stuga han arrenderade och till vilken även hörde fiskerättigheter. Och satt han inte vid trädgårdsbordet,

Under hela uppresan låg han som ett vrak i sin hytt...

låg han på rygg i en hängmatta av segelduk och stirrade med sina ljusa ögon rakt upp på de förbidrivande molnen. Allt fick så småningom förfalla runt omkring honom. Tistlar och ogräs växte frodigt och högt i potatisåkrarna, mossan kröp långsamt uppför fruktträdens stammar och vildvuxen vallmo slog ut sin meningslösa, röda prakt över hela trädgården. Vårstormarna kom svepande in från skärgården och de yttersta kobbarna och skakade ner körsbärsträdens vita blom över Hennig, somrarna grönskade och förbrändes, höstarna drog förbi med sina brinnande färger och vintrarna vräkte ner snö och gjorde alla vägar oframkomliga. Hennig gick som en död man och lät dagarna likgiltigt rinna förbi. Hans tomma blick mätte endast konjaksliterns innehåll eller följde förstrött med molnens meningslösa drift över jorden. Någon gång kunde han hämta ner sina nät och kasta dem i sjön för att få lite fisk i maskorna, och ibland kunde han även kröka rygg över spaden för att ordna med ett potatisland. Men han hade ingen egentlig energi, ingen hård och målmedveten vilja. Han tröttnade snart på de sysselsättningar han ansåg för onödiga och meningslösa. Det enda han egentligen orkade med var att sitta och stirra ner i konjaksglaset eller med vidöppna, tomma ögon följa molnen på deras innehållslösa, eviga färd.

Men Hennig var ingen enstöring. Det var endast hans gamla vänner som självmant drog sig tillbaka från sin suspenderade kollegas något dävna sällskap. Då tillfälle gavs, pratade Hennig gärna om ditt och datt medan han försiktigt smuttade på den dryck som blivit den enda tillgängliga och ständigt trofasta vännen under hans ödsliga och tomma år. Och Hennig kunde även berätta något om sina forna upplevelser medan minuterna sakta sållades förbi. Den gamle mannen hade en gång seglat som jungman och matros och därifrån klättrat vidare upp till dess han hade sitt kaptensbrev i fickan. Innan han fick anställning som lots, hade han under några år tjänstgjort som tredje-, andra- och förstastyrman på olika skutor. För den som ville höra på, berättade han om dessa saker i en underlig likgiltig och självfrämmande ton. Men då och då glimmade det till något svart och skräckslaget i hans blå ögon och rösten darrade av hemlig ångest. Det var som om en kall och ödlig vind för några sekunder dragit fram genom den förfallna trädgården och pressat sina hårda händer om Hennigs kropp. För det mesta hade han haft kraft att skaka av sig olustkänslan, dricka ur sitt glas och sedan fortsätta med att långsamt släpa sin röst över de yttre, ytliga händelserna i sitt liv. Men en gång, då jag redan suttit otaliga gånger vid bordet i hans trädgård, rev ångesten honom fullständigt med sig. Han glömde bort

spritens och han glömde bort alla de likgiltiga ord som han begagnade sig av som sköld mot yttervärlden. Han började plötsligt att berätta en historia som låg ganska långt tillbaka i tiden. Hans röst var het och ivrig och ibland skrattade han på ett underligt, uppsluppet sätt:

*

— Vi låg med "Sländan" i Malmö och lastade sackarin, som skulle över till Finland. Hela vägen till Sandhamn smög vi oss som missdådare utmed svenska kusten. I mörker och storm satte vi rak ostlig kurs och kröp in i Ålands skärgård. Det var minfara till sjöss på den tiden, så vi var tvungna att uppföra oss litet försiktigt. Men herregud, allesammans ombord var så vana att ingen gick och inbillade sig något särskilt. Endast skepparen verkade lite konstig. Under hela uppresan från Malmö låg han som ett vrak i sin hytt och trattade i sig whisky. När jag kom ner till honom för att få förhållningsorder, slog han ifrån sig med bägge händerna som om han sett den fule själv: — Ni får göra som ni vill, styrman, jag är sjuk, jag orkar ingenting.

Men när jag ändå envisades med att vilja ha ett ordentligt besked om kursen vi skulle hålla, sprang han upp från soffan och rusade på mig som en galning, så att jag måste hålla honom från mig med våld. Han skrek med en röst som var hes och skrovlig av all sprit han druckit: — Vet inte styrman att vi ska gå till Helsingfors? — Jo, det har jag reda på, kaptan, sade jag så lugnt jag kunde medan jag höll honom ifrån mig med utsträckta armar. — Nå, om styrman är så mycket sjöman som hans papper utvisar, så kan väl styrman för tusan hakar gå ensam över Bottenhavet när han ser att jag är så sjuk som jag är.

Visst kunde jag föra skutan till Helsingfors, det var inte fråga om den saken. "Sländan" slängde och slog när vi drejade av och tog kursen rakt ostlig. Den båten lämpade sig minst av allt för grov sjö. Hon var en påbyggd bakladdare och hade tydligen ursprungligen använts som holländsk grönsakspräm. Man använde sig av sådant material till lastfartyg på den tiden. Men jag behövde i alla fall inte stå ensam på bryggan under hela resan. Ja, jag fick till och med vaktavlösning. Ty kaptan ändrade så småningom mening och kom upp ur sin hytt. Han var ännu litet duven efter de många timmarna nere i kojén. Men när han orienterat sig och fått reda på kursen som vi höll, skickade han ner mej för att sova en stund. Och han tycktes ha varit mycket människovänlig den natten, ty han befallde utkiken att gå ner och koka kaffe i byssan och om en stund beordrade han rorsman att gå och dricka av det kaffe som utkiken gjort i ordning. Under tiden stod han själv vid ratten utan att ha någon man framme på backen. Det var särskilt farligt då med drivminor som låg och flöt lite varstans. Pojkarna som fått permission från sin vakt tyckte också att det var lite hemlighetsfullt, varför de kom och purrade ut mej. Jag sprang genast upp. Vi hade en ordentlig körare från norr, som vräkte in sjö på babörds sida. Jag hade inte hunnit taga några oljekläder på och blev därför blöt som en svamp innan jag nått fram till lejddaren. Kaptan stod lutad över nakterhuset och stirrade på kompassen. Den lilla elektriska lampen belyste hans ansikte underifrån och gjorde dragen förvirrade och fula. När han fick se mig, släppte han rodret och vände sig helt om och fixerade mig från topp till tå. Efter

Patienternas Förening

Telefon:
23 40 10
Postgiro:
3721

Alla handarbetsgarner erhållas fördelaktigt från Otto Elmgrens A.-B. Särskilda fördelar äro: firmans enorma sortering av alla slags garner samt lägsta möjliga priser.

Otto Elmgrens AB.

L:a Nygatan 19

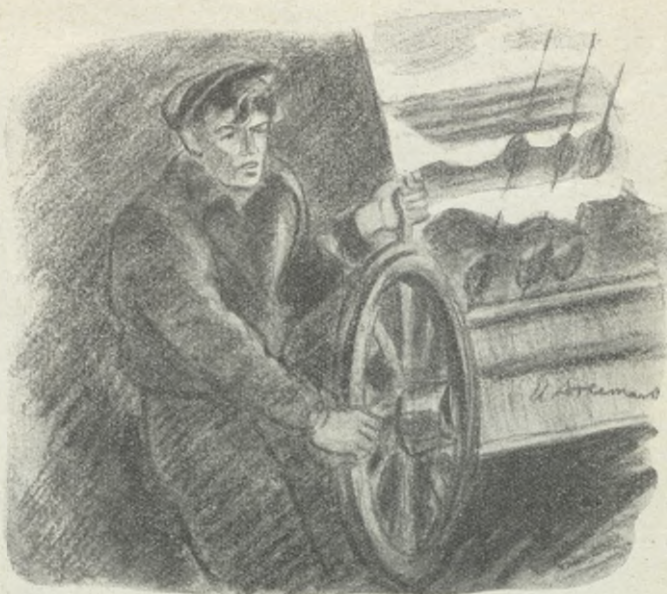
Stockholm

en stund sade han lugnt och föraktligt: — Har inte styrman frivakt nu? — Jo, det har jag, måste jag svara. — Vad i helvete har ni då här uppe på bryggan att göra?

Vi stod och stirrade på varandra medan skutan slängde och drev för sjöarna. Jag skämdes som en hund inför den plötsliga misstanke som jag fått när besättningsmännen väckte mej. Till slut svängde skepparen om på klacken, det var som om han på ett så föraktfullt sätt som möjligt ville visa mig sin ryggtavla. Då han med långsamma, tunga steg började gå nerför lejdaren, sade han med sin ironiska, hånfulla röst: "När styrman har så svårt att sova, kan ni gärna ta vakten igen. Jag för min del går ner och lägger mej ett tag."

Där stod jag och fick börja det tröstlösa arbetet med genomblöta kläder. Och sedan var jag ensam på bryggan genom hela finska skärgården ända fram till Helsingfors. Först sedan vi börjat lossa sackarinnet, kom kaptenen äntligen fram ur sitt hål. Han stod en stund och såg på arbetet, därefter gick han i land och var försvunnen. Och han kom inte ombord igen förrän allt var klart för avgång. Vi gick med stycke gods till Kotka och Viborg och därifrån till Kemi för att lasta trä. Och under hela tiden uppförde sig skepparen på samma sätt som under överresan. Han låg nere i hytten och kolkade whisky i oförnuftigt stora mängder. Och dess emellan var han uppe någon enstaka gång på bryggan och såg sig omkring med sin tomma, trasiga blick. I Kemi kom en tulltjänsteman inrusande till mig i hytten och skrek: — Styrman måste genast upp på däck och ta reda på kapten, annars är jag tvungen att alarmera polisen. Jag hade slumrat in ett tag och frågade därför sömnigt: — Vad har han ställt till med nu? Och tulltjänstemannen svarade: — Han är full som en spruta och håller på med att slå ihjäl en min kollega.

Och mycket riktigt. När jag kom ut på däck befann han sig verkligen i fullt slagsmål med en tulltjänsteman medan besättningen och stuvarmanskapet från land stod runt omkring och såg flinande på den föga uppbyggliga scenen. Med hjälp av en matros kunde jag till slut skilja de båda männen och efter mycket rabalder få kaptenen instuvad i sin hytt. Där sjönk han genast ner på soffan och slocknade som en död. Men hur tror ni det gick med disciplinen under sådana förhållanden? Åt skogen, helt enkelt. Besättningen gjorde som den ville, ty det var ju under den tiden då man var tvungen att ta det manskap som möjligen gick att skrapa ihop. Med en dödfull skeppare ombord och utan disciplinerad besättning kuskade "Sländan" från hamn till hamn. Och när vi kom över på svenska sidan igen, fann kaptenen för gott att försvinna alldeles. Jag gick ensam från Härnösand till Sundsvall, och från Sundsvall till Stockholm. Det var den kusligaste och vanvettigaste seglats jag någonsin varit med om. Skutan ägdes av en kristidsgulaseh nere i Malmö. Med "Sländan" som blygsam start tänkte han kanske sätta i gång med ett stort geschäft inom rederirörelsen. Redan i Kemi hade jag i telegram till Malmö begärt att få mönstra av i Stockholm, jag hade redan då fått nog av både båt och befäl. När jag höll på att packa mina kappsäckar, kom kaptenen helt plötsligt ombord. Han var nyktrare än vad jag hade sett honom någon gång förut, men han skalv i hela kroppen som en gammal orkeslös gubbe. Då jag passade på att lämna över journalerna och begära min avräkning, föll han fullständigt sam-

Där stod jag och fick börja det tröstlösa arbetet med genomblöta kläder...

man. En lång stund satt han bara och stirrade på mig med sina torra, frusna ögon. Därefter sade han: — Om styrman går i land här, måste jag också lämna skutan nu när vi lyckligt fått henne till Stockholm. När jag ingenting svarade, började han på en bekännelse precis som om jag varit en präst inför vilken han var tvungen att bikta sig: — Styrman kan inte tro vilket helvete jag har haft under den här tiden. Jag har varit full som ett as och det är styrman som för båten från hamn till hamn. Och det har kanske varit bäst både för styrman och mig och besättningen. Den där natten ute i Ålands hav hade whiskyn skänkt mig några minuters mod och jag höll på att göra slut på alltsammans. Vet ni vad ägaren sa innan vi lämnade Malmö? "Kommer kapten hem utan skuta, så har jag en check på tiotusen liggande i plänboken för kaptens räkning". Tiotusen det betyder en hel del för mej. Med den summan på fickan skulle jag kunna stryka ut allt gammalt och börja ett nytt liv. Men jag förmådde inte. Hur tror styrman att det skulle ha gått, med man och allt? Nej, nej, det var omöjligt för mig och ändå kunde jag inte låta bli att tänka på saken. Det var som om djävulen red mej. Jag hoppades på en olycka utan mitt ingripande, en drivmina som kastade upp alltsammans i luften. Men nu när jag är i hamn tror jag att jag lämnar båten. Då styrman gått, finns det ingen ombord som jag kan lita på. En vacker stund kanske whiskyn överrumplar mej och jag kanske gör det som styrman förhindrade den där natten i Ålands hav.

*

Aldrig förr hade jag tänkt eller trott att det fanns sådana människor till sjöss; en skeppare som brottades med frestelsen att sätta bort sin skuta för lite lumpna pengars skull. Jag hade ju ingenting att säga till i en sådan sak, utan bara gå min väg. Först efteråt kom jag att tänka på att jag bort göra en anmälan till polisen. Men jag misstänker att det inte funnits en levande själ som trott mej på mina ord. Och så hände det i alla fall en olycka. "Sländan" blev borta med man och allt en natt utanför Kopperstenarna. Med man och allt för fattiga tiotusen kronors skull och vad hade han sedan för nytta av dem där han låg på sjöbotten? Då jag läste om katastrofen kände jag mej som en brottsling. Och ändå visste jag att en anmälan till myndigheterna inte skulle ha förhindrat någonting alls. Men månader efter händelsen betraktade jag mig själv som en mördare. Överallt där jag befann mej, förföljdes jag av kaptenens frusna, hårda ögon. Jag låg vakten om nätterna och såg hans blick stirra på mej ur mörkret. Och ibland när jag befann mej uppe på bryggan,

(Forts. å sid. 27)

Ett glas

RAMLÖSA

den idealiska törstsläckaren

De som mötas

av
ERIK ASKLUND

NU HAR HAN VÄNTAT LÄNGE. Över en kvart. Han sitter framåtlutad, med armarna stödda på knäna och betraktar den glödande punkten på sin cigarrett, som glimmar mellan hans händer. Röken silar genom fingrarna och driver bort för hans andedräkt. Plötsligt hör han steg. Han rätar upp sig, men sjunker strax ihop igen. Det är ett nytt par, vilka med armarna om varandras liv försvinner in i parkens dunkel.

Långt borta hörs musik, svag och skälvande. Solskenet är borta, staden är dov, hotande, tyst. Det brusar sakta av bilarna på Vasagatan. Men kanonfotograferna är försvunna och nästan alla soffor härute är tomma. Skuggan från Nils Ericsons staty utplånas sakta mot gruset, och duvorna tycks ha somnat på hans axlar.

Nu hörs steg igen. Men de går förbi. Han ser glimten av ljusa klänningar mellan den mörka öppningen ut mot trottoaren, två vita mössor, som vagnar förbi, flytande på skymningens blå dymning som näckrosor på ett mörkt vatten. Ljusreklamerna brinner matt och stilla på Esseltes hus, S. J:s stora svängande neonskylt kastar ett magiskt sken över taken vid Klarabergsgatan. Och ljudet av steg på trottoarerna är mjukt och sövande; de går som i sömnen, dessa kvinnor, med glidande leenden mot någon okänd, fast det är ämnat åt honom vid hennes sida, åt honom vid hennes arm...

Men han förmår inte resa sig, inte gå någonstans, fram och tillbaka på gångarna. Det är denna svävande timme mellan skymning och mörker, då asfalten andas het värme och gatornas andedräkt känns fuktig, feberhet. Då paren går förbi. Då bilarnas strålkastare blänker stort och frågande i skymningen, utan skärpa i sitt ljus, och lyktornas skimmer är rosafärgat, lysande med en svag skärvit glans, mot den djupblå himmelsklyftan mellan husen. Då stjärnorna är fjärran, avlägsna, utplånade och parkernas mörka grönska hemlighetsfull och djup, då syrenerna doftar och lukten av varm jord och nyvattnade gräsmattor känns som varma ångor över bröstet. Han flyter i medvetandet på en sval våg mot glömska och tystnad och känner inte längre blodets heta tryck mot tinningar och kinder. Cigarrettens brand är det enda närvarande, doften

av från virginatobak brutalt påtaglig för denna mun, som druckit hennes kyssar.

Hon är kär i mig, tänker han, vansinnigt, stormande kär.

Men han känner ingen ömhet. Han känner ångest i stället. En liten kall ångest, som spärrar upp hans ögon mot mörkret och släcker alla minnen som utbrunna ljus. Sedan flämtar en svag lidelse i hans inre, tynande, vacklande, utan näring ur det förflutna, utan lust för det kommande. Men just nu i denna stund outhärdlig plågsam, brännande och osläcklig. Ty han vet att hon kommer. Han vet det.

Men han har tid att vänta. Att vänta och tänka. Att minnas. Den gången, det var säkert den första, fast han sett henne förut ett par korta stunder, dansande med andra unga okända män, som skulle kunnat fört bort henne ur hans liv, till något helt annat, något helt nytt eller något helt lika.

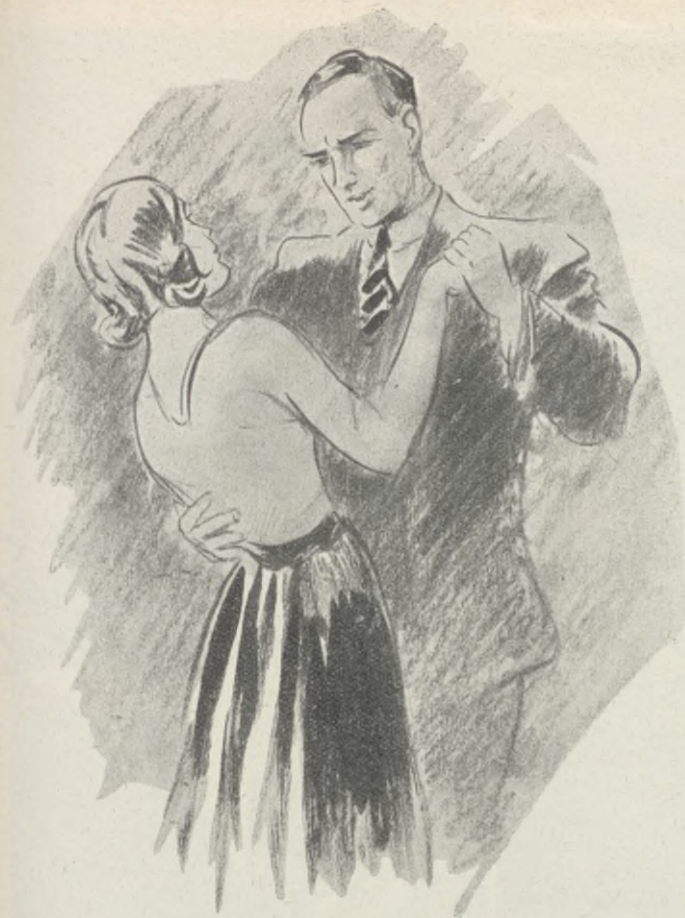
De möttes inte såsom älskande brukar mötas. Det fanns ingen romantik kring deras första samvaro. De bara såg på varandra, då och då, och han tyckte att hon dansade bra. Orkestern spelade mjukt, eggande, med sakta intonerade trumpetstötter och glidande saxofonsolin, som bredde en skimrande slöja över hennes ansikte.

Sedan slog hon sig ner vid hans bord utan vidare. Han behövde inte fråga. Han förde henne med sig ett par steg åt det håll där han satt, och eftersom de var så nära, så sade han:

— Sitt här.

Och hon satte sig ned. Han beställde ett glas lemonsquash, men hon hämtade först sitt glas borta från sitt bord, trots kyparens protester, och bar det som en skål med rosor mot honom. Hennes höfter spelade under klänningen och ögonens glans var förklarad. Varför visste han inte. Det var inte åt honom. Hon var sådan. När hon rörde sig. Mjukt och drömmande, svag som en vind genom ett öppet fönster över en park, doftande som en syren på en gren som ingen når, bortvänd som en dröm hos en kvinna i skymningen...

Kvällen var stilla och ljum. De gick sakta genom Kungsträdgården, där flottisternas mössor lyste från sofforna och flickornas fnitter liknade oron hos sovande gäss. Strömmens vatten glimmade bortom träden, prickat av lanternornas glidande ljus. Nattens lyktor glimmade i det mörka vattnet längs kajerna. De första sommarbåtarna hängde i sina tros-

Han tyckte, att hon dansade bra.

sar, spöklika, vita, svävande i ett blått dunkel av vatten och rymd medan dagningens ljusskimmer över Skeppsholmens ljusa lövkronor redan tycktes bryta fram ur öster.

De tog en lång promenad genom tysta gator. Talade litet. Log mot varandra. Hennes leende lyste mot honom. Med bortvänt ansikte tog hon hans arm och lät honom leda sig, längre och längre bort. Nya gator öppnade sig, tomma, med tysta trottoarer och husen sjunkna i en lätt skymning, som både var natt och morgon. Djupa mynningar öppnade sig långt utåt de rodnande skyarna i öster, det var gator, som gick rakt upp i himlen och gator, som slutade med två linjer av svagt lysande lyktor längst nere, brutna i en mjuk kurva mot ett mörkare djup, en tyngre natt av dunkla fönster och mörka portar.

Hon kunde plötsligt stanna utanför en blomsterhandel och se drömmande in mot det dunkla glaset, där nattens liljor lyste i ett hörn med en vithet av outhärdlig glans. Han steg närmare henne, hon pekade ut blomma efter blomma, men han kunde bara se den ljusa fläcken av hennes ansikte i glasrutans spegeldjup, och leendets glimt då och då när hon log mot honom genom glaset.

Sedan kom morgonen, då osynliga måsar lyfte ur gryningens dyning och Slussens betongeirklar lyste med en ny dags grå hot. De gick djupt in i gränderna med mörk tystnad och dovt duvokutter från taken, rakt genom Gamla sta'n, tills de hörde sparvarnas kvitter i den lilla planteringen framför Riddarhuset, och såg måsarnas vingglitter i det frambrutande solljuset över Kungsholmen. Lätta dimmor rök över vattnet, och brusat av gatsoparnas kvastar närmade sig, hotande och vasst, från Söder, från asfaltgränderna bortom Riddarhustorget. Men de dröjde ännu kvar, ty han väntade på den första kyssen, och hennes leende var ännu friskt, lockande och utan trötthet.

När de gick över Vasabron mötte de tidningsgummorna, som gick framåtlutade med sina tunga väskor på ryggen. De gav dem ålderdomens, den mogna kvinnans bittra och visa blickar, några stannade och vände sig om efter dem; de stod där, framåtböjda som positivhalare, vars melodier tystnat. Lyktor

brann ännu. Staden var hölj d i en lätt morgondimma, som liknade ett tunt soldis, darrande över husens fasader, över det blå flytande vattnet kring Strömsborg. Vid Klara Strand låg en ångare, svanvit, spöklik, och blåste ut rök, måsarna stod alldeles orörliga på diktalberna vid Järnvägsbron, som var vitstrimmiga av deras träck. På Vasabron hördes fortfarande tidningsgummornas klappande steg. Under bron gled vattnet förbi, tungt, tyst. Slingor av ljus darrade svagt i vattnet. Utefter hela den svagt bågiga bron skymtade pölar av lyktorernas ljus, som tidningsgummorna klev i med sina tunga fötter. De gick framåtlutade, böjda in mot en ny morgon, mot den sovande mörka staden.

De stannade vid räcket mitt på bron. Morgonens ljus föll in i hennes ögon, det bleka ansiktet lyste ännu vitare, och han såg henne i smyg kväva en gäspning. Han var trött och darrande och tänkte med fasa på den kommande dagen. Sedan gick de långsamt vidare. Vart visste han inte. Hon hade inte sagt var hon bodde och han ville inte veta det. Det kändes så lockande, så hemlighetsfullt detta, att leda denna varelse genom den sovande staden, rakt mot en ny morgon, en ny dag...

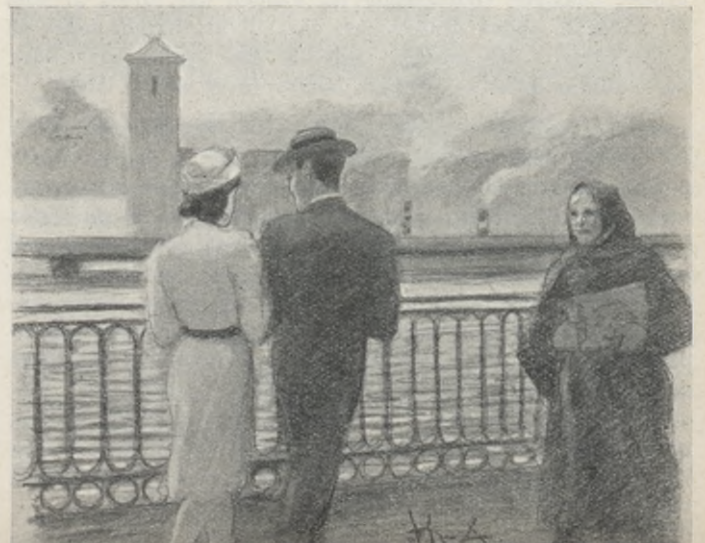
De gick vidare. Staden började vakna. Rasslet av gatsoparnas kvastar kom närmare. Sömniga hästar med stort blänkande ögon leddes sakta framför de dovt dunkande kärrorna, eller gick självmant från hög till hög på gatan tills kärrorna var fyllda och kördes bort. Deras hovar kluckade mot asfalten, kärrorna skramlade.

Vid Stadshuset sov skutorna med de svängda relingarna nästan sänkta i vattnet, masttopparna lyste av den stigande solen, och de gråtunga seglen fylldes av ljus. Tomma prämar knirkade mot kajerna, deras beckblänkande sidor glimmade. Det fanns en hög överbyggd präma på Söder Mälarstrand. De stannade och såg den som en ark, strandad mot stadens klippa.

Det var så stilla. Ingen vind. Ljuset flöt högt genom rymden och rörde sakta vid de stelnade husen, vid fönster som stod öppna, susande av de sovandes andetag. De hörde avlägsna klockors dån, som sedan rungande svarade över deras huvuden. En båt tutade, dovt och ihållande, ute på Riddarfjärden och sedan hördes det första dundret av spårvagnarna på Västerbron, som var spänd som en sträng mellan ljusa öknar av vaknande ljud. Och vid Klara strand lyste de vita ångarna med ett allt starkare ljus, de hade sommaren ombord som en fången jungfru, och juninätternas danslystna kvinnor tycktes redan luta sig över relingarna och spegla sina leenden i det blå vattnet — som en syn i en dröm, som en dröm om en dröm.

*

I Järnvägsparken skildes de åt. Hon ville det. De satt på en våt soffa, och han kände plötsligt att hennes händer blivit
(Forts. å sid. 22)

På Vasabron mötte de tidningsgummorna.

"XYLOGRAFEN"

i Grisslehamn
86 åringen
KARL ANDERSSON

*som dödsdömdes vid
40 års ålder men tänker
bli 1000 Ålskar det
skönja och miljar naket.*

Dittelman

DET ÄR EGENTLIGEN ganska fantastiskt detta: Här kommer en bröstsjuk människa ut i en för en bröst- och lungsjuk individ fullkomligt mördande omgivning, slår sig ned med en stoicism som inte ens Olympens gudar skulle kunna rucka på — och lever. Inte bara det följande året och några år därpå utan i femtio år. I minst femtio år. Ty xylograf n Kalle Andersson kommer att leva i tusen år, det har en av hans vittberömda grannar svurit på.

Varför Kalle Andersson, en av Sveriges sista xylografer, en gång för länge sedan lämnade Stockholm och for till Grisslehamn blir väl aldrig riktigt utrett. Han var krasslig, hade ont i bröstet och tyckte det var bäst att skaffa sig luftombyte för att kureras sig för "lungsoten". Om det nu var tbe, vilket väl aldrig blir klarlagt. I alla händelser flyttade han sina penater och drog iväg till skärgårdens mest ostliga utpost, nämligen Grisslehamn på Vaddön där luften är som att andas in själva Ålands hav, där allt är fuktigt under de långa vårarne och höstarna och där den iskalla havsvinden på kvällarna kyler av svettiga bönder långt inne i landet.

Kalle Andersson flyttade alltså med sitt pick och pack, stieklar och andra grejor. Samt sina vanor.

Kalle Anderssons historia är både omväxlande och intressant. Han är infödd stockholmare och tillbringade sin första levnadstid på Söder, där han också stiftade bekantskap med den institution som kallas skola. Men skolgången var egentligen ingenting för den utpräglade individualisten Kalle Andersson. Det gick, naturligtvis, men katastrofen var hela tiden oundviklig, och den hände också en vacker dag, när Kalle ertappades innehavande en högst otillåten pistol. Det blev en kort men häftig batalj som slutade med att Kalle Andersson regelrätt "knockade" rektorn, som föll baklänges och slog huvudet så hårt i katedern att han svimmade. Och därmed var södergrabben Kalle Anderssons skolgång slut.

Kalles mest utpräglade anlag var teckning, och det var också det som blev bestämmande för hans framtid. Visserligen försökte han ett tag som hastigast att bli sjöman, men

det misslyckades, och i stället sattes han i Stockholms gamla slöjdskola där han trivdes bättre och inskrevs så småningom i Målarakademiens principskola.

Där börjar Kalle Anderssons konstnärliga bana, och i denna skola gjorde han många ytterligt förnäma bekantskaper, som t. ex. Carl Larsson, Allan Österlind, Hellquist och Norden-svan. Snart därefter fick han anställning i Ny Illustrerad Tidnings xylografiska anstalt där han började som elev och stannade så länge tidningen räckte.

Så kom han till Paris, vilket han säkerligen aldrig haft anledning att ångra. Han for dit på ett stipendium av Kom-merskollegium, och där återknöt han bekantskaper med Carl Larsson och stiftade för övrigt sådana bekantskaper som Josephson, Edelfelt och Ville Vallgren samt sådana utpräglade original som Lejonsköld-Oxenstierna, Pierre Horn, Kalle Wetterhoff och andra.

Men när man talar om "Xylen" får man emellertid inte glömma den som delat hans liv under en mansålder, nämligen hushållerskan Selma Qvarnström, som lämnade honom för några år sedan. Hon hade, liksom han själv, hunnit bli till ett med Grisslehamn, och det var sorg i bygden då nyheten spreds, att "Qvarna" hade lämnat det jordiska.

Ty xylografen hade nu hunnit till Grisslehamn och etablerat sig där i den uråldriga stuga han fortfarande bebor och där hela den stora, öppna "förstugubron" består av gamla fartygsbräder. Här rotade sig xylografen Kalle Andersson — som mycket snart blev institutionen "Xylen" — fast med en fulländad anpassningsförmåga, och där har han nu bott sedan slutet på 1890-talet tillsammans med sin trogna hus-

Läkerol

Den
gör
Er
gott!

Överst t. v. "Xylografen" Kalle Anderssons idylliska stuga i Grisslehamn där unga sköna damer äro välkomna (t. h.). Under t. v. beskådar han något som tycks kunna beskrivas som "öm scen i olja" och därbredvid tillsammans med vännen Albert Engström på den s. k. fästmansbänken.

hållerska Selma, vilken han omnämnde och tilltalade endast med beteckningen "fruntimret" eller "flickan".

Vad Kalle Andersson inte glömde när han flyttade från Stockholm ut till skärgården, det var vanorna, dessa rigorösa vanor som är ett uttryck för hans styrka.

Albert Engström blev den som kom honom att byta ut sticklarna mot målarpenseln, och den släppte han sedan aldrig. Han målar, sommar och vinter, i samma lugna tempo, inte efter levande modell, numera, utan i stället efter fotografier och alla möjliga slags tryck. Hela den gröna soffan vid ena kortväggen inne i det största rummet är konstant smäckfull med vackra, nakna kvinnor. Ty med åren målar "Xylen" alltmera naket.

Sin konstnärliga verksamhet bedriver han med den yttersta noggrannhet. Hans arbete präglas av flit och metod nästan till pedanteri, och han värdesätter också sina alster — inte efter deras konstnärliga halt, utan efter den tid han nedlagt på dem. Åtminstone hade xylografen förr i tiden denna ödmjuka inställning, vilket belyses av följande lilla historia.

På beställning av Nationalmuseum gjorde Kalle Andersson muséets ex-libris, men när det färdiga verket skulle avhämtas, spred sig en oändlig förvåning över den utsändes drag; priset var nämligen otroligt billigt. Men Kalle Andersson stod fast. Han hade endast använt så och så lång tid på det, och då så...

"Xylen" tappade ingalunda kontakten med yttervärlden i och med att han "begravde" sig i Grisslehamn. Tvärtom seglade han ofta med Albert Engström i dennes koster "Hellas". Man besökte Zorn och Bruno Liljefors på Bullerön, och där jagade man många gånger tillsammans. Sådant är ju slut nu för tiden, men det händer i alla fall då och då, att "Xylen" ger sig iväg till andra delar av skärgården och träffar bekanta

och roar sig, trots att han numera har tämligen ont i de s. k. bakbenen. Men så är han ju också snart 86 år gammal.

För oss grisslehamnare är "Xylen" alltså ingen artfrämmande individ utan går in i miljön lika väl som de sega embuskarna därute. "Xylen" kan från denna "patriotiska" synpunkt knappast definieras. Han är helt enkelt Xylen, utan citationstecken, en institution, ett stycke Grisslehamn. Helt enkelt Xylen, eller farbror Xylen, eller Xylografen. Och han är evigt densamme. Med den toppiga hatten ständigt placerad på den glesnande hjässan och svenska flaggan i kravatten och radioapparaten och småfåglarna på verandan, sina hundratals tavlor, uppstoppade djur och andra exotiska märkvärdigheter. Och sitt oförbränneliga, aldrig svikande goda humör.

Om man, så här vid en skrivmaskin, är benägen att romanisera Xylen en smula — vilket jag dock sökt avhålla mig från — är det väl närmast och innerst ett uttryck för den beundran som ungdomen hyser gentemot den åldrande urkraften, den där sega, oförbränneliga kraften inför vilken man känner sig som en obetydlig livsföreteelse, dömd att förintas vid första skakning eller att åtminstone skakas av den.

Ty det finns ingenting som varken skakar eller uppskakar Xylen. Han bara lever vidare, helt enkelt, och fogar ständigt nya travar tavlor till sina mäktiga lager av sköna kvinnor och stormslitna hällar.

Lars. Bonns Lyttner

ETT BREV FRÅN DRESDEN

(Ett novellistiskt fragment ur en blivande bok)

Av PAUL MICHAEL INGEL

EN NORDISKT VÄRBLÅ KVÄLL sista veckan i april förtöjde s/s Campania vid kaj i Stockholms frihamn. Rederiets agent mötte fartyget och kom ombord med dess post. Stuernten hade ett brev till Nikolaj, när han delade ut posten åt besättningen. Brevet var från Ib Madsen, avsänt från Dresden.

Dess innehåll försatte Nikolaj i en situation, som gjorde de följande timmarna till en inre kamp. Han hade att inför sig själv träffa ett avgörande, om han skulle fullfölja en rymningsplan han i detalj uppgjort i samråd med mässpojken, eller om han skulle stanna kvar ombord. Ib skrev att han trodde Nikolajs papper var på väg till honom. Långe kunde det inte dröja innan han hade dem i händerna.

Ib Madsen hade träffat Katia.

Ibs brev var som vanligt långt och fyllt av skenbart tvära kast från det ena till det andra. Men få av de brev Nikolaj fått från Ib grep honom mer än detta. Brevet ställde honom inför ett avgörande.

Ib Madsen hade utsträckt sin vistelse i Europa betydligt längre än han brukade. Orsaken därtill var en personlig historia han i brevet snuddade vid. När den sjukdom han led av varit i svåraste stadiet, hade han och Lord John samtidigt vårdats vid ett sjukhus av privat karaktär i södra Frankrike. Där hade Ib förälskat sig i en kvinna; hon var gift, katolik; hennes man vägrade henne skilsmässa. Hon var bunden. Men vid Ibs besök i Europa träffades de alltid. Under några veckor levde de ett intensivt liv, oftast i någon undangömd ort neråt Östra Europa i trakterna kring Donau, ibland i någon av storsstäderna. De voro båda hängivna konsten; hon delade Ibs kärlek till böckerna. Ib nämnde inte sin älskades namn. De hade nu varit på en plats nära Böhmska gränsen i bergen norr om Zittau.

I denna gamla stad där det berömda sachsiska hantverket gått upp i en tidigare livskraftig industri med världsomfat-

Stuernten hade ett brev till Nikolaj.

tande marknad, förlorad under världskriget och senare lamslagen av freden, rådde nu en fruktansvärd nöd bland de tusentals arbetslösa. En del av den förvildade ungdomen flydde verkligheten genom kloakbad i pornografisk litteratur, som judiska förläggare och medarbetare industrialiserat. Dess alster flödade i strömmar över Tyskland. Judarna köpte kvinnor — och slott, smycken och pälsverk till kvinnorna. De behärskade affärerna, industrin, juridik och politik.

Ib skrev:

De gräver gravar åt sig genom den makt de erövat genom guld och hänsynslöst valutaspel.

I Zittau hade Ib Madsen läst en nytutgiven bok han sände till Nikolaj samtidigt med brevet. Bokens titel var Mein Kampf.

Ib skrev:

I Zittau hörde jag och min vän ett föredrag av bokens författare. Det är en farlig man. Farlig på samma sätt som Born. Han är diktare i mänsklig mentalitet. För den mannen leva gör han världshistoria. Han är fanatisk som Born. Hans tro på sig själv och den uppgift han förelagt sig är genomglödd av religiös tro. Han är något av eld. Lidelsen sjuder i honom. Han tänder massorna omkring sig. Gamla frontkämpar och organiserade fackföreningsveteraner blir mjuka som vax. Han knådar in sina tankar i dem. Hans åhörare sitter förhäxade av hans hypnotiska blick. Som talare har han förfärande makt. Vad jag känner mot min sväger Jacob, och min vän Lord John mot sina släktingars advokater, är milda västanfläktar gentemot vad denne man förmår känna och i ord ge uttryck för mot sitt folks fiender och förtryckare. När han talar om Versailles ser man hur han lyfter, som skulle det hat han känner mot våldsfredens upphovsmän ge honom vingar. Jag är inte ofta rädd. Men den mannen skrämde mig. Ni känner min uppfattning av det våld västmakterna knäsatte i Versaillesfreden. Den har fört världen till en avgrund. Över vår generation som hjälpt till att gräva den avgrunden kommer ett fruktansvärt oväder att gå fram. Det blåser upp till en strid av annan innebörd än världskriget. Jag börjar få bättre uppfattning av Dostojevski och Ilja Tjirinsky. Mellan dem och vad de representerar och mellan Born och vad han och författaren till Mein Kampf företräder, kommer våldet att nå gränserna för vad västerlandet kan uthärda.

Spenglers undergångsidé delar jag inte. Den är en apokalyptisk syn. Människan är tålmodig och seg. Men jag är egoistiskt glad över att inte vara fader. De som föddes under världskriget och vår kamp för Jacobs herrgårdsdass och egyptiernas köttgrytor, de kommer att växa upp i en atmosfär av ständigt stegrat hat. De kommer att föras till slakt vid den kamp som förestår i stort mellan anden och köttet. Mellan friheten och våldet.

Jag har tänkt på vad ni berättat om er vän, kapten Baikalov, som sköt sig. Ni sade att han var övertygad om att ett nytt världskrig måste komma. Då hans vapen skulle provas. Jag har i det längsta velat tvivla. Sedan jag träffat Born och läst Mein Kampf gör jag det inte. Och en kypare i det världshus där jag genomlevat två hektiska veckor styrker mig. Han var en bland några få överlevande soldater av ett helt regemente som gjordes ner i en av bifloderna till Rhen. De stod i vatten till halsen en senhöstnatt. Platsen var strömfri. De flesta föll offer för kölden och nattisen som skar sönder deras hud.

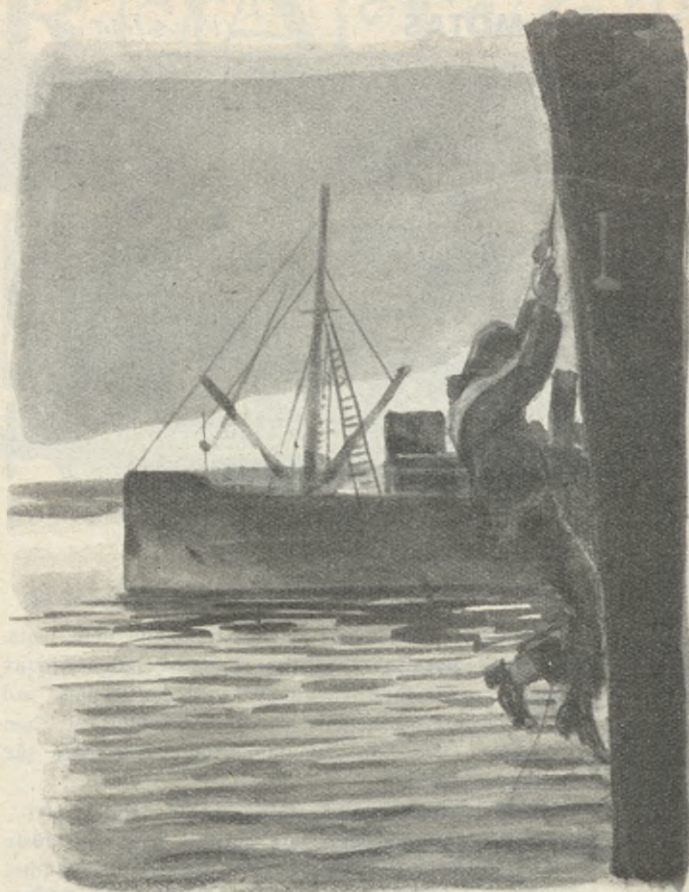
Någon annan betäckning än vattendraget fanns inte. Sex av denne kypares bröder offrade sina liv under kriget. Själv hade han trasats sönder flera gånger av kulor och granatskärvor, men lappats ihop av skickliga kirurger. Han lever. Han har tre pojkar och är den bästa far man kan se. Han kommer att fostra sönerna för den revansch han kräver. När han på värds- huset lagt av sig kyparrooken tar han tåget ner till Zittau. Där går han med stövlar och brun skjorta med insamlingsbössa på bierstugor och kaféer. När det krig han arbetar för mognat till utbrott hoppas han ha krafter att följa sönerna i fält.

Det är så: folket vill krig. Den starke man som förstår detta och vågar allt, den gör folket till sin gud och ledare. Han blir enväldig. Han leder sitt folk dit han vill. Mot en sådan man kommer all pacifism till korta. Som folkets gud och ledare blir han folkets och sin egen slav. Måste löpa linan ut, som en grekisk tragöd, en romersk cæsar; eller besegras som en västerländsk napoleon. Tre vägar ges aldrig för män. Soldaten har två: mot fronten — och vägen tillbaka. Diktatorn en: segra eller dö. Inte ens de organisationer idealistiska arbetare byggt för internationell förståelse utgör broms för en ledare som folket ger den makt, det inte kan utöva i pluralis. De en- skilda kommer att krossas i sina organisationer lika lätt och lika grundligt som ett askfat av porslin jag nyss råkade stöta till. Det föll i gatan.

Jag sitter och skriver vid en uteservering. Våren har redan kommit hit till Dresden. Det är en vacker stad. Men historien är inte vacker. Historien är en skrämmande böljegang av krig. Det skenbara lugnet mellan vågtopparnas skummande blods- kammar är intervaller av nödvändig vapenvila. Nya kadrer måste växa upp, nya vapen smidas, nya fraser hamras ut på gamla motiv. Krigets brutala omvälvningar, sedda mot histo- risk bakgrund synes oundvikliga som den befruktade honans vända vid framförandet av nytt liv. Ändå uppger jag inte min tro på människoandan. På själarnas uppror mot kött och stål. Jag kan inte annat när jag tänker på människor som Ilja Tjirinsky och Zima. För de flesta är Ilja en lungsjuk cellist som liknar ett frågetecken. Zima en otrogen hustru. För mig är de löften. Kring Zima och Ilja lyser förlåtelsens hoppfulla ljus. Den inre sanningens klarhet. Själarnas eviga rop efter renhet. De är båda vigda för det hemlighetsfullaste av alla instrument. Det levande instrument inga andra än de som lidit djupast förmår avlocka de toner vi andra vandrare på vägen behöver för att härda ut. To the bitter end.

Ib Madsen hade träffat Katia i Dresden.

Han skrev att världen stundom föreföll honom liten. Åt- minstone om man som han hade tillfälle att röra på sig en gång varje år. Det fanns vissa platser där det mest överras- kande möte inte verkade mystiskt. Sådana platser utgjorde världsstädernas restauranger och hotellvestibuler, internatio- nella badorter, resebyråer, berömda gamla tempel och rika museer. I de senare träffade man — bortsett från gruppre- sornas gapande flockar av ömfotade turister — stillsamma människor som resignerat i livet och grep efter den skönhet som fanns i arkitektur och konst, för att dölja besvikelsen över

På natten firade han sig ner på fartygets utsida.

grusade drömmar och förhoppningar. I de förra stötte man på effektivt folk. Torgets optimister. Pastillfabrikanter, va- penagenter, diplomater, officerare, sköna kvinnor med spleen och utan. Folk som hade råd att roa sig och folk som nöjde sig med ett leende åt de skratkluckande miljonärshönsens vipp på stjärtarna för stundens åtrådda maskulinum. Ib Madsen hörde till de som log om han råkade in på något av de ställen han nu nämner. I templen och muséerna var han en annan. Där levde han...

Ni kan sätta er in i vad jag kände. Jag stod och såg på Rafaels madonna. Jag är inte betagen i klenoden. Zwingers har underbarare saker. Men jag går ändå in till hennes av- skilda rum de gånger jag är här. Jag vände mig häftigt om när jag hörde Katias röst. Våra ansikten uttryckte säkert samma häpnad. Efter några tysta ögonblick hälsade vi på varandra. Jag föreställdes för hennes sällskap. Det var två personer. Den ryska änkan, som Katia fått anställning hos på överresan till Finland. En frappant vacker kvinna. Man- nen i sällskapet var änkans vän. De bilade över kontinenten i hans La Salle, på väg till Paris. Änkans och Katias vänskap hade börjat i London där de gjort uppehåll på resan till Fin- land. Vid en lunch på en restaurang vid Strand hade en herre kommit fram till deras bord och bugat sig för Katia. Det var en ung överste hon kände från tiden i Murmansk. Cecil Wal- tham. Nu skulle Katia sammanträffa med honom i Paris. Nå, ni förstår: jag måste tala med Katia om er. Fråga henne var- för hon inte sänt er de papper ni begärt, ert pass.

Jag vill inte säga att Katia gjorde mig besviken. Hennes saga har varit hård. Hon är ännu för ung och oerfaren att annat än i undantagsfall känna ett djupare ont. Hon var besviken över er. Naturligt nog. Hon latade er och ville hämnas. Det var också mänskligt. På änkans inrådan hade hon före bilfärden vänt sig till en advokat för att ordna skils- mässan. Hos honom ligger era papper. Katia ansåg att ni ännu en tid borde lida det helvete hon tror ni genomgår som blindpassagerare. Hon anser ni förtjänat ert öde. Hon vill att ni skall plägas så länge hon inte har obehag av det. Naivt.

Sidstrand - filten

Den kommer från Skandinaviens största och ledande filtfabrik

DE SOM MÖTAS

(Forts. från sid. 17)

Han satt blek och skälvande vid sin pulpet.

hetare av trötthetens feber, som genomströmmade dem båda. Han smekte henne sakta, tyst, nästan förstrött, och sökte av hennes ansiktes minspel förstå meningen med denna natt, vad den betydde för dem, för honom, vad hon lovade, vad hon önskade av honom. Men hon sade ingenting. Hon bara såg länge på honom och sade:

— Adjö då. Tack för i kväll.

Sedan kysste hon honom, helt lätt, nästan mildt, och reste sig upp. Han höll en stund hennes hand till armen spändes, då släppte han henne och hon försvann, svävande och oätkom-

Jag måste tala om för henne, att ni både varit offer för de barnsliga försök ni gjort, att bygga något på ingenting av ingenting. Jag förklarade, att ni hade allt annat än ett helvete — jag lät henne också läsa ett av era brev. När hon läst brevet blev hon varmare. Jag kände igen något av den goda tålmodiga flicka hon var i Montreal. Hon lovade mig att omgående skriva till advokaten att han på lämpligaste sätt skulle sända er papperen. Ni måste ju båda underteckna de nödvändiga skilsmässohandlingarna.

Passet är alltså säkert på väg. Jag tror inte ni bör tvivla på hennes ord. Hon var stolt över sin väninna. Glad över att allting blivit ljusare och lyckligare för henne. Hennes händer var åter vita och fina. Det är grymt av mig att säga: Katias händer var mer sympatiska när de bar märken av arbetet. Allt hos henne var den tiden sympatiskt. Naturligtvis är jag glad åt den glädje hon nu tror sig äga. Den triumf hon känner över att ni — såsom hon tror och länge väntat — gått till botten, är dock för ringa att i längden ge tillfredsställelse.

Men de fina naglarna gör henne verklig glädje, det är inte underligt. Hon är ung, hon är vacker. Hon har vackra kläder. Och en vacker, välklädd kvinna som bilar genom våren till Paris för att träffa en ung engelsk överste — nå, det vore orimligt om hon skulle känna sig olycklig. Det blir ingen svår skilsmässa för er.

Mig förestår en värre. Jag har bara två dygn kvar i para-

lig över gruset och tycktes nästan ljudlöst försvinna i den grå gryningens ljus.

En stund satt han kvar ensam. Sedan greps han av längtan, rusade upp och sprang ut på gatan, nästan färdig att kollidera med en bil, som kom smygande från Tegelbacken med svagt spinnande motor och en chaufför, som gäspade mitt i farten. Han gjorde en tvär gir, bromsade in vid trottoarkanten, stack ut huvudet och svor efter honom. Det ekade mellan husen. Men han rusade bara vidare och tänkte inte genast på att hon kunde ha försvunnit i en annan bil, som redan var långt, långt borta.

Då stannade han. Det var vid Tegelbacken. En ström av mörka arbetare vällde upp på trottoaren framför honom och försvann med dova steg i tvärgatornas skuggor. Han vände sig om och gick sakta hemåt. Staden brusade svagt emot honom. Parkernas daggiga grönska lyste mörk och djup, och minnet av hennes ögon, hennes läppar, utplånades hastigt i den feberheta dvalan på en hård bädd i ett kvavt rum, vars öppnade fönster han genast stängt, för att inte plågsammare förnimma den nya dagens fruktansvärda begynnelse. Redan efter några timmar satt han blek och skälvande vid sin pulpet och hörde skrivmaskinernas klapper bakom höga glasväggar, där bleka kvinnor svävade emot honom, avlägsna som fiskar i ett akvarium, och utan intresse för hans tankar.

Ling Askem

diset. Sedan slås porten igen. För ett år. Kanske för alltid. Två dygn kan stundom vara kortare än glimten av ett ögonblick — när man vill hålla kvar varje sekund. Men — ce'est la' vie. Det är den tröst vi har. Jag delar er glädje. Nu står ni nära friheten och den jag hoppas alltjämt fyller er håg med det behov av ömhet, en man vill visa en kvinna med själ och innerliga händer. Vi behöver dem liksom vi ibland behöver visky. Lev väl, kamrat.

Nikolaj brottades länge med sig själv innan han nått sitt beslut. Mässpojken visade sig vid hyttventilen och sade viskande:

— Nu har jag varit hemma. Kanoten är i sjön. Alldeles tät. Grejorna är ombord. Kommer ni säkert?

— Jag kommer, svarade Nikolaj.

Han skulle inte vänta på sina papper. Katia kunde ångra det löfte hon givit Ib. Hon hade rätt att hata honom.

När spårvagnarna rullade över Lidingöbron filade han genom läskolven med det bågfilmsblad mässpojken givit honom. Ingen märkte det arbete han gjorde för att återvinna friheten.

Vid tvåtiden på natten firade han sig ner på fartygets ut-sida och simmade ljudlöst mot bron. Vattnet var kallt, men det kände han inte. Han var fri.

På andra sidan bron väntade mässpojken med kanoten.

ALLM OLYCKSF o. ANSVARSFÖRSÄKR. A.-B. I ZÜRICH (Schweiz)
EUROPAS STÖRSTA ANSVARSFÖRSÄKRINGSBOLAG

meddelar på förmånliga villkor
ANSVARS- AUTOMOBIL- TRAFIK-
OLYCKSFALLS- INBROTTS-
FÖRSÄKRING

Infordra offert från

"ZÜRICH"s FILIALDIREKTION

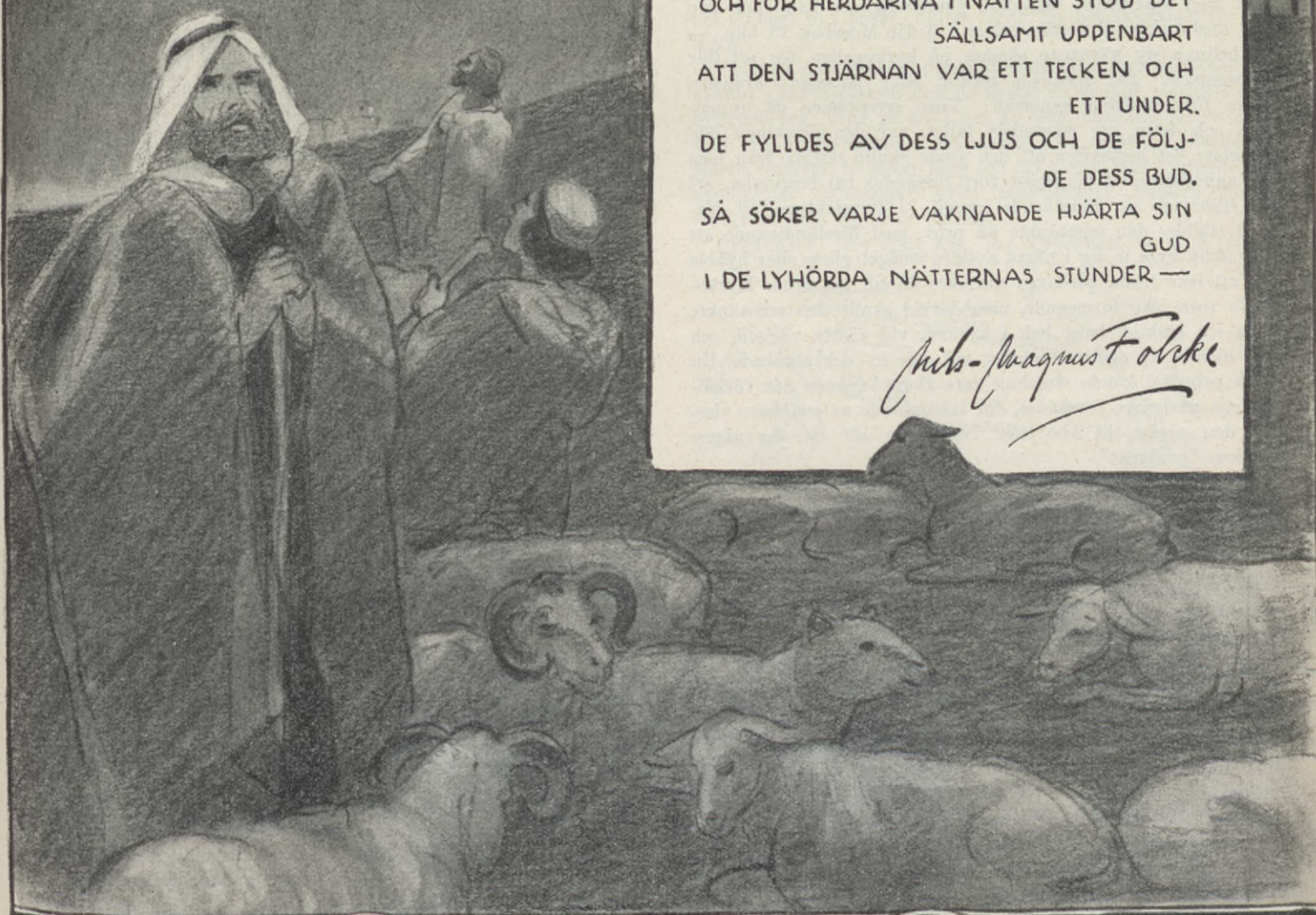
Tel. 23 29 20 Birger Jarls gatan 8, Stockholm

STJÄRNAN

SE HERDARNA, DE VAKTADE I NATTEN
SIN HJORD
SÅ FJÄRRAN FRÅN FÖRVIRRANDE
TANKAR OCH ORD,
FRÅN MÄNNISKORNAS ÄVLAN OCH
BEKYMMER,
DE FÖRNUMMO NATTENS FRID SOM EN FÖR-
SONANDE RÖST,
DE SÄGO RYMDENS STJÄRNOR, SOM TÄNDA
TILL TRÖST
FÖR VÄRLDENS TUNGA TANKAR, NÄR DET
SKYMMER

MEN EN STJÄRNA, SOM VAR OKÄND,
BRANN FÖRUNDERLIGT KLART,
OCH FÖR HERDARNA I NATTEN STOD DET
SÄLLSAMT UPPENBART
ATT DEN STJÄRNAN VAR ETT TECKEN OCH
ETT UNDER.
DE FYLLDES AV DESS LJUS OCH DE FÖLJ-
DE DESS BUD,
SÅ SÖKER VARJE VAKNANDE HJÄRTA SIN
GUD
I DE LYHÖRDA NÄTTERNAS STUNDER —

Nils-Magnus Folcke

Ett besök på de spetälskas ö i Ålands skär

SPETÄLSKAN (lepra), denna numera i Norden lyckligtvis sällsynta sjukdom, var i äldre tid här ganska spridd och med rätta fruktad för såväl sin smittosamhet som sin obotlighet. Samhället sökte i detta avseende skydda sig genom inrättande av sjukstugor, där de av åkomman anstuckna inneslötos och höllos strängt avskilda. Vad sydvästra Finland angår befinnes redan så tidigt som år 1355 ett sådant sjukhem eller "hospital", helgat åt S:t Göran — under medeltiden dylika anstalters skyddspatron — vara upprättat invid Åbo. Detta hospital efterträddes år 1619 av ett dylikt på Sjalö i Nagu socken, dit hjonen från S:t Göran kort därefter överflyttades; och 1653 slutligen fick Åland, på initiativ av denna ös handlingskraftige kontraktsprost, Boethius Morenius, och på grund av Per Brahes åtgörande (dennes fundationsbrev av år 1651) ett eget leprosorium, vilket förlades till en ö, benämnd *Gloskär*, ytterst i Föglö sockens skärgård.

Den av spetälskan hemsökte var en beklagansvärd, av samhället så gott som förskjuten varelse. Där någon misstänktes vara med sjukdomen behäftad, förständigades han eller hon — i anslutning till bestämmelsen i 3:dje Mosebok 13 kap. — att infinna sig närmaste söndag på kyrkovalen för att där "presenteras" för socknens pastor eller länsman, ävensom några församlingens synemän. Voro symptomen då uppenbara och detta var merendels fallet, var den olyckliges öde beseglat; det bestämdes att den sjuke skulle skiljas från hem och anhöriga samt möjligast fort försändas till hospitalet, att där tillbringa sin återstående levnad. I tveklaktiga fall däremot ställdes den misstänkte på prov, med förständigande att tillsvidare hysa in sig i något avsides beläget pörte eller hybble och att icke träda gårdarna närmare än till portarna. Kyrkibesök voro icke förmenade, men därvid skulle den misstänkte hålla sig avskild, helst bak i kyrkan, vid västra väggen, och icke blanda sig med menigheten vid dess in- och utgående. En dylik prøvotid kunde stundom vara flera år; men där förhållandena medgävo, försändes, för inhämtande av snabbare visshet, den sjuke till Åbo eller Stockholm att där av någon medicus "proberas".

*

Det hade under flera år legat mig i hågen, att göra en utflykt till nämnda *Gloskär* för att bilda mig ett begrepp om huru dessa samhällets olycksbarn månne haft det där ute på det ensliga skäret. En vacker julmorgon för några år sedan satte jag min plan i verket och begav mig, åtföljd av ett par kvinnliga anhöriga, med min lilla motorbåt åstad från min vid en vik i hjärtat av Åland belägna sommarvilla. Det blåste friskt på Lumparn, men alldenstund vi hade akterlig vind, gick färden utan några särdeles äventyr, och efter ett par uppehåll på vägen anlände vi mot kvällssidan till Degerby, där vi av värdinnan i den forna gästgivaregården — i förbigående

sagt en präktig typ av den åländska befolkningen — på det vänligaste emottogos och fingo ett gott nattkvarter.

Följande morgon — det var sol och vindstilla — skänkte oss en den angenämaste färd genom Föglö natursköna kyrksund, därunder vi unnade oss tid att besöka socknens vid sundet vackert belägna medeltida kyrka. Men sedan gällde det att få rätt på *Gloskär*. Enär skäret, som skulle ligga ett stycke ut från förenämnda sund, ej fanns namngivet på kortet, funno vi rådligt att för erhållande av närmare anvisning göra en invikning till Skogboda by. Vi löpte så in i en leende vik och hade genast vid landstigningen turen att påträffa en torpare som stod i begrepp att jämte en kamrat segla ut till havsbandet på sälsskytte, därvid färden skulle gå förbi *Gloskär*. Men kamraten hade ännu ej kommit, och i avvaktan på honom gjorde vi en gångtur upp till byn. Härunder sammanträffade vi med en gammal man, som fäste vår uppmärksamhet på ett vid vägen beläget mindre, nu i två delar sprucket klippblock. På denna sten, sade han, hade fordom de spetälska från skäret, vilka det varit förmenat att närma sig byn, ställt sina mjölk-kärl och fått dem fyllda, varefter de åter dragit ut till sitt skär. (Det är svårt att få denna sägen att stämma med det här längre fram nämnda förbudet för hospitalshjonen att avlägsna sig från skäret. Måhända kan man förstå saken så, att före hospitalets tillkomst det fanns någon spetälsk, som på detta sätt fick från byn sin mjölk.)

Nu kom den väntade kamraten, som bar det idylliska namnet Sommarlund, fullt rustad för sin skyttefärd. Karlarnas stadiga båt togs av vår motorbåt på släp, och så bar det av utåt havsbandet.

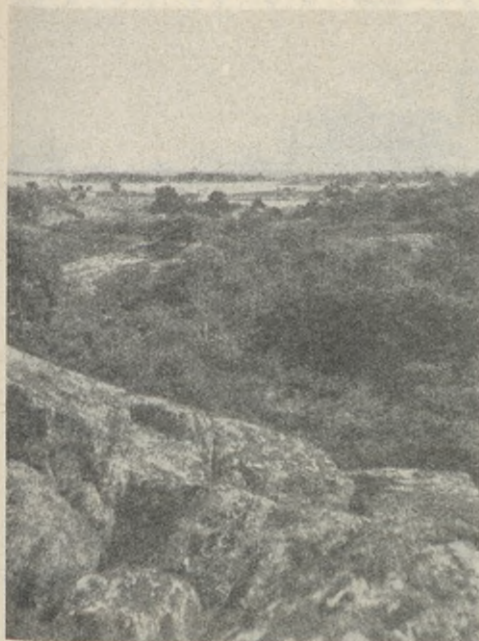
Färden vart ej synnerligen lång. Vi nalkades en större klippö; en skarp vändning kring en dess udde, och vi befunno oss inne i en avlångt rektangulär, av berg omsluten bassäng, en den allra förträffligaste lilla båthamn. Vi voro vid målet.

Gloskär, rättare *Stor-Gloskär*, till skillnad från ett söderut beläget *Lill-Gloskär*, är en till formen särdeles oregelbunden ö, som har sin största längd, ungefär en kilometer, i ö-v; medan bredden uppgår till blott en halv km. Strandlinjen företeer en mängd av små grunda vikar, i vilka smala bergsdälder mynna ut. Ön i sin helhet ger intryck av en bergsmassa, en "magma", som plötsligt stelnat under en våldsamt böljande allsidig rörelse. Klyftorna mellan de merendels brant slut-

tande höjderna äro belagda med ett otal större och mindre rullstensblock, mellan vilka under tidernas lopp samlat sig ett jordlager, visserligen ringa och nog så magert, men dock tillräckligt att lämna näring åt en för de yttre skären så kännetecknande matta av krypande enträd, vilkas stammar, här ofta armtjoeka, så tätt och nättlikt med sina grenar snott sig om varann, att det mångenstädes är ogörligt att däröver komma fram. Det var sannerligen rätt obehagligt att stega in i denna grönskande, allt täckande matta, ty dels var man i fara att vricka foten mellan de dolda stenblocken eller snava över

Kvarnhamn.

Gloskärsnatur.

dem, dels kunde man ju möjligen trampa på en orm; ty ormar funnos här så visst som på utskär i allmänhet. Också stötte vi invid foten av en bergvägg på ett sådant djur (möjligen snok), ett exemplar, vars make i storlek jag aldrig tillförne sett.

Vegetationen i övrigt bestod av blott björk- och albuskar samt några nödvuxna, av havsstormarna pinade barrträd. På en

karta från år 1771 skildras ön såsom bestående "av berg med björk- och alskog beväxt samt där och var några små gräs-klevar mellan bergen: föder 4 à 6 nöt över sommaren". Nedannämnda boplatz fränsedd, kunde numera icke några gräsklevar upptäckas; allestädes härskade enriset, och man ställde till sig spörsmålet var de arma kreaturen månne funnit sin föda. Icke utan orsak klagade de sjuke, att betet var otillräckligt; och dock höllos där då blott trenne kor.

Det första, som vid landstigningen tilldrog sig vår uppmärksamhet, var ett mindre, överst på en bergklint rest mossbelupet kummel, som av våra följeslagare sades beteckna platsen, där de spetälska haft sin kvarn. Härav hade den förenämnda, nära intill belägna båthamnen fått namnet Kvarnhamn. Begav man sig från sagda minnesmärke ett stycke åt väster, sänkte sig berget till en liten kittelrund dæld — numera, så vitt vi kunde finna, det enda gräsbevuxna området på ön — vilken dæld med en mellan tvenne bergarmar löpande arm, så att säga, mynnade ut till nämnda Kvarnhamn. Som denna dæld föga höjer sig över havsytan, går vattnet vid högt vattenstånd tämligen långt upp, bildande ett glo; därav öns namn.

På nämnda lilla slätt hade de spetälska sin boplatz. Man kan tänka sig huru osund denna måtte varit, ty förutom att platsen i och för sig var lågt belägen, nedramn dit vid nederbörd vattnet från de allsidigt omgivande höjderna.

Hospitalets stiftelseurkund är, såsom ovan nämnts, av år 1651, men först om våren 1653 var platsen så bebyggd, att de sjuka kunde dit överflyttas. Bostäderna voro då två stugor för de spetälska — den ena för de manliga, den andra för kvinnorna — samt på ett avstånd från dessa en boning för inrättningens föreståndare, vilken byggnad torde bestått av en studerkammare, två stugor och en förstuga. Vidare funnos på gården en badstuga för de spetälska, ett mindre fähus samt tvenne pörten.

Men med byggnadernas hållfasthet synes det varit rätt bedrövligt, ty redan fem år därefter klagas det över att "the älendigas stugur falla omkull igenom trytande på åsar". Och år 1664 finnes antecknat att de sjukas ena stuga då var helt och hållet fördärvad, så att ingen kunde vistas däri, och att på den andra, däri hjonen trängde sig samman — oaktat könen borde bo skilt — båda takrösten lutade så, att "de sjuka visste intet annat var timma än att taket skulle falla ned och slå ihjäl dem; och — heter det vidare — alla sina kistor och drickstunnor hava de huggit sönder och lagt på golvet att gå på, och ormar krypa in allestädes till dem nätter och dagar, att de inte töras sova alla i sänder". Även badstugan, klagade

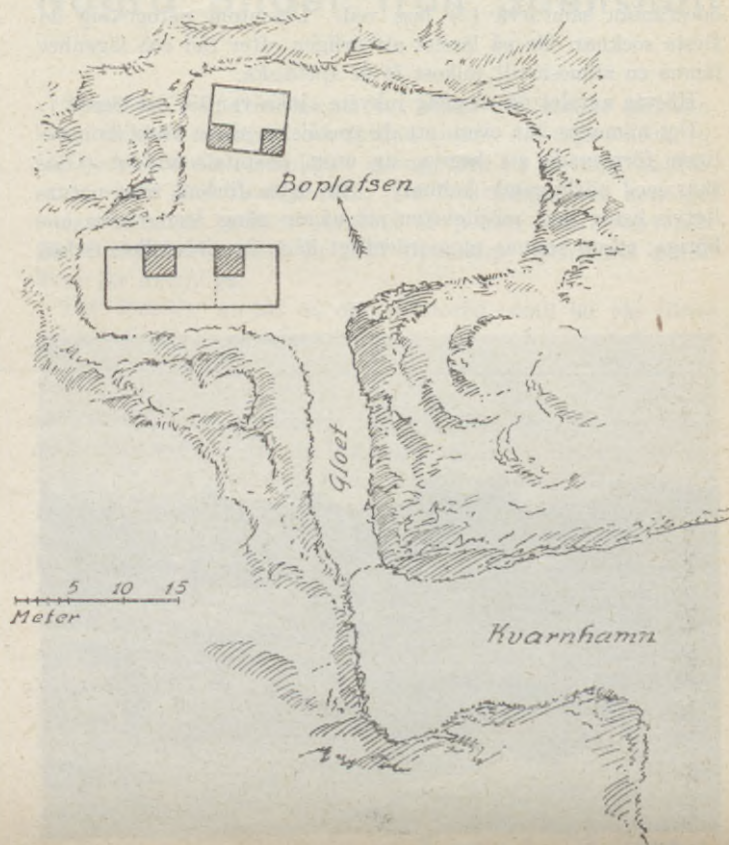
Hjälpen tillhands genast vid frostska dor, h morrhoider, brännskador, ömma fötter, kl da, s rigna br stsv rtor, spädbarnsvård, skoskav, hudirritationer, sårskador

A.-B. JUKON, Göteborg.

de sjuka, var så rutten, att de på ett halvt  r ej vågat gå där in att "bränna betet av sig" (d. v. s. befria sig från ohyra). Icke stort bättre var det beställt med föreståndarens bostad.  r 1661 s ges en stor del av golvt lorna i studerkammaren vara avruttna på mitten, förstugan utan tak och golv samt båda stugorna mycket kalla och mossl sa, så att dagern mångenstädes syntes genom knutarna och säten. Om boskapshuset  ter heter det, att de måste flyttas på ett högre ställe, "ty ofta gå boskapen på sn drivan och hustaken och trampa taken all s nder om vintern, och hjälper inte bota. Om våren står vattnet aluh gt in i husen, fodret fördärvas och boskapen får inte ligga".

Nedanstående skiss (uppgjord blott efter ögonmått och stegande) visar boplatzen med de få där  n synliga märkena efter byggnaderna. Vi se på detta den av berg omslutna gårdsplanen, med sin åt Kvarnhamn mynnande arm, i västra hörnet en större, ungefär 16 meter lång och 5,5 meter bred fyrkant, vars grundlinjer (lämningar efter mullb nkar) numera knappt märkbart höja sig över marken.

Byggnaden, som stått här, har uppenbart varit de sjukas

Skiss över boplatzen.

bostad, tvenne stugor med, antagligen, en förstuga däremellan. Man varsnar ännu grunderna till de båda spislarna. Ungefär 8 meter härifrån åt norr ses de än mer otydliga och till utsträckning obestämbare grundlinjerna av en annan byggnad, måhända badstugan. Några märken efter andra byggnader kunde ej upptäckas; finnas sådana, äro de dolda av det allestädes härskande enriset.

Den 23 maj 1653, kort efter det de spetälska utflyttat till skäret, fastställde Per Brahe ett reglemente för hospitalet. Enligt detta skulle högsta uppsikten över inrättningen tillkomma Ålands kontraktsprost jämte dess befallningsman (kronofogde). Men närmaste omsorgen om de sjukas vård skulle handhavas av en föreståndare, som borde bo på platsen, i enskilt hus ensam för sig eller på sin höjd "självt annan" för den händelse han skulle drabbas av sjukdom. (Detta stränga stadgande frångicks snart nog, ty den första föreståndaren hade där både hustru, barn och tjänare.) Till hans begagnande skulle ställas en julle, som han ägde bruka för färder till kyrkan eller prästgården "men icke till skalkhet eller tiggeri i byarna", och finge han aldrig vara från ön mera än ett dygn i sänder. När jullen icke behövdes, skulle den stå låst, "att de sjuka aldrig i någon råd av rummet fara måtte". Senare fingo de dock en båt så stor, att de därmed kunde lägga ut sina sik- och flundrenät, föra kreaturen till kringliggande skär och därifrån hämta bränsle.

Vidare stadgades att de sjuke, då de till hospitalet anlände, skulle medhava kokkärl samt säng- och gångkläder ävensom en "medföljd (hemgift) så stor, som deras arv tillät". Senare påfordrades att de skulle medhava också "dödkista" (likkista) eller åtminstone bräden och spik till en sådan (!).

Slutligen förbjöds föreståndaren "vid hårt straff" att umgås med de sjuka, vare sig ute på holmen eller i deras stugor, ävensom att "oförvägen rädda i gårdar och kyrkobänkar".

Kort därpå fastställdes jämväl månadskosten för såväl de sjuka som föreståndaren. (På varje hjon föll i månaden 11 kappar spannmål av alla slag, 3/4 sklp humla, 1 5/12 sklp smör, 1 sklp fläsk, 3 sklp kött, 1 lisp. salt fisk samt 2 sklp salt. Föreståndarens kost var rikligare tilltagen. En närmare inblick i hospitalets ekonomi lämnar L. W. Fagerlunds avhandling "Finlands leprosorer" I.) Till anskaffandet härav anslog Per Brahe hälften av de på Åland fallande sakören, hela ödesröntan samt två (!) lass ved. Dessutom påtogo sig de flesta socknar där på landet att årligen efter råd och lägenhet lämna en allmosa till julkost åt de spetälska.

Högsta antalet på en gång inhyta sjuka var 13, det lägsta 7.

Det nämndes här ovan, att de spetälska på ön voro strängeligen förmenade att begiva sig utom hospitalsområdet (Gloskär med närliggande holmar). Att detta förbud, som naturligtvis betog dem möjligheten att någon gång återse kära anhöriga, måste kännas utomordentligt hårt, är självfallet. Också

Kumlet å kvarnstället.

Boplatsen.

framställde de gifta hjonen och de, som hade föräldrar i livet, en begäran att åtminstone en gång om året få resa och tala med de hemmavarande. Då detta blev dem förvägrat, "began de gråta".

Voro de spetälska på skäret alltså i levande livet långt skilda från dem, som stodo deras hjärtan nära, blevo de det icke mindre sedan döden lyktat deras elände. Till hospitalsordningen hörde, såsom redan nämnts, att de sjuka skulle vid ankomsten till inrättningen medhava sin "dödkista" eller åtminstone material därtill. Det var nämligen så, att de icke fingo begravas i socknens kyrkogård, utan hade på skäret sin egen gravgård. Denna var belägen ett stycke åt sydväst från boplatsen, och synas märken efter den än i dag. Den ligger i en åt havet mynnande dæld mellan tvenne bergshöjder, håller ungefär 16 meter i längd och 10 i bredd samt är kantad med en låg (omkring 30 cm.) vall av smärre stenar. Gravarna voro tidigare tydligt synliga men äro numera helt övervuxna av enris och rosenträd.

År 1665 klagade de sjuka att gravgården var så full, att icke flera lik kunde där nedsättas, varför de ock begärde, att någon ny plats måtte utses; dock finge denna icke vara långt från boplatsen, "efter de ofta ligga sjuka; att icke mer än 2 eller 1 äro uppe". Det framgår icke, huruvida denna önskan blev uppfylld.

Såsom av allt ovanstående framgår, var de "eländigas" tillvaro på det ensliga skäret den mest beklagansvärda, och härvidlag om någonsin träder i ens hågkomst överskriften till Dantes Inferno: "I, som träden här in, låten hoppet fara!"

Redan vid 1660 års riksdag väcktes fråga om hospitalets flyttning till och sammanslagning med det på Själo, men K. maj:t fann icke anledning att bifalla härtill. Dock olägenheterna av öns avlägsna läge och oländiga beskaffenhet, men i synnerhet den irreparabel vordna bofälligheten hos samtliga byggnader gjorde det slutligen till en tvingande nödvändighet att lyssna till de sjukas enträgna bön, att hospitalet måtte förflyttas till "en annan ort, som bekvämligare är inåt landet, där släkten och andra gudfruktiga understundom kunde något få sända dem". En sådan flyttning ägde ock rum. Under högsommaren 1672 överfördes samtliga hospitalshjon — de voro då 9 till antalet — jämte de i socknarna på Åland befintliga spetälska till Själo. Hospitalspräst på Gloskär var då Hammars efterträdare Erik Portulinus. Han medföljde de sjuka till deras nya hem.

Öde låg nu åter Gloskär — och har sedan dess så förblivit. Undrande står besökaren och frågar sig: huru kunde väl vederbörande åt dessa hjälplösa, av samhället förskjutna varelser utse en plats så i allo avskräckande, där i våra dagar icke ens den fattigaste torpare skulle vilja taga sitt hemvist!

Reinh. Haussen

SANATORIET SOM SKALL BLI YRKESKOLA?

Som bekant föreslår Nationalföreningen i sin utredning angående tuberkuloseftervårdens ordnande bl. a., att Spenshults sanatorium skall inrättas till yrkesskola — sanatorium för sådana patienter, vilka samtidigt som de utbildas i ett yrke, äro i behov av tillsyn av läkare. Vi visa här ovan några vackra bilder från detta sålunda aktuella sanatorium.

Några bilder från Spenshult

Spenshult, som från början var avsett uteslutande för manskap, tillhörande armén och flottan (innan det togs i bruk, insåg man dock det olämpliga i att uppföra ett särskilt "militär-sanatorium") blev färdigt 1913. De fyra första åren mottogos endast manliga patienter (varvid 45 platser voro reserverade för statstjänare), men år 1917 öppnades Spenshults portar även för kvinnliga.

Det återstår nu att se, om sanatoriet skall bli vår första yrkesskola för sanatoriepatienter.

Minnen från föreg. krig *(Forts. från sid. 15)*

såg jag ingenting av det som jag skulle se, utan iakttog i stället den försupne skepparens pinade och härjade ansikte. Till slut gick det som det gick. Jag själv kunde inte göra någonting åt saken, jag hade blivit som förhäxad av de där två ögonen som förföljde mej både dag och natt. Jag hade inte någon medveten vilja den natten utanför Simpnäs Klubb, jag tänkte inte på något avsiktligt ont, det var bara det att jag tvingades fullfölja en gärning som jag hade lyckats förhindra ute på Ålands hav — — —

Hennig log sitt druckna, förslappade leende. Hans röst hade efterhand blivit släpig och långsam och de ljusblå ögonen hade fullständigt förlorat den djupa ångestglimt som till en början legat och lurat bakom pupillerna. Nu när han talat ut om det som pinat honom, blev han återigen den förfallna människa som man genast tog honom för vid ett första

sammanträffande. Hennig skrattade lite förläget och strök med flata handen om sin skäggiga haka: — Det var en underlig tid med underliga människor som kunde göra allt för pengar. När han gjort denna filosofiska syntes, började han återigen att prata om allt det strunt som han annars alltid brukade uppehålla sig vid. Men han hade i alla fall en gång talat ut om sig själv, nu kanske han med större ro skulle låta dagarna rulla undan medan allting sakta föll i vanhävd runt omkring honom. Den vilda vallmon blommade vid hans fötter och vita moln seglade ständigt bort under himlens blåa kupa. Dessa moln som han älskade att ligga och iakttaga medan de innehållslösa dagarna sakta smulades sönder under timmarnas tryck.

Jonas Kjellgren

LÄNGE SJUK, SEDAN ARBETSLÖS — det var svarvare Olssons tillfälle. När julen kom hade de femton kronor i huset, han och Gärda.

Hela veckan hade han gått hemma, passat de små medan Gärda var ute och hjälpte till, gjorde julstök hos andra fruar, folk med pengar. Han hade gått och molat, gnolat på julsånger ibland, försökte göra julgranssaker men hans händer var inte för sådant. På själva dopparedan stannade Gärda hemma för sitt eget julstök och sy färdigt åt barnen det hon inte hade hunnit på kvällarna. Då slapp han ut.

En tia och en femma. Det skulle vara till mycke. Han tog femman då han gick.

Först skulle han köpa en gran — om han inte kunde få den gratis på något vis — och så skulle han ha lite smått till ungarna i julklapp. Ljus och glitter och sånt måste den också räcka till, och blev det något över så var det inte illa, till en ask cigaretter i alla fall.

Gärda stod vid dörren när han skulle gå. Hon tyckte inte om att han tog hela femman. Men det var ju inget att göra, och inte värt att säga något så han gick i dåligt humör. Men hon suckade när hon hörde honom gå nedför trapporna. Hur långt räckte en tia... Hon hade skaffat lite mat på förhand men det skulle gå åt, hela helgen och fem människor. Det kom också en dag efter helgen, då de skulle ha både ved och mat. Något extra var inte att tänka på, varken åt honom eller de tre barnen. De skulle åtminstone haft var sitt par strumpor...

Men det var inte det hon suckade för. Han hade fått nya kamrater medan han gick arbetslös. Dem var det inte roligt att tänka på. Han kunde visst råka med upp i vad som helst när han var ihop med dem.

Det var tidigt på förmiddagen, och Olsson drog inåt staden.

Han skulle spara femman i det längsta, beslöt han. Om han kunde få något jobb med julgranar, eller annars något bud, så kanske han fick sig en grantopp för besväret. Han kunde nästan räkna på det, hos en viss månglare, så därför unnade han sig också att räkna ut hur många saker han skulle ha femman till. En docka åt Edit, en bilderbok åt John, någonting som gick eller en tyghund åt Svea. Helst en sak åt Gärda också, men vad? Ett halvt dussin kaffekoppar skulle

det varit. Men ljus och julgranssaker måste det räcka till. Och nötter och russin och något gott i granen. Han skulle ha många paket som en jultomte när han kom hem.

Det var ett trevligt vimmel i gatorna. Alla hade brättom. Alla hade jobb och händerna fulla.

Där de sålde granar var det likadant. Fullt med folk. Brättom. Omsättning.

Men den månglaren Olsson kände, han hade sålt slut. Ingen av de andra hade bruk för honom. Det kom en lastbil med nya granar, men där var det andra som hjälpte månglaren med lasset. Han kunde nog få bära gran, men traska ut till en villa med en sän där stor, stickande satan, en halvtimmes väg och sen leta efter numret, för femti öre, med utsikt till kaffe i ett kök med näsvisa fruntimmer, kröka rygg till på köpet — ånej, han var arbetslös, men så långt hade det inte gått än.

Han frågade inte ens vad granarna kostade. Han kunde gå och köpa det andra först.

Han gick i vimlet igen, förbi butiker där det var fullstoppat med folk. Mängder av paket, gott om pengar. Var han den ende som var arbetslös? Han kom inte in i butikerna, gick med händerna i fickorna. Utanför alltsammans.

Han ville in i en leksaksaffär, men måste vänta tills den ene efter den andre hade pressat sig ut, tjocka fruar med paketer i bägge händerna, så att de fick gå på sidan ut genom dörren. Han blev stående och kände sig som om han inte hade med julen att göra.

Då han stod där kom ett par av de nya kamraterna drivande. Så blev de tre. Då måste de ha något att dricka. Och på källaren träffade de ett par andra.

Det var kamrater det. För det första bjöd de honom på ölet. För det andra kunde de tala om arbetarnas helvete, så det gjorde gott i kroppen. En av dem drog saftiga historier om borgarbrackorna, hur slipat de bedrog varandra och hur ruttna deras kvinnor var under pälsarna och sminket. Men det var två som kom med historier om arbetarpåvarna, styrelseguddarna med runda ansikten som sken som fullmånar mot varandra och borgarna, men kroniskt var i nedan mot arbetaren. Det var värmande historier, med välgörande hänskratt i följe. De fem stödde armbågarna mot bordkanten och flyttade glasen tätt ihop. Då kunde julramlet gå därute, och den arbetslöse kände sig också som en människa.

Det gick ett par timmar av den korta dagen, men ingen i sällskapet märkte det. Emellertid hade de blivit så högljudda att de överröstade andra i lokalen och fick en påminnelse. Detta kunde ju inte tålas av sådana karlar, och de bröt upp, drog till ett annat ställe och blev sex på vägen. Den lilla gruppen måste trängas och kryssa sig fram genom julens strida ström på gatorna. Och de hänskrattade på nytt, åt dessa ävlande borgare, pakethängande, brådsakande fruntimmer, åt jultomtarna och den fjantiga julreklamen i skyltfönstren. När de hade samlats kring ett bord igen kunde de slå fast att julen smakade dem inte. Nej, just det, den hade ingen smak för män, sa Olsson. Men varför inte det? var det en som skrattade. Jo, den har inte den här friska, beska smaken som öl! — Nej, vet ni varför? sa en yngre i laget. Den är inte revolutionär!

Det var ordet. Alla lyste upp. De hade hela julsvindeln under sig. Och de blev mer och mer högröstade. Särskilt Olsson.

Han kände ölet värma sig efter de två första glasen, han var ju inte van. Han blev arg, som det var beskaffat med hans ölsinne. Ute på gatan hade det kommit liksom med en gång, en tung ilska. Men han kände den, han kunde styra sig.

Här gick det i talet. Det blev allt större ord. Han svor och lättade sitt hjärta för kamraterna. Om arbetets ära och de arbetslösas usla ställning, med hustru och barn. Det var kamrater det. De förstod honom, och de instämde. Han slog i bordet så där valte ett glas. Nu lyssnade hela kafé. Olsson talade om den huvudlösa arbetarpolitiken som offrade de arbetslösa för pamparnas ämbeten och villor. Hur länge ska vi tåla att våra ledare blir borgare, va? Det är pampförgudningen som göret! skrek Olsson.

Men då måste de flytta igen. Alla sex kryssade ut i julströmmen till nästa källare. Först hade Olsson följt kamraterna, nu följde de honom. Rätt så. Han var ledaren. Han gick med händerna knutna, var käck i nacken, svängde med kroppen och pratade hela tiden tills de hade ett bord på nytt och sex glas.

Det var kamrater det. De hade pengar, var de hade fått dem ifrån. Han höll tal över glasen, han drack och han rökte, men han var arbetslös. Han skakade på huvudet när det gällde pengar, han hade inte en slant att sticka i med. Var det inte för att han talade så bra att de höll ihop och hade en frisk förmiddag? I stället för pengar höjde han bara rösten, gick på om slavarnas frigörelse, krökta fläsknackar och nytt folk i ledningen, nya krafter i staten. Han var gripen av känslan att han hade åhörare som satsade för honom, och han växte som en nyvald riksdagsman.

Men nere i byxfickan kramade han femman i näven. När de andra tog upp och betalade tänkte han oavbrutet: till gran, till barna, till ljus.

Han visste till slut inte så noga vad han talade, men kraftigt var det, och de fick söka sig nytt ställe än en gång. Då hade han bara tre ansikten mot sig över glasen, och en av kamraterna var envis till att opponera sig, så han knappt fick tala ut då han hade ordet. Men femman gömde han i alla fall i fickan och kände på den ibland. Nu tänkte han inte längre men visste så väl: till gran!

Han måste varna opponenter ett slag, den där revolutionäre blev för stursk och tjurskallig, och så stack han knyt-näven över bordet och valte två glas förstas. Alltså vandrade de ute i vimlet omigen, men Olsson ledde sin skara, och han

skrattade fritt ut där han gick, så det ekade mellan de gamla husväggarna.

Nu såg han inte ens åt dessa som brådsakade och bar paket omkring honom. Hans väg gick bara rakt fram. På avstånd lyste en kaféskylt som han styrde mot.

Men i det han stötte samman med en mötande springpojke märkte han att ingen kom efter. Han blev stående och såg sig noga om. Men han var ensam. Kamraterna försvunno, utan ett ord. Med en hastig rörelse kände han efter femman. Den låg säkert i fickan.

Han tog upp den. Skrynklig var den, men han slätade ut den och tänkte på Gärda. Hon kunde ändå ingenting säga. Nu skulle han köpa granen.

Då märkte han att det var sent, lyktorna tända. Fönstren kastade ljus ut på gatan, ljusskyltarna blänkte. Men strömmen gick som förut omkring honom. Bara inte granarna var slut.

Han fick bråttom. Det kändes underligt mörkt och kallt, trots ljusmassorna i gatan. Han följde med strömmen men ville fortare fram. Arg på kamraterna var han nu, de som hade lämnat honom, smitit ifrån honom i vimlet, och arg på folk framför honom. Han knuffades. Han halvsprang.

Det stod en enda månglerska kvar med julgranar. Det var stora hejare, de minsta skulle nå från golv till tak. Men han gick in ibland dem, reste en, kastade den, reste en annan. Alltför dyr, skulle kosta tre—fyra kronor. Han reste en ny, vred och vände på den. En fin gran.

Då kom månglerskan. Hon synade honom, uppifrån och ner som om det var han som skulle säljas. Hon hade en pälsutstyrd fru i släptåg.

— Släpp grana! sa hon rappt. Va ska han mä grana. Han köperna ändå inte. Släpp grana!

Den blånosiga, isterhakade käringen! — Han höll fast i granen med ena handen, grävde efter femman med den andra och skrek så det hördes runt omkring i julens gatulärm:

— Köper han inte! Köper han inte vad han vill? En arbetare har rätt å köpa vad han tycker. Har han inte rätt att få en gran till jul, va? Har han inte rätt att leva som andra? Svetten och svälten ska han ha rätt te, men fläsket och pälsen ska vara brackans, va? Satans politik! Duger inte arbetarens pengar, va? Luktar di svett och svält? Lukta då! Där har ho! Men grana e mi!

Han kastade femman i ansiktet på månglerskan och tog granen på axeln. Men då han gick såg han sig runt efter polis.

HEMMETS JOURNAL

populär, intressant
omväxlande

E V E

margarinet till allt

drygt
billigt
näringsrikt

i kooperativa butiker

Drick och njut av

HERMES KAFFE —

Kaffet där kvalitén är högre än priset
och smaken huvudsaken.

Ombud antagas.

Aberopa denna tidning.

KAFFE A/B HERMES

Liljeholmsvägen 4 - Stockholm 9

Tel. 45 10 02, 45 10 45, 45 12 32

För Gärda gick timmarna långsammare.

När det mörknade hade hon skurat golven, hängt upp nytvättade gardiner och fått köket och rummet i ordning för julen. Medan korven och svinhuvudet kokte sydde hon om barnkläder som hon fått i hemmen där hon hade gått på hjälp. Ett stycke lutfisk låg i vatten i en kastrull och vändade på sin tur.

Det luktade jul. De kunde ha doppat i grytan nu, men Olsson kom inte.

Medan hon tänkte på honom och de kamrater han måste ha träffat, gatdrivarna, greps hon av en ångslan hon inte längre kunde behärska. Pengarna brydde hon sig inte om mera, bara hon fick hem honom. Det var ändå för sent att skaffa det hon hade tänkt. Hon föreställde sig allt möjligt som kunde hända honom om han inte var nykter.

För att inte barnen skulle märka något hade hon satt Edit att läsa för syskonen. Nu lyssnade femåringen och treåringen med gapande ögon och knäppta händer, och storasyster satt som en liten lärarinna och läste om julängeln och jultomten, först i sin skolbok och sedan i en tidning.

Koket var färdigt, svinhuvudet var upplagt. Gärda tog fram potatis och skulle börja skala dem. Men hon undrade om det skulle vara lönt — om hon skulle få koka någon lutfisk denna jul. Hon stod stilla och lyssnade efter steg. Granarna hade jul, det hade hon hört länge.

Det led mot kvällen. Det var så tyst hos dem som om det inte alls skulle bli helg. Ingen sång, inga glada röster. Bara den läsande flickans röst hördes.

— Var e pappa? frågade John helt plötsligt och såg upp på modern. Varför kommer inte pappa?

Den frågan hade hon länge varit rädd för. Hon kunde inte svara, det ville komma gråt i stället. Hon böjde sig över potatisen som om hon inte hörde, och tog till att skala dem, släppte den första i vattnet så att det stänkte.

Men det var som om Edit förstod något. Hon höjde rösten och läste ivrigare om jultomten, hur han kommer med en gran från skogen, med ljus i och med snö på grenarna, en stor gran så att man inte ser tomten, bara hans stora fötter under granen. Då lyssnade bägge de små barnen på sagan. Femåringen såg ut i luften som om han höll på att fånga en syn.

Gärda var färdig med potatisen. Inga steg hördes än. Hon gick till fönstret och såg ut på gatan. Ingen. Hon var både orolig och förbittrad, hon måste hosta då hon skulle kväva en snyftning.

Då slutade Edit med läsningen. Genast frågade Svea: — Varför kommer inte jultomten hit också?

Och Edit kunde inte hålla sig längre, hon gick till modern och viskade: — Var e pappa i kväll? Har han gått någonstans, mamma?

Då Gärda inte svarade utan gömde bort ansiktet, gömde flickan sitt ansikte för de små och skakade av tysta snyftningar. Modern hostade igen. John och Svea frågade på nytt.

— Kom så ska vi doppa i grytan! försökte hon att lugna sig och barnen.

Hon satte grytan med fläskspadet på en stol och tog fram det hårda brödet. Alla fick var sin bit och ett tefat.

Men de hade inte doppat mer än en enda gång förrän det hördes steg i trappan. Tunga, osäkra steg. Alla fyra blev stilla och lyssnade. Då skrapade det i väggen, dunkade till ett par gånger, och det ljud en röst, hes och otydlig. Den grälade, den svor.

Gärda och Edit såg på varandra. En förtvivlad blick, som om de ville fly men inte kunde.

— E det jultomten? utbrast John med tindrande ögon och satte fatet ifrån sig men behöll brödbiten i andra handen och sprang till dörren.

Då öppnades denna. Först blev en grantopp synlig högst uppe. Den bugade för att komma in. Sedan var det hela granen, den fyllde dörröppningen. Den var risig som ett snår, djup som en skog. Den doftade barr och kåda, vinter och sagor.

— De e jultomten! Men han syns inte! skrek John med en röst så gäll som ett sägblad under filen.

Och Svea hoppade jämfota mitt på golvet, slog med armarna i luften och ropade utom sig:

— Jultomten! Jultomten!

Fadern såg på sina barn genom granen, häpnade och blev mällös, medan deras röster fyllde köket med sitt jubel. Han stod en lång stund orörlig och bara såg på dem, glömde sitt raseri. Sedan smög han in i skydd av granen och bar den försiktigt mellan sig och de små genom köket. Mitt i rummet ställde han den, och toppen måste böja sig under taket.

Han ville inte visa sig för barnen än, men de kom stormande efter och sprang runt granen, vilda av iver, fick se fadern och ropade:

— Jultomten har vart här, pappa!

— Jag såg fötterna! skrek John. Stora, stora fötter!

Nu ville Gärda att de skulle komma tillbaka till grytan och tog fram ett tefat till. Nej, nej! Alla barnen ropade i munnen på varandra efter julgransfoten. Då såg Olsson och Gärda på varandra, en lång blick, tysta båda två. Till sist smålog hon och gick efter lådan med de gamla julgranssakerna och foten, och han sågade av granen ett lagom stycke. Under tiden drog Edit bort sin säng och flyttade undan stolar, så att granen skulle få plats i samma hörn som sist. John och Svea plockade upp stjärnorna och flaggorna och glittrret och ljusstumparna från förra julen, de pratade och skrek hela tiden men ingen hörde på dem. Och så fick Olsson sin fina gran på foten och ställde den i vrån, vände och vred den tills den stod bra.

— Vad den e vacker! sa Gärda. Men kom nu och doppa i grytan innan det kallnar!

Ingen hörde. John hängde glitter i granen, och Svea stod med stjärnor i bägge händerna. Då kom Edit och tog sin mor i handen, sedan fadern i den andra och började sjunga:

— Nu är det jul igen — avbröt sig och ropade: — John, ta i mammas! Släpp stjärnorna, Svea, och ta pappa i ena handen och John i den andra! — Nu är det jul igen, började hon på nytt.

Ringdansen gick mitt på golvet, och alla sjöng med fast ingen hade sångröst. Men det var inte svårt att hålla melodin, för samtidigt hördes "Nu är det jul igen" från en av grannarna på grammofon och från våningen ovanför i radion.

Äntligen fick Gärda dem med sig till grytan när sången var slut. Olsson kom sist, han strök sig om munnen och mumlade med ett leende:

— Den var sannerligen värd en femma.

**Arfvedssons
Konsthandel**

Wahrendorffsgat. 8
Tel. 11 79 26 - 20 60 95

Tomtens fråga

Det bodde en tomte på en herrgårdsvind
bakom äppeltunnor, bolstrar och garn,
och brukspatrons barn
hade många gånger skymtat en skäggig kind,
och hört någon snarka och mala som en kvarn.
Ty när gårdstomten rände i ur och skur
i ständig tassande brådska,
tog jultomten ut sin middagslur,
som räckte långt över påska.

Hela sommaren sov han som en stock,
och han öppnade ej sina ögonlock,
förrn det vita Advent var inne.
Då tände mor sina första ljus
i malmstakens tunga armar.
Lågorna skeno så varma,
och svepte förväntans flor kring vårt hus.
Ljuvliga minne!

Då varnades barnen: "Minns nu väl,
att nu har jultomten börjat sin gång!
Han ser varje själsväld, och hör varje gräl,
och han minns, om din lista var aldrig så lång!"
Så — äntligen — kom sedan dopparedan
med hela sitt festliga överflöd,
skinande silver och blankmanglat linne,
doft av stekos och lack och gran,
och klenäter och krumhornat saffransbröd.
Men allt var dock matt mot den saliga stund,
då en knackning på dörren hördes,
och draperierna rördes
av en rödvantad hand, som en påse bar,
en jättestor, späckad och rund.
Då negs det och bockades — Tomtefar,
strålande minne!

Vart öga lyste, var kind var het,
var själ av lycka förklarad,

men ingen fick sitt första paket,
förrn på samvetsfrågan han svarat:
"Var du vänlig och sann, och hjälpte du snällt
de mindre vid läxa och lek?"

Det svaras ett dunkelt ja,
men störste spjuvern med ögon blå,
han vet nog, hur han har ställt,
och han viskar sakta, av spänning blek:
"Jo — närapå — — —"

Men tiden vet ingen misskund av,
och ungarna flögo ur redet.
De gamla släppte sin vandringsstav,
och skogen gav granris till ägarens grav
— sista brukspatronsledet.
Syskonskaran spreds vitt isär,
envar tog rodret för sig.
En rände strax på ett farligt skär,
en annan var klok och tog lots,
och bärgade allt sitt gods.
Men den lille, som svarade: "Närapå",
hade största fångsten i näten,
han klättrade fort för att toppen nå,
och hans barndom var helt förgäten.
Tills en dag han hejdades, blott av en sång,
en känd melodi, Hosianna.
Han måste i trapporna stanna,
en klinga borrades in i hans bröst,
och han tyckte, han hörde sin moders röst:
"Minns barn, nu har tomten börjat sin gång!"
Han rycktes från stället, var åter hemma,
och mindes därefter gamle Kusk-Johans

stämma:

" — och hjälpte de mindre du snällt?"
Och mitt i sin framgångs skummande råga,
han rodnar av blygsel vid tomtens fråga.
Svidande minne!

God Jul och Gott Nytt År

tillönskas av nedanstående läkare, tandläkare, firmor och företag

STOCKHOLM:

Adris (D:r A. Rising), Kronobergsgatan 27.
Ahlberg, F. O., Järnaffär, Sibyllegatan 31.
Aleman, Alice, Doktorinna, Odengatan 22.
Allektro, Ingenjörfirma, Hudiksvallsgatan 8.
Apoteket Korpen, Västerlånggatan 6.
Belfrage, Einar, Läkare, Birger Jarlsgatan 32.
Berg, Henny, Läkare, Liljeholmsvägen 2.
Bergqvist, Åke, Revisor, Biblioteksgatan 9.
van Berkels Patent, A.-B., Kungsgatan 72.
Berns Salonger, Näckströmshuset 6.
Blumenthal, Sven, Tandläkare, Drottninggatan 14.
Bodins Järnaffär, A.-B., Drottninggatan 71 D.
Bohrn, Ivar, Tandläkare, Drottninggatan 71 C.
Branting, Georg, Advokatbyrå, Barnhusgatan 20.
Brunander & Lemke, A.-B., Nybrogatan 9.
Carlsson, Harry, A.-B., Möbelfabrik, Roslagsgatan 4.
Carlsson, Oscar, Byggnadsfirma, Mästersamuelsgatan 20.
Danielsson, J., & C:o, A.-B., Rehngatan 16.
Edlunds Silvervarufabrik, A.-B., Mästersamuelsgatan 54.
Ekman, Oscar, & C:o, A.-B., Stureplan 19.
Elema, A.-B., Kungsgatan 34.
Eliasson, Axel, Konstförlag, A.-B., Riddargatan 30.
Engstrand, Gunnar, Firma, Nybrokajen 5.
Eriksson, Herman, A.-B., Torsgatan 47.
Färden, M., A.-B., Kungstensgatan 10.
Forssell, H. O., Bankirfirma, Wahrendorffsgatan 1.
Fredriksson, Adolf, Trävaruaktiebolag, Roslagsgatan 81.
Frode, Rederiaktiebolaget, Arsenalsgatan 4.
Gejrot, Nils, Tandläkare, Stadsgården 6.
Grohmann & Eichelberg, A.-B., Mästersamuelsgatan 67.
Hedberg & C:o, A.-B., Assuransfirma, Strandvägen 5 B.
Hembageriet Kajsa Warg, Mäster Samuelsgatan 11.
Holgers, John P., Tandläkare, Birger Jarlsgatan 15.
Holmers, Ivar, Brädgård, A.-B., Fleminggatan 4.
Höglund, Kasper, A.-B., Kungsgatan 32.
Importcentralen, A.-B., Kungsholmsgatan 31.
John Jönssons Bageriaffär, Hantverkargatan 86.
Kastenhof, Restaurant A.-B., Wahrendorffsgatan 4—6.
Klosterbräu, Restaurant, Vasagatan 50.
Källqvist, Hans, Tandläkare, Birger Jarlsgatan 8.
Landelius, J. C., Hovkonditori, A.-B., Vasagatan 20.
Larsson, L. H., Grosshandl., Kungsgatan 67.
Laurell, Gust., A.-B., Tomtebodagatan 2.
Ljunggrens Bar, Restaurant, Regeringsgatan 16.
Lundby Kem. Tvätt & Färgeri, Stockholmsavdelningen A.-B., Kungsgatan 43.
Neander, Gustaf, Med. D:r, Strandvägen 59.
Nilsson, N., Partiaffär, Rörstrandsgatan 38.
Ottander, Olle, Läkare, S:t Eriksgatan 23.
Pettersson, Hugo, Eftr., Munkbrogatan 4.
Pettersson, J. T., Byggmästare, Roslagsgatan 9.
Piperska Muren, Restaurant, Scheelegatan 14.
Pontán, Bröderna, A.-B., G:a Brogatan 29.
Prinsen, Restaurant, Mäster Samuelsgatan 4.
Prytz, Eiler, Ingenjörfirma, Blasieholmstorg.
Reymersholms Kolimport, A.-B., Hamngatan 24.
Rundradio, A.-B., Götgatan 18.
Rylander & C:o, Firma, Jungfrugatan 52.
Salén, Ernst, Med. D:r, Birger Jarlsgatan 2.
Saltsjö-Dufnäs Villatomter, A.-B., Kornhamnstorg 53.
Sanitet, A.-B., Kungsgatan 16.
Schneider, J., A.-B., Västmannagatan 1.
Schubert & Son, J. G., A.-B., Grevturegatan 29.
Silver & Stål, A.-B., Hornsgatan 34.

Sjögren, Julius, A.-B., Södermalmstorg 4.
Ström, Karl H., A.-B., Tunnelgatan 20 B.
Ström, P. A., & C:o, Humlegårdsgatan 10.
Strömberg & C:o, A.-B., Regeringsgatan 80.
Stockholms Pantförsäljning, Mälartorget 15.
Stockholms Skofabrik, A.-B., Brännkyrkogatan 167.
Superior, A.-B., Nybrokajen 7.
Svenska Bostadskreditkassan, Malmstorgsgatan 3.
Svenska Kopierings A.-B., Rådmanngatan 14.
Tallhagen, G., D:r, Drottninggatan 80.
Thelander, Gunnar, Tandläkare, Hornsgatan 72.
Thorlings Bleck- och Plåtslageri A.-B., Jungfrugatan 35.
Tomtecentralen, A.-B., Kungsgatan 6.
Varubelåningen, Roslagsgatan 34.
Väring, A.-B., Kungsträdgårdsgatan 10.
Wahlström & Widstrand, Bokförlag, Regeringsgatan 83.
Westergren, Alf, Docent, Eriksbergsgatan 12 A.
Westholm, Gunnar, A.-B., Oxtorgsgatan 10.
Wieanders Korkfabriker A.-B., Brännkyrkogatan 66.
Wälamagasinet, Kungsgatan 74.
Yellow Cab, A.-B., Birger Jarlsgatan 37.
Åhrberg, Carl H., Ingenjör, Drejagatan 3.
Åström, Ernst, Kappaffär, Västerlånggatan 40.
Öhrn, Gustaf, A.-B., Fredsgatan 9.

DJURSHOLM:

Djursholms Restaurant.

GÄVLE:

Norrlands Elektriska Byrå, A.-B., Centralplan 3.
Sjöströms Mek. Verkstad & Gjuteri A.-B., Sjöfullsgatan 6.

JÖNKÖPING:

Catoni, Erik, Tandläkare, Kapellgatan 2.
Sandberg, Curt o. Karin, Tandläkare, Ö. Storgatan 40.
Thörne, Hugo, Tandläkare, Kyrkogatan 12.

NÄSSJÖ:

Hörding, Fridolf, Tandläkare, Rådhusgatan 40.

SUNDBYBERG:

Sundbybergs Kafé A.-B.

SÖDERTÄLJE:

Lundberg, Elon, Tandläkare.
Wallgren, Erik, Förste Stadsläkare, Storgatan 2.

TUMBA:

Apoteket, Tumba.

UPPSALA:

Blomberg, Thord, Tandläkare, Ö. Ågatan 37.
Buring, Eric, Tandläkare, Nedre Slottsgatan 6.
Eriksson, Evert, Tandläkare, Börjegatan 1 A.
Lindblom, Hans, Tandläkare, Svartbäcksgatan 5.
Lundgren, Lisabet, Tandläkare, Ö. Ågatan 29.
Lundin, Gunnar, Sysslomansgatan 9.
Walldén-Furster, Stina, Tandläkare, Ö. Ågatan 43.

VAXHOLM:

Andersson, Folke, Tandläkare, Hamngatan 2.

VÄSTERÅS:

Adolphson, Ernst, Tandläkare, Engelbrektsplan 2.
Boberg, Olle, Tandläkare, Clareusgatan 11.

VÄXJÖ:

Växjö Tandklinik, Storgatan 17 A.

"Var och en sin egen redaktör"

"Status" anordnar stor julpristävlan med många pris

"Högsta poängen" vinner!

Det kan ha sina sidor att redigera en tidning, icke minst då det gäller en sådan tidning som *Status*. Att göra den till en "idealisk" lektyr för den läsekrets, som kanske mest läser den och som också äger den, landets sanatoriepatienter, ja, det ha vi aldrig drömt om. Ty detta måste obönhörligen hänföras till utopiernas område. Ännu har icke den tidningsredaktör blivit född, som förmått redigera sin publikation till *allas* belåtenhet.

Redaktören för *Status* är alltså intet undantag. Frånsett att vi äro väl medvetna om de stora brister, som vidlåder detta blad, och — i likhet med alla nyårsfirare — lova att under det kommande året göra allt för att *Status* skall bli bra, bättre och bäst, veta vi, att vi aldrig kunna göra den så "bra" att alla våra läsare bli nöjda med oss. Den ene vill nämligen helst, att *Status* uteslutande skall syssla med "sociala" frågor, den andre, att innehållet skall bestå av både sådana artiklar och noveller, den tredje vill ha bara noveller, den fjärde "sanna berättelser ur livet", den femte tycker, att "Ett och annat"-sidan är idiotisk, den sjätte att "Patienternas spalt" är bosch, den sjunde att korsorden äro för lätta, den åttonde, att de äro för svåra, den nionde vill ha fler schackproblem, den tionde tycker, att det är för mycket annonser.

Kort sagt, det är inte till en smakriktning, vi ha att ta hänsyn, det är till minst dussinet. Fastän vi, som nämnt är, icke drömma om att någonsin kunna göra hela vår läsekrets till lags, ha vi dock tänkt ibland, att det vore intressant att veta, vilka bland våra läsare, som äro i majoritet, de som helst vilja ha noveller i *Status*, de som anse att tidningen *uteslutande* är till för att göra vår stämma hörd i samhället eller de, som, ja, se ovan!

För att i någon mån utröna detta ha vi beslutat att förena det nyttiga med det nöjsamma och helt enkelt utlysa

en pristävlan

i saken. Reglerna för denna pristävlan äro mycket enkla. I nedanstående tabell finns en kolumn, som är märkt "Poäng". I denna kolumn antecknar Ni den poängsiffran, varmed Ni — enligt nedanstående poängberäkning — vill värdesätta resp. avdelning i tidningen. Om Ni t. ex. tycker bäst om "Schackspalten", d. v. s. tycker bra om den och anser, att den bör finnas, sätter Ni i kolumnen för poäng vid "Schackspalten" siffran 3. Anser Ni t. ex., att korsordet bör försvinna, sätter Ni vid "Korsordet" en nolla. O. s. v.

Poängberäkning

	Poäng
Utan intresse för tävlingsdeltagaren	0
Av något intresse	1
Anser jag bör finnas i <i>Status</i>	2
Bra	3
Bäst	4

Första pristagare blir den, vars först öppnade tävlingsförslag placerat högsta poängsiffran vid den avdelning i tidningen, som uppnått högsta sammanlagda poängsiffran sedan samtliga deltagares poängsiffror sammanräknats. Om t. ex. "Korsordet" får största sammanlagda poängen, vinner den, som insänt det först öppnade tävlingsbidraget vari "Kors-

ordet" fått en 4:a. Andra och tredje pris utdelas enligt samma principer.

Som första pris utdela vi 25 kr.

Andra pris blir 10 kr., varjämte tredje och fjärde pristagaren erhåller 5 kr. vardera. Femte t. o. m. åttonde pristagaren får *Status* gratis under nästa år.

Och sedan är det bara att sätta igång enligt denna tabell:

	Poäng
Ledaren (och andra sociala artiklar)	
Eko ur pressen	
Notiser om tuberkulosen, dess bekämpande i vårt land och andra länder	
Vetenskapliga artiklar om tbe och därmed sammanhängande frågor	
Rese- eller naturskildringar	
Dikter	
Noveller av det slag, som hittills införts i <i>Status</i>	
"Kärleksnoveller" (Sanna berättelser ur livet)	
Humoresker och kåserier	
"Ett och annat"-sidan	
Patienternas spalt	
Schackspalten	
Korsordet	
Andra pristävlingar	

Här nedan kan antecknas andra synpunkter, om så önskas. Fatta Er kort.

Tävlingsbidragen skola vara oss tillhanda *senast den 15 januari 1940* kl. 12 på dagen. Därefter börjar prisenämndens arbete och resultatet få Ni se i februarinumret nästa år.

Tävlingsbidragen skola märkas "Julpristävlan".

Tävlingsdeltagarens namn.

Adress.

Postadress.

PATIENTERNAS SPALT

JUL PÅ "SANATET"

Från Ekebergs horisont

Helgen börjar traditionsenligt med, att de äldre stamgästerna önska varandra "god jul" för femtioelfte gången.

När man så med överlägset förakt helt ignorerat de lyckliga permittenterna, kan man säga, att ouvertyren har förklingat.

När man så konstaterat, att man fått slipsar i julgävor är glädjen hel och odelad.

Som en värdig slutning på julfirandet går långdansen genom sjukhuskorridoren, varefter deltagarna skiljas åt efter en trevlig helg. Men ändå hoppas man, att man skall slippa fira den likadant en gång till.

Därpå begynner raden av festmåltider, som inom parentes sagt, kan vara angenäma på mer än ett sätt.

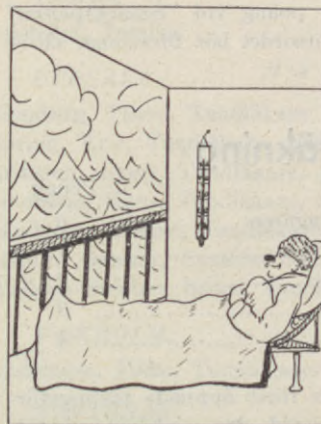
"Klöverparens" julfirande är av flera skäl förlagt till mera undanskymda platser. Jul-"klappar" av olika slag givas.

Tillåtes det till sist tecknaren att till all Sveriges sjukhuspersonal överrätta dessa enkla rosor som en erkänsla för det år, som snart är svunnet. God Jul!

Tall.

Från Målilla horisont

Trots att det är julafton slipper den stackars patienten inte att "ligga på hallen" och frysa om näsan.

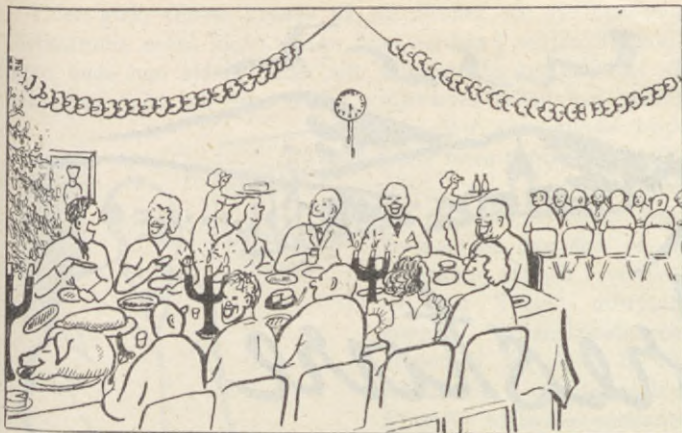
Då ha "inliggarna" det bättre, som få njuta av den goda värmen, gran och gottes.

Beställ **KLICHÉERNA**

hos

BRÖDERNA ÅKERBLOM

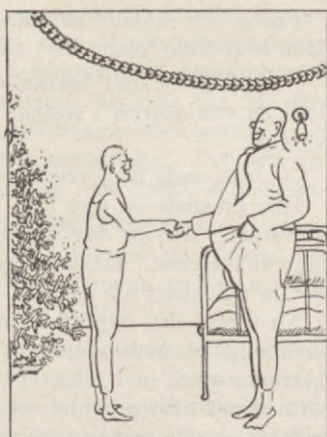
Tunnelgat. 19 B, Stockholm. Tel. 111130, 111132, 211132

I matsalen är frosseriet i full gång — —

Så här vackra verser kan man läsa upp vid julklappsutdelningen:
 Birger "Fröding", alias "Höna", är en grabb med "klöver" i, ingen enda stilig "böna" går för honom fri.

Julklappar, som inte passa, kunna med fördel bytas. Båda parterna synas vara nöjda med bytet. God Jul!

Tino.

Julminnen från ett "sanat" i Småland

Den första snön, som just har fallit, gör att man börjar tänka på jul. Man undrar hur den kommande julen skall bli, och man tänker på föregående jular. Jag vill därför med några ord tala om, hur en jul brukar gestalta sig på Sanatoriet Lugnet. Jag skall kanske börja med att berätta något om tiden närmast före jul. Det första som påminner om att julen är i annalkande är väl patientföreningens val av "Julkommitté", som skall ombesörja den varje år återkommande julinsamlingen. Julkommittén utsänder då insamlingslistor och upprop i ortstidningarna med en vädjan till våra bättre lottade medmänniskor om bidrag till insam-

lingen för att förhöja julglädjen bland sanatoriets alla patienter, kanske mest för dem, som få tillbringa sin jul på sanatoriet borta från hem och anhöriga.

Så skrider dagarna — tunga och gråa eller kanske kalla och frostklara — sakta framåt till den 13 dec. Då får man ännu mera en påminnelse om att det snart är jul. Denna morgon väckes man av att höra en stilla sång — först kanske något avlägset — "Sancta Lucia" — — — och nu inträder Lucia-drottningen med ljuskrona på huvudet följd av "stjärgossar" som bära brinnande ljus. Var och en blir bjuden på kaffe med "lussekattor". Det är en stämmingsfull och trevlig morgonstund, som man minns rätt så länge.

Så är det åter några dagar med lugn och stillhet. Samtalen patienterna emellan rör sig mest om man får "permission" över juldagarna för att fira julen i sitt hem.

Dagarna närmast före jul blir det lite mera livligt. Då arbetar julkommittén för "högtryck" med att granska inkommande listor, samt göra i ordning för den sedvanliga auktionen på varor, som skänkts. Denna auktion är mycket populär bland såväl patienter som personal, då det ofta gives tillfälle att förvärva någon "dyrgrip" av glas e. d. till billigt pris. En dag vill syster Märta att några "starka karlar" skall gå till skogen och bryta tallris till girlanger. De, som då vill hjälpa till, bli fria första liggturen. När det är gjort brukar det bli extra förplägnad i form av kaffe och kakor. Sedan återstår att binda girlanger och hänga upp dem samt klä' julgranar, en på varje sal, i korridorerna och i dagrummet, vilket i regel brukar ske dagen före julafton. Denna dag brukar också de som få "permission" resa hem.

Julafton börjar stilla och lugnt, man går omkring och ser på all "grannlåten" och det rättas till lite här och där. Snart är det middag. Enligt gammal tradition blir det nu "dopp i grytan". I denna middag deltar alla, som "orka" vara uppe något, samt systrarna och läkarna. Överläkaren brukar, innan maten angripes, hålla ett litet tal och önska alla, patienter och personal, en glad och angenäm jul. När middagen ätits, följer en stunds vila. Eftermiddagen börjar med kaffe i matsalen, vari även deltar hela "sanatets" personal. Kulmen av dagens händelser är julklappsutdelningen. "Tomten" kommer då dragande med en liten vagn, som är överlastad med paket. Patienternas namn ropas upp och de närvarande gå fram och få ett kuvert med kontanter samt ev. paket. I denna stund gå nog de flestas tankar med tacksamhet till alla dem, som bidragit till insamlingens goda resultat. Efteråt blir det ringlekar, och med nådigt tillstånd av läkaren även en stund med dans. Lutfisken och "vitgröten" ätes och man söker efter "mandeln" och "rimmar" efter bästa förmåga. Julafton är nu snart slut.

Juldagen börjar med julotta och sedan serveras kaffe. Dagen förgår i stillhet, man nästan tycker den är lång. Annandagen blir lite mera livlig. Sista hallturen är man fri, och tiden ägnas åt lekar och sällskapsspel. Nyårsafton och nyårs-

(Forts. å sid. 37)

Juan Einarsson

En mångfrestare

LUFTEN VAR HÖSTLIGT KLAR och hög, frosten hade bränt det lilla, som var kvar av sommarens grönska. Nere i parken stodo björkarna nästan kala, medan barrskogens gröna färg djupnade och tonade i blått.

Från ligghallen var utsikten god över samhället långt nedanför. Men när man legat där och sett samma sceneri vecka efter vecka, månad efter månad, så fanns där intet särskilt tilldragande eller intressant.

Det var en förmiddag, dagstidningarna voro redan avverkade och vi slöade till i väntan på signalen till uppstigning. I liggstolen närmast min plats låg Olsson, en liten spenslig karl, som verkade ännu mer obetydlig i den oformliga hallkappan, där han tycktes försvinna. Man såg bara ett markerat ansikte, gulblekt med mörka glasögon, som stack upp ur filtarna. Hans syn var så dålig, att han inte kunde läsa en tidning och han låg mest i halvslummer under liggturerna.

Olsson hade tilldragit sig ett visst intresse bland kamraterna. Han kom från lasarettet, där han genomgått en ögonoperation och samtidigt konstaterades vatten i lungsäcken. Han hade kommit nötdorvtigt arbetsklädd och sina få tillhörigheter hade han i en trasig resväska, som såg ut att ha varit med om åtskilligt.

Detsamma kunde man också säga om karlen. I början var han tyst och sluten, men allt eftersom tillfrisknandet fortskred blev han mera meddelsam om sina tidigare öden. Av hans historier framgick, att han som ung pojke vistats i Norge, arbetat som springpojke, butiksbiträde och kontorist. Efter diverse äventyr på den merkantila banan hade han tröttnat på stillasittande och traskat landsvägen som luffare ett tag. Kommen över till Sverige hade han arbetat på ett mellansvenskt gods som hästskötare och kusk, förälskat sig i husets dotter och fått ge sig av. Så hade han åkt med en atlet, som turnerade i landsorten och tjänstgjort som partner. Efter en kortare sejour som vaktmästare på ett ungarshotell luffade han igen.

Så hade han gått i en ständig växling av miljö och arbetsförhållanden. Under vilka omständigheter han skilts från sina respektive anställningar ville han helst inte närmare gå in på.

Fast vi inte satte så stor tilltro till hans historier, så var det tydligt, att han varit en mångfrestare, som farit vida omkring och prövat sin lycka på de mest skilda områden. Nu vid 38

års ålder verkade han tröttkörd, utbränd, resignerad. Man såg honom sällan le, men när han skrattade blev det bara ett kallt, bittert grin. —

Liggturens minuter skredo långsamt fram. I den klara luften kunde man tydligt höra klockan vid järnvägsövergången klämta och strax efteråt bölade en bil otåligt vid bommarna. Det var som om bilen varit ett levande väsen, som reagerade över att finna vägen stängd och vara tvungen att vänta några minuter. En stund senare körde en bil upp mot sanatoriet. Vägen gick tätt utmed hallen och när bilen körde förbi kunde vi skymta passagerarna bakom rutan.

— Jag tror det var länsman, anmärkte någon. I varje fall såg jag en uniformsmössa. Yttrandet föranledde en del skämtsamma kommentarer om länsmannens eventuella ärende till oss.

Pratet och skämtet avbröts av att syster kom ut på hallen. Hon kom ända längst bort till vår plats.

— Det är ett par herrar, som vill träffa Olsson, sade hon med en viss skärpa i rösten. Olsson såg upp ur filtarna lite yrvaket.

— Jaså, sade han, vem kan det vara?

Han kravlade sig upp från liggstolen och lomade av i systers kölvatten. Att det var länsman, som hade ärende till Olsson togo vi för givet. En äventyrens man som han hade varit, vore det ju otänkbart att han alltid haft rent mjöl i påsen. —

Nu ringde det, liggturen var slut och från hallen strömmade man upp på avdelningen. Vi kommo lagom att se de båda herrarna stiga in i bilen efter förrättat värv. Olsson kom i sista stund till matbordet och var mulen och fåordig. Givetvis voro vi ganska nyfikna på vad som passerat, men ingen ville fråga. Det skulle väl så småningom bli bekant. Alla voro inställda på en sensation.

Senare på aftonen, efter kaffet, blev det ett tillfälle att intervjua Olsson om saken.

— Jo, det var landsfiskalen och fjärdingsman. Det gällde en utredning för Riksförsäkringen om olyckan, då jag höll på att förlora synen. Arbetade tillfälligt vid ett bygge, ser du, fick kalkbruk i ansiktet. Det blev en fruktansvärd värk i ögonen av kalken, jag åkte in till lasarettet och fick ligga där ett par månader. Få se, om man kan få någon ersättning för olycksfallet.

Det var alltså förklaringen till det celebra besöket, som tilldragit sig ett sådant intresse.

Drick alltid

TELLUS KAFFE

Kaffeaktiebolaget **TELLUS**

Kungl.
Hovleverantör

Hälsingborg - Stockholm - Göteborg - Malmö

VERSALE

Tvättpulvret med garantimärket är av utomordentligt hög kvalitet. **Helt svensk vara.**

VERSALEFABRIKEN - Stockholm

Tiden gick, Olsson kryade på sig alltmer och synförmågan förbättrades också något. Han fann sig bra i miljön, förmodligen hade han aldrig under sitt växlingsrika liv haft det så bekymmersfritt och bra. Från hemsoeknen erhöll han kläder

Utbrytarkungen Torini.

och skor och kunde uppträda mera gentlemannamässigt.

I slutet av november kunde man en dag läsa på en braskande affisch i vestibulen, att Torini, utbrytarkungen, balanskonstrnären, atleten m. m., skulle ha föreställning i samlingsalen. Framför affischen samlades snart en intresserad klunga, som stavade sig fram i der färggranna texten. Olsson kom, kisade med sina när-synta ögon på plakatet och sade liksom i förbigående:

— Torini, honom har jag

följt med ett par år. Trevlig karl...

Yttrandet togs inte alltför allvarligt, det var väl ett av hans vanliga infall. Många gånger var det ganska svårt att avgöra vad som var sanning och vad som var dikt i Olssons fantasi. Det faktum, att han själv oftast trodde på sina historier kunde verka förvillande. Men nu kunde man kanske få tillfälle att pröva sanningshalten i hans påståenden.

Dagen för föreställningen kom och lokalen fylldes av en förväntansfull publik. Utbrytarkungen själv skymtade ett ögonblick i vestibulen och dök in i omklädningsrummet. Döm om vår förvåning när Olsson lämnade sin plats och tassade in efter honom. Han skulle tydligen hälsa på sin forne chef.

När föreställningen tog sin början hade Olsson fått engagemang som biträde för kvällen. Han skötte grammfonen, langade fram de erforderliga redskapen för balansnumren, o. s. v. Det var tydligt att han var i sitt esse när han åter fick röra sig i denna miljö. Föreställningen gick annars i den vanliga stilen utan några egentliga sensationer. Det hela var rätt nöjsamt, trots att prestationerna inte direkt imponerade.

Det dröjde en god stund efter föreställningens slut innan Olsson kom tillbaka. Han föreföll upprymd och halade med en triumferande min upp en skrynklig femma ur fickan. Den hade han fått för gammal vänskaps skull.

Till sent på kvällen låg Olsson och berättade historier från den tid då han drog land och rike kring som Torinis partner. Det var både lustiga och tragiska bilder, som rullades upp. Olsson levde sig in i det flydda och genomgick åter det brokigt skiftande livet. —

Det är nu många år sedan detta hände och sedan våra vägar skildes vid avresan från sanatoriet, har jag aldrig hört något från Olsson. Men i minnet står han kvar som mångfrestaren, äventyraren, som på många områden provat livet och själv blivit provad.

Vingåkersgubbens Tjärkräm

Säljes i apotek, kemikalie- och andra affärer. Mångårigt, beprövat medel mot spruckna händer, kylskador etc. och utmärkt för hudens vård i övrigt.

Pris per burk 2: 10, per tub 1: —. Rekvisirera å giro nr 57978.

LEOPARDENS DROGHADEL A.-B.

Sveavägen 88 - Stockholm

Patienternas spalt

(Forts. från sid. 35)

dagen firas nästan lika med juldagarna. Tiden går nu fort och snart stundar årets första stora fest, julfesten. Till denna göres allt för att den skall bli glad och trevlig. Någon orkester engageras för dans- och underhållningsmusik. Inbjudna till festen bli dels patienterna på Öjaby och Växjö stads tuberkulossjukstugor ävensom hela sanatoriets personal. Festen brukar också bli mycket glad och trevlig och säkert är det många f. d. patienter som minnas julen och julfesten som riktiga glädjestunder.

Ja, så är julen slut och vardagens enahanda börjar. Snart är allt åter inne i den gamla vanliga "sanatorietralen" med promenader och liggsturer, vilka kanske inte blivit så regelbundna under jultiden.

Till sist vill jag önska alla denna tidnings ärade läsare en god jul och ett lyckosamt gott nytt år med en förhoppning om att STATUS även under det kommande året av alla skall mottagas med välvilja och förståelse.

"Gebe."

Prenumerera på

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

för år 1940

Ni behöver endast insätta 5 kr. å vårt postgirokonton, 154420, Götgatan 83^{II}, Stockholm, så kommer tidningen i korsband hela nästa år.

(Lungsjuka erhålla tidningen för 3 kr.)

På 5 dagar

botas mjäll med
SEBUSAN
SVAVELTINKTUR
å 2:50 och 4:50 pr flaska.

Glada melodier —
Vackra inspelningar på

Sonora

— den svenska skivan

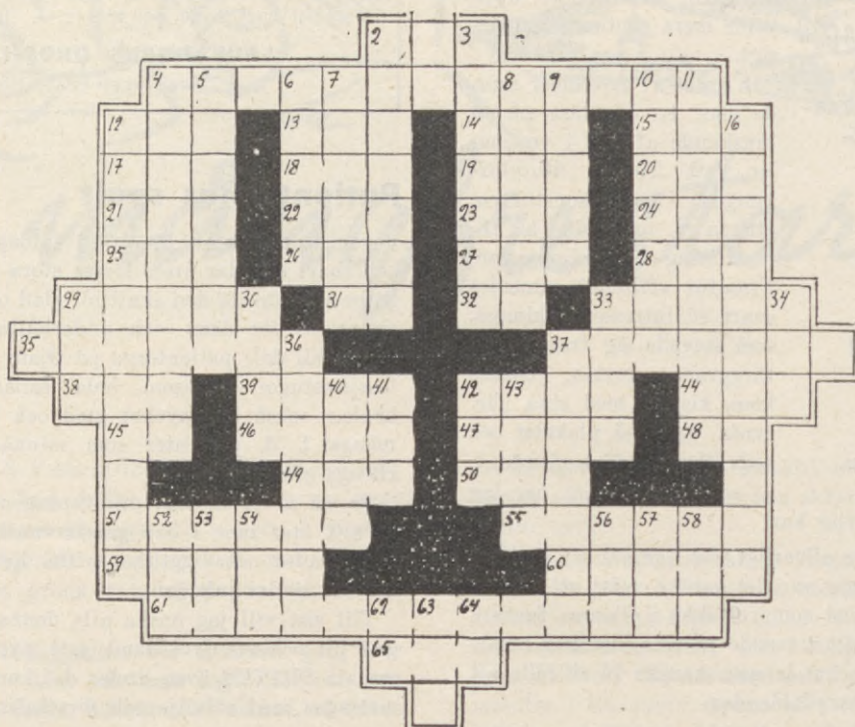
I musikaffärerna

1:65

JULKORSORDET 1939

Vågräta ord:

2. Hör spåkvinnan till att göra.
4. Vill man helst företaga i släde.
12. Heligt.
13. Kär anförvant.
14. I början av latinsk bön.
15. Ger blått märke.
17. Alltid välkommen försändelse.
18. Var Eva till Adam.
19. Fyrbent vän.
20. Fast litet ej att förakta.
21. Skede.
22. Bli två inför prästen.
23. Följt av ni ord för hån.
24. Finns i förnämligt bakverk.
26. Förorsakar ibland gruvolyckor.
27. Avtagande.
28. Form för tyskt år.
29. Segerpris.
31. Myt i Egypten.
32. Martin Karlsson.
33. Andeväsen.
35. Försvagas genom sjukdom.
37. Rörde sig Conan Doyle med.
39. Transporteras av vinden sommartid.
42. Uttalade en gång Cæsar.
44. Användes i talspråk för åstad.
45. Förnimma.
46. Upphörde i Sverge i mitten av 1800-talet.
47. Hjärtkrossare.

48. Serveras som mellanmål.
49. Kan man bli av otur.
50. Fågelsnatter.
51. Tänker för det mesta på sig själv.
55. Rycka till.
59. Lär oss fjärde budet.
60. Mindre vetande.
61. Det allra bästa inom marknaden.
65. Vågrätt 22 fördubblat.

Lodräta ord:

2. Fjädra sig.
3. Tänkespråk.
4. Dryck, som sätter fart på språklådan.
5. Sjunges "Du gamla, du fria".
6. Frambar vikingen på midvinterfesten.
7. Ryskt.
8. En hjältes bana.
9. Område.
10. Helt privat.
11. Firas mången på årets sista dag.
12. Får ej saknas i julkaket.
16. Har kung Edward gjort mot Baldwin.
29. Är man om 35 våg finns.
30. Moral.
33. Smaklös krydda.
34. Modernt handarbete.
36. På Stockholms slott.
37. Ursprungligen ej eget.

40. Uppfinning från 1300-talet.
41. Gör ögat glansigt.
43. Namn läst både fram- och baklänges.
52. Hälsas välkommen i maj.
53. På lie.
54. Septembertös.
56. Värmländskt bruk.
57. Avvikning ur kurs.
58. Underhålla.
62. Står för dagsnyheterna.
63. Firas särskilt på julafton.
64. Balanserar dansösen fint på.

Lösningar

till "Julkorsordet 1939" skola vara oss tillhanda senast före den 1 febr. 1940. Tre pris utdelas, julen till ära: 1:sta pris 15 kr., 2:dra pris 10 kr. och tredje pris 5 kr.

F. ö. gäller som vanligt, att kuvert, innehållande korsordslösning, skall vara märkt, denna gång: "Julkorsordet 1939". Pristagarnas namn offentliggöres i februariumret.

Glöm ej att frankera kuvertet. Redaktionen löser ej otillräckligt frankerad försändelse, innehållande korsord. Klistra alltså på ett 15-öres (inom Stockholm 10-öres) frimärke och skriv, som sagt, "Julkorsordet 1939" på kuvertet.

Prenumerera på

Status
RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

STATUS, som är det enda officiella organet för Sveriges lungsjuka — språkrör för De Lungsjukas Riksförbund — innehåller värdefulla artiklar i medicinska och sociala frågor, inlägg i för de lungsjuka aktuella problem av läkare och lekmän, noveller av våra bästa författare, aktuella kåserier, förströelse i form av korsord och schackspalt — "Patienternas spalt" ej att förglömma, där sanatoriepatienterna själva medarbetar.

STATUS är de lungsjukas egen tidning.

STATUS äges av de lungsjuka själva.

STATUS är pigg, vaken och obunden!

Pris pr år kronor 5:—

(Lungsjuka erhålla tidskriften för 3 kronor.)

BORLÄNGE

Barnvagnar

1939 års modeller

M. Eriksson & Co.

Järn- & Redskaps-handel

Borlänge
Tel. 12 - 412

I vårt väl sorterade lager erbjudes Eder **OLJOR - FÄRGER - FERNISSOR** av högsta in- och utländska fabrikat. **TAPETER I RIKT URVAL**
A.-B. ALGOT TAPPER - BORLÄNGE
Telefon 113, 259

EKIPERA

hos

Gerhard Söderberg
Borlänge

STIL och KVALITET

utmärker

C. TH. MÖSSAN

Tillverkare:

A.-B. C. TH. ERICSSON
Borlänge

G. ÖSTERS BAGERI

Rikstel. 5 68 **BORLÄNGE** Rikstel. 5 68

Tillverkningar av högsta kvalitet.

BORÅS

Aktiebolaget

Erikson & Larson

BORÅS

HERRKLÄDESFABRIK

samt tillverkning av

ARBETSKLÄDER
YLLE- och TRICOTVAROR

Lager av Manufaktur och Bomullsvävnader

Telefon- och telegramadr.:
"ERLABOLAGET"

ESKILSTUNA

HANSSON & SVENSSON

BYGGNADSFIRMA

Svengrens-gatan 4 **ESKILSTUNA** Telefon 21 15
Alla slags ny- och ombyggnadsarbeten samt reparationer utföras.

Införda kostnadsförslag.

ESKILSTUNA

När det gäller

Inbindning av böcker, Hyllningsadresser med pärmar, vänd Eder alltid till

OHLSSON & LINDS BOKBINDERI
Kungsgatan 36 - Eskilstuna - Tel. 5 51.

BETALD ANNONSPLATS

MODELLFABRIKEN

G. M. SKÖLD - Kungsgatan 61.

Telefon 26 70 **ESKILSTUNA** Bostaden 32 70

Tillverkar alla slag av gjutmodeller.

ESLÖV

BETALD ANNONSPLATS

A.-B. Larssons Järnhandel

REKOMMENDERAS!

St. Torget 14
ESLÖV

Telefon
Nannanrop

C. G. GRAHNS BAGERI

REKOMMENDERAS!

Norregatan 49 **ESLÖV** Telefon 5 50

N. J. FORSELLS

BLECK- & PLÅTSLAGERI

REKOMMENDERAS!

Tel. 2 02

ESLÖV

Tel. 2 02

NILS PERSSONS

Klädes- och Manufakturaffär
Herr- och Damkonfektion

ESLÖV
Telefon 92

FALUN

Prima

Konsumtionsmjölk . Grädde
och Mejeriprodukter

DALARNAS MEJERIFÖRENING

A.-B. BRÖDERNA RYLANDER

Tel. 5 44

FALUN

Tel. 5 44

Utföra Värmeledningar och sanitära anläggningar - Försäljer från lager rör, rördelar, armatur, vattenklosetter och tvättställ.

BELES CHOKLAD

Den erkänt bästa.

Åsgatan, Slaggatan, **Falun**
Telefon 13 48

E. o. hovrättsnotarie

Bertil Wibergs Advokatbyrå

Åsgatan 52 **FALUN** Rikst. 11 24

Rättegångar . Inkasseringar
och övriga juridiska uppdrag.

Holmens Herrekipering

Holmgatan 26 **FALUN** Telefon 10 74

Rekommenderar sina förstklassiga ekiperingsartiklar.

FALUN

Stilfulla

Möbler och Inredningar

på beställning hos

John Alsterlunds Möbilverkstad

Falun, Norslund - Tel. 16 68

Välgjort arbete

Humana priser

PÅLSVAROR . HATTAR . MÖSSOR

köpas bäst och billigast i

Frida Berggrens Eftr:s

Pålsvaru-, Hatt- och Mössaffär
Åsgatan 14 **FALUN** Telefon 368

A/B BANANKOMPANIET

Myntgatan 43

Tel. Falun 2 06, 24 30

Leverantör till Högbo Sanatorium.

SÖDERLUNDS ADVOKATBYRÅ

LANDBERG & SYLWAN - FALUN

Th. Landberg

Th. Sylwan

Jur. kand., e. o. Hovrättsnotarier - Ledamöter av Sveriges Advokatsamfund - Rikstelefoner: 62, 13 92 o. 14 62 - Kontor: Åsgatan 5, 7
Kontorstid: Vard. 10—4 - Rättegångar och andra juridiska uppdrag

Ateljé för alla slags fotoarbeten.

Moderna porträtt och förstoringar, Industriell- och reklamfotografering - Seriefoton - Framkallning och kopiering m. m.

NISSER FOTO EFTR. - FALUN

Stadshuseränd 6

Telefon 23 05

Sedan 75 år

ledande i sneceribranschen

KNUT LINDHOLM A/B

FALUN

Kopparbergs Läns Sparbank

Huvudkontor i Falun - 82 filialer i Dalarne

Inlåningsränta ..... 2 1/4 %
Utlåningsränta ..... 2 3/4 %

mot säkerhet av inteckningar inom 60 % av det i taxeringsvärdet ingående jordbruksvärdet i jordbruksfastighet, försedd med nödiga äbyggnader, eller 60 % av taxeringsvärdet i annan fastighet i stad, köping eller municipal-samhälle.

Husmoderföreningarna landet runt använda de garanterade hemfärgerna

HÄRVAN och FENIX

Ljusäkta - Smetfria

Tillv.: **A. W. Herdins Färgverk A.-B.** - Falun

J. HEDBERGS

MUSIK-, FOTO- & PAPPERSHANDEL

Slaggatan 23 . Falun

Telefon 21 68

Rekommenderas! Egen Radioverkstad.

Ett väl sorterat möbellager

A/B Falu Möbleringsaffär

"Borgerts" Slaggatan 12

Tel. 6 22 och 24 22

SUNDGREN S

ÅKERI, KOL- & VEDAFFÄR

Holmgat. 8, **Falun** Tel. 15 72 - 6 72

REKOMMENDERAS!

A. Wiklund Konsthandel & Ramaffär

Åsgatan 23 - Falun - Telefon 639

PRESENTKORT

Etsningar, Oljemålningar m. m. av framstående konstnärer, Keramik, Byster, Fotografiramar, Fönsterglas, Spegelglas, Billrutor o. Ramlister försäljas i parti och minut.
Inramningar - Glasinsättningar
Förgyllningar - Blyinfattningar

FALUN	GÄVLE	GÄVLE
ALLT för Eder Sportutrustning i Sport-Depoten (Nils Markhagen) Centralpalatset - Falun - Tel. 93, 24 82	Lär Eder köra bil hos A. JANSSONS BILSKOLA Vågskrivargatan 7 - Gävle Tel. bost. 24 62, verkst. 54 33 Bilar till uthyrning längre och kortare tid.	Man kan vara tveksam om mycket, men inte om att TEMPERANCE har den bästa och billigaste maten. Lunch- och middagsrätter från 50 öre. Pilsner serveras till spisande gäster.
Bilskrotningscentralen Tel. 23 81 FALUN Tel. 23 81 Köper och säljer begagnade bilar och motorcyklar • Utrangerade motorfordon uppköpas.	Trevliga SKOR från Gösta Andénius Dalapalatset Gävle	Sjömanskyrkans Café Telefon 3 04 GÄVLE Telefon 3 04 REKOMMENDERAS! Tobaksvaror • Konfektyrer m. m.
Gezelius Advokatbyrå Birger Gezelius — Karl Gezelius Ledamöter av Sv. Advokatsamfund Telefon 11 72 FALUN Telefon 13 72	ATENAS PRESENTKORT är den bästa gåvan!	SANDBERGS HERR -ekipering -kläder Drottninggatan 32 Telefon 326
DRICK Vasabryggeriets tillverkningar VASABRYGGERIET - Tel. Falun 468	WADMANS BRYGGERI Aktiebolag • GÄVLE Specialitet: Tel.: 46 o. 46 46 PILSNER Rekommenderas!	S. HEMSTRÖMS SPECERIAFFÄR Tel. 26 95 Strömsbro Tel. 26 95 Rekommenderas!
GÄLLIVARE	ESKILSTUNASMIDEN Fiskredskap - Jaktgevär - Ammunition Krut och Dynamit, stor sortering och förmånliga priser. ESKILSTUNABODEN Ragnar Andersson Tel. 75, 36 46, 26 75	HALMSTAD
AKTIEBOLAGET Nordsvensk Träexport Tel. 112 GÄLLIVARE Tel. 112 Ständigt i lager: Sågade och hyvlade TRÄVAROR i alla förekommande dimensioner Stor sortering av Listverk	Fråga alltid efter HELSANS Vichyvatten - Sodavatten - Sockerdricka Telefon 329 - GEFLE Kontrollant: Professorn Med. Dr Greve Carl Th. Mörner	Handpumpar, Vattenringpumpar Frukträdssprutor m. m. A.-B. M. Lundgrens Gjuteri Tel. 4 18 HALMSTAD Tel. 4 49
GÄVLE	MONARK Cyklar Det lönar sig att göra inköp hos FIRMA VELOCIPEd & SPORT Brynäs-gatan 10, Gävle Telefon 8 37 Filial i NYVALL	SVEA DAMFRISERING Brogatan 14 B (Epauset) Tel. 3477 HALMSTAD Tel. 3477 Wella-perm., vatten- och tångondulering. Ansiktsbehandling, manicure, borttagande av gen. hårväxt m. m. Allt med modernaste app. och enl. senaste metoder. Inneh. Calebson- Bärdén OBS.! Lilla ingången.
H. E. OLSSON Kött-, Fläsk- & Charkuteriaffär Brynäs-gatan 23 GÄVLE Rikstelefon 26 46 REKOMMENDERAS! Färska varor. Humana priser.	Boströms Slakteriaffär Telefon 21 12 REKOMMENDERAS!	Eskilstunasliperiet utför slipning av alla slags eggverktyg, såsom rakknivar, saxar, köksknivar, köttkvarns- och maskknivar, hårklippningsmaskiner, krea- turssaxar, reparationer av fotogenkök samt finmekaniska arbeten. Hantverkaregatan 28 - Halmstad - Tel. 32 91
Trödje Mjölförsäljning Tredje Tvärgatan 10 - Gävle Telefon 38 96	KAPPOR och KLÄDNINGAR Största sortering Gävle Kappmagasin	HUDIKSVALL
EKLUND & KORSELL ELEKTRISK VERKSTAD Skutskärsgatan 2 GÄVLE	Senaste Modenytt hos MYRAHS-MEETHS Tel. 3 44 Nygatan 28 Tel. 51 44	WALLNERS Allmogedräll är en underbar handduk. Efter ett par byk- ningar och därefter lätt manglad, blir denna vara, på grund av den stora garnmängden, mycket påminnande om sämskskinn, sålunda mjuk och len, därigenom uppsugande vattnet fortare och bättre än varje annan handduk. Handduken väger 1 55 x 90 cm:s storlek pr duss, 2,350 gram och då den innehåller rent långfibrigt linmaterial, torde Ni förstå att vårt framhållande av denna vara icke är obe- fogat skryt, utan fakta. En vara, som verk- ligen är värd att framhållas. Gynna våra befullmäktigade ombud, så gynnas Ni själv. Ill. katalog på begäran gratis. Wallners Helsingelino-industri, Hudiksvall
PIATNIK:S SPELKORT Eleganta - Hållbara Thebe Special Tobaksblandning för fänsmakare Knut Johanssons Eftr. - Drottningg. 14 (Intill Roxy) Tobaksh. Tel. 7 58	Gynna privat företagsamhet! BILFRAKTFÖRENINGEN U. P. A. Ombesörjer varutransporter till humana priser! Tel. 54 73 - 44 17	Hudiksvalls Rörledningsaffär Tel. 655 E. BERGLUND Tel. 556 VÄRME- & SANITETSANLÄGGNINGAR Lager av rör och rördelar, pannor, ra- diatorer, sanitetsporlin samt armatur.
A.-B. BÖNABUSSARNA Tel. 16 47 GÄVLE Tel. 16 47 Bussar uthyras för längre och kortare turer till humana priser	EDV. LINDBLÖM Drottninggatan 18 - GÄVLE Telefon 16 11 Allt i livsmedel	J. O. Holm & C:o Måleriaffär Domareg. 13, Hudiksvall - Riks. 3 69 Alla slags målningsarbeten utföras. Kostnadsförslag på begäran.
Vinternyheter inkomma dagligen. SKOTJÄNST A.-B. Drottningg. 37 • Tel. 42 66	ERNST G. WAHLSTRÖM MEJERIFIRMA Etablerad 1907 - 5 Smedjegatan 5 Tel.: Kontoret 3390, 790; d:o med ankn. 799 Postgiro 29980 Prima mejeriprodukter i parti och minut	Besök L. HAGSTRÖMS Herr- & Damfrisering Telefon 4 38 HUDIKSVALL Storgatan 41 Utför allt vad till yrket hör. Förstklassig permanentondulering.
VI INRAMA ALLT - Elegant - Billigt Gävle Glasmästeri A.-B. N. Centralgatan 8 - Gävle Telefon 27 81 och 30 82		

HUDIKSVALL**Aktiebolaget J. E. ARNDT**

HUDIKSVALL Rikstelefon 3 25

Speditörer och Angbåtskommissionärer

Försäljer: Kol, Koks, Byggnadsmaterialier
Ständigt lager av Antracit, Koks, Smides- och
Hushållskol, Cement, Kalk, Reveteringsmattor,
Papp, Tjåra, Plansten, Eldfast Tegel och Lera,
Glacerade Lerrör och Brunnar, Asfalt m. m.**A. Norman** Hamngatan 51

HUDIKSVALL

SPECERI- & DIVERSEHANDEL

Gott Kaffe, Ost, Smör, Mjök, Grädde
Hemsändes vid tillsägelse
Tel. 634, 943**Manufaktur- & Garnaffär
Dam- & Herrekipering**

RESEFFEKTER

alltid väl sorterat lager av senaste nyheterna
i branschen.

Hudiksvalls Manufaktur Aktiebolag

Hudiksvalls Bryggeri A.-B.

HUDIKSVALL

Telefon 13 och 302

Rekommenderar sina tillverkningar av
Klass II Pilsner, Klass I Lagerdricka,
Mineralvatten samt Läskedrycker.

Lysnings- och Hederspresenter i

GULD, SILVER, NYSILVER och **TENN**

Moderna förlovningsringar.

Stor sortering. Billiga priser.

Hudiksvalls Guldsmedsaffär

Storg. 29 Inneh. B. Johansson Telef. 177

FRIDHEMS BRYGGERI

rekommenderar sina tillverkningar av

**SVAGDRICKA - POMMAG - VICHY-
VATTEN** och övriga Läskedrycker.**HUSKVARNA**Den största sorteringen, de
förmånligaste priserna i**Herrekiperingsartiklar** och **Reseffekter**
erbjuder**Gust. E. Svenssons Herrekipering**

Telefon 70 Huskvarna Rosenborgsgat. 25

HÄLSINGBORG**TAPETER**Största sortering
i svenska och ut-
ländska fabrikat.**HYDÉNS**

Kullagatan 31

Tel. 38 Tel. 67 38

RÖRLEDNINGSFIRMAN

T. HOLMSTRÖM

Tågagatan 66. HÄLSINGBORG Tel. 36 73

Värme- o. sanitära anläggningar utföras.
Införda offert.**J. E. PERSSONS**

Tapetserareverkstad

S:a Storgatan 6 — Tel. 49 86
(In på KFUM:s gård.)Omstoppning samt Klädsel av Möbler och
Madrasser.**Fören. Luggude Härads
NYA AMBULANSBIL**

- Telefon Hälsingborg 73 73 -

Utför även sjuktransporter till Danmark.

HÄLSINGBORG

A.-B. CARL PERSSONS

BAGERI & KONDITORI

Stenbocksgat. 132 - Hälsingborg

FÖRENINGEN

GAMLA DRAGARELAGET

Hälsingborg u. p. a.

Telefon 11 och 910 • Rekommenderas!

A.-B. Liljas Begravningsbyrå

S. Storgatan 10 - Telefon 742

HÄLSINGBORG

Nya likvagnen beställes endast här. Ombestyr
allt för begravnin. Råd och upplysningar
kostnadsfritt. Allt levereras från vår nära
50-åriga, välkända fabrik. Ombud för Sven-
ska Eldbegängelseföreningen.
Balsamering utföres.

HÄLSINGBORG

ALLMÄNNA BAGERIFÖRENING

Gasverksgatan 26 Tel. 342, 10 89, 14 69.

Rekommenderar ett dussintal olika sorter

GOTT OCH BILLIGT BRÖD

Betryggande fonder. Hög rabatt.

Inträdesavgift 5 kr.

BETALD ANNONSPLOTS

Bertil C. Norling - Ingenjör Program för värme-, ventilations-
och sanitetstekniska anläggningar

Tel. Råå 3 56

Carl Åbergs Maskinverkstad

Hälsövägen 31 HÄLSINGBORG Telefon 3 86

Tillverkar mindre specialmaskiner o. apparater.

Utför maskinreparationer.

Birger Anderssons

Tågagat. 32

Damskrädderi

Hälsingborg

Tel. 81 34 • Rekommenderas • Tel. 81 34

Utför allt inom branschen.

HÄRNÖSAND

Vid behov av blommor

Ring 12 83**IRIS BLOMSTERHANDEL**

Trädgården 12 03 • Härnösand

OSKAR JOHANSSONS

BLECK- & PLÅTSLAGERI

Tel. 564 Victoriagatan 18 Tel. 564

Rekommenderas!

Gör ett besök på

Metropol Kaféet

Storgatan 20 Härnösand Tel. 764

Där serveras alltid gott kaffe med bröd.
Thé, Choklad och goda Smörgåsar.**Frimurare-Hotell & Restaurant**

Köpmangatan 8 - Tel. Växel 16 36, 16 46

När Ni söker en plats där Ni vill trivas,
kom till oss. Vi bjuda Eder: gott kök, goda
bäddar, bekvämligheter och stillfullhet.

Modernt.

Centralt.

GYNNA ANNONSÖRERNA!**JÖNKÖPING****A.-B. J. L. PETERSON - JÖNKÖPING**

Ö. Storgat. 28 - Etabl. 1900 - Telefon 7 97

Musikhandel, Piano-, Orgel-, Radio- och**Fotografiskt Magasin.**

REKOMMENDERAS!

Största lager av Grammofoner och Skivor.

Senaste nyheter. — Framkallning och Kopie-
ring på kortaste tid. — Bästa utförande.**Skall Ni sätta bo?**Låt Severins Möbelfärr inreda Edert hem
Besök vår utställning

Jönköping - Ö. Storgatan 27 - Tel. 12 26

Östra Laddningsstation

N. G. STARK

Ö. Storgat. 83 - Jönköping - Telefon 18 57

ALLT BILELEKTRISKT

Batterier - Lampor - Reservdelar

Ragnar Wallströms Konditori

Ö. Storgat. 21 - Jönköping - Telefon 8 63

Gott kaffe - Wienerbröd - Bakelser -

Tårter - Efterrätter - Dagligen färsk choklad

Beställningar emottagas - Obs! Diplom i

Tyskland 1925 - Gedigen fackkunskap

**Kransar - Buketter - Krukväxter
och Snittblomster**

Växthuset - Slottsgatan 40 - Telefon 2 84

Jönköpings Trädgårdsförening

W. F. Wiktorsson

» J M V »

Själv sugande hushållspumpar

**Jönköpings Mekaniska Verkstads
Aktiebolag - Jönköping**I vår avdelning för färdiga herrkläder finner
Ni alltid den rock eller kostym som passar
Eder. — Vårt förstklassiga herrkrädderi re-
kommenderas. — Ett mycket rikhaltigt urval
av kostym- och paletättyger.**EKWURTEL & SANDQUIST**
BARNARPGATAN 3 JÖNKÖPING

KONDITORI

VILLA ROSENBERG

Tel. 13 67 ROSENLUND Tel. 13 67

JÖNKÖPING

rekommenderas på det bästa

Elander & Lundbergs**Järnhandel**

JÖNKÖPING

BETALD ANNONSPLOTS

KARLSTAD**RÅVARUKOMPANIET**

• Engrosaffär i avfallsprodukter •

Tyggårdsviken - KARLSTAD - Tel. 666

Köper Sticksylle, Ull, Lump, Tomfat, Järn- o.

metallskrot m. m. till absolut högsta dagspris

Pappersbruksfyllt ständigt i lager.

Bröderna Falk - Stenhuggeri

KARLSTAD - Telefon 4033

Stilrena GRAVVÅRDAR i granit och marmor

utföras. Specialritningar och förslag till

gravanläggningar lämnas på begäran. Porträtt

i granit och brons utföras konstnärligt.

Allt till humana priser.

BETALD ANNONSPLOTS

KARLSTAD	KVARNSVEDEN	LINKÖPING
<p>A.-B. Göteborgsmagasinet Kungsgatan 18 - Telefoner: 10 64, 19 64 KARLSTAD Rekommenderas vid inköp. Manufaktur, Trikå, Vita och Korta Varor. Allt till platsens billigaste priser.</p>	<p>C. J. KÄMPE Velociped- & Järnaffär Telefon 8 Kvarnsveden</p>	<p>A. BLOM & Co. Mekanisk Verkstad Tel. 17 14 LINKÖPING Tel. 17 14 Utföra: Järnkonstruktioner och Plåtarbeten, Reparationer, Ångpannebesiktningar, Elektrisk svetsning.</p>
<p>KIRUNA</p>	<p>LANDSKRONA</p>	<p>ÖSTERGÖTLANDS KREATURS-FÖRSÄKRINGS-BOLAG LINKÖPING ÖMSESIDIGT LINKÖPING Stiftat 1876 Häst- och Nötkreatursförsäkring Foster- och Fölförsäkring</p>
<p>BRÖDERNA HELLMAN Rörledningsaffär Telefon 4 13 Utför alla slag av Värme-, Vatten-, Avlopps-, Kyl- och Sanitetsanläggningar Reparationer - Ritningar och beskrivningar VÄLSORTERAT LAGER</p>	<p>Institut Beauté - Skönhetsalong Östergatan 17, Landskrona Tel. 10 65. Obs! Ny regim! Ansiktsbehandling, specialbehandling, make up, manicure, pedicure, färgning av ögonfransar och -bryn. Elevbehandlingar halva priset.</p>	<p>Hästförsäkring genom hrr Veterinärer, dock kunna föl under födelseåret även försäkras utan veterinärbesiktning. Obs! Fri veterinär- besiktning vid försäkring av lantbrukshästar.</p>
<p>För VINTERSPORTEN Skidgummi, Vallor, Skidor, Skidstavar, Ryggsäckar m. m. Stor sortering. Lägsta priser. A.-B. Edvin Martinssons Järnaffär KIRUNA Tel. 4.</p>	<p>LIDKÖPING</p> <p>CENTRUM - Mellbygatan 7 Telefon 11 05 Ledande affär i Damklänningar, Damunderkläder m. m.</p>	<p>BAUER & ANDERSSON Färgeri och Kemisk Tvättanstalt Tullgränd 4 - LINKÖPING - Tel. 24 44 Vårt motto: Gott arbete och humana priser.</p>
<p>HJ. SÖRMO & Co - Kiruna - Tel. 7 02 Lastbilskörningar utföras. Försäljning av Grus, Mursand och Puttsand samt Ved. Rekommenderande mig i allmänhetens benägna hägkomst.</p>	<p>KARLSSON & ARTIG, Glasmästeriaffär Tel. 149 LIDKÖPING Tel. 149 Fönsterglas, Spegelglas, Favoritpeglar, Matt- slipat glas, Muslinsglas, Ramlister jämte in- ramning, Katedralglas, Ornaments- och Ku- lörta glas, Glastegelpannor m. m.</p>	<p>A/B STARKS Möbelindustri LINKÖPING Tel. 8 73 och 55 67 Möbelaffärer Infordra offert!</p>
<p>Axel E. Wallerströms Bok-, musik- & pappershandel Sortimentsbokhandel Tel. 143 KIRUNA Tel. 143 REKOMMENDERAS</p>	<p>STANLEY HALLER Speceri-, Mjolk- & Matvaruaffär Esplanaden 30 Telefon 5 98 • Rekommenderas!</p>	<p>Mjolk - Grädde - Smör & Ost Mjolkcentralen Linköping Tel. 7 00 & 7 01</p>
<p>KIRUNA MODEATELJÉ rekommenderas i ärade Kiruna-damers be- nägna hägkomst. Förmånsta utförande av all slags sömnad. Vördsamt JUDITH JACOBSSON - 29-1 - Tel. 507</p>	<p>LINKÖPING</p> <p>H. Hanzons Möbelverkstad HJALMAR ERIKSSON & Co. Telefon 1148 - Linköping. Beställningar utföras av såväl enklare som finare möbler. I antika och moderna stilar. Renoveringar utföras. Allt till moderata priser.</p>	<p>HERDINA LINDEBERGS EFTR. Inneh. Anna Sultan Stora Torget 2 LINKÖPING Telefon 1 78 1:sta Klass Konditoriserivering Försäljning av Choklad - Konfekt - Bakelser och Småbröd Beställningar emottagas.</p>
<p>Hos THULE Matvaruaffär Tel. 3 15 KIRUNA Tel. 3 15 Välsorterat lager i Specier, Kött, Fläsk, Frukt o. Konfekt</p>	<p>C. A. Roséns Begravningsbyrå Etablerad 1877 - Inneh. Gustaf Stillström Linköping, Apotekaregat. 17 (vid domkyrkan) Tel. 217 ankn. bost. Efter stäng.-tid även 4346</p>	<p>Linköpings Angtvättereri & Strykinrättning Telefon 2 45</p>
<p>J. R. Lundström & Co Rikstelefon 2 36 KIRUNA</p>	<p>Byggnads A.-B. Aug. Netz Telefon 10 77, 4 77 LINKÖPING Ny- och ombyggnader</p>	<p>Modeaffären NINETTE (B. SVENSSON) Platensgatan 7 - LINKÖPING - Tel. 41 70 REKOMMENDERAS!</p>
<p>BETALD ANNONSPLATS</p>	<p>VASABRYGGERIET PORTERDRICKA och VASADRICKA Linköping Telefon 8 37</p>	<p>Gynna annonsörerna!</p>
<p>Torsten Pettersson - Skrädderi Välgjort arbete • God passform Kiruna Telefon 5 47</p>	<p>JOHN BOKLUND & Co MÖBLERINGSAFFÄR Ågatan 26 • Linköping • Telefon 5 28 MATTOR - MÖBLER</p>	<p>LULEA</p> <p>V. & A. ANDERSSON MÅLERIAFFÄR Kungsgat. 16 • LULEÅ • Telefon 21 63 Billackeringsverkstad</p>
<p>Manufaktur- och Kortvaruaffär IDA MODINS EFTR. Tel. 50 KIRUNA Tel. 50 Välsorterat lager Billiga priser</p>	<p>Jag rekommenderar mig till det bästa vid köp av specier och konserver, frukter och konfekttyror. Pröva mitt goda kaffe. Vördsamt ERIK BERGSTRÖMS EFTR. Tel. 1605, 1879 - Drottninggat. 18 - Linköping</p>	<p>LILLA BAGERIET ELLA ARNQUIST Kungsgatan 9 - LULEÅ - Telefon 18 06 Läckra bakverk, goda kaffebröd o. småkakor.</p>
<p>FIRMA Elin Bomans Damkonfektion Telefon 95 - KIRUNA - Telefon 95 Alltid nyheter i Kappor, Klänningar, Underkläder.</p>	<p>SVEN NILSSONS Bilreparationsverkstad Gamlestadsvägen LULEÅ Tel. 1960, bost. 3130 REKOMMENDERAS. Fullständig bilservice.</p>	<p>GLASÖGONLAGRET J. E. SÄW Luleå 2. - Skurholmsstaden 795 - Tel. 3148 Specialförsäljning av: Glasögon, Pincenöer, Lornjetter, Låsglas, Lupper etc. Rikt urval moderna bågar och välsorterat lager av sphä- risk-—toricylindriska och dubbelfocusglas.</p>
<p>KVARNSVEDEN</p> <p>KVARNSVEDENS BRUKSHANDEL REKOMMENDERAS!</p>	<p>BETALD ANNONSPLATS</p>	

LUND	MALMÖ	MALMÖ
<p>A.-B. VATTEN & VÄRME CARL HOLMBERG LUND - Clementstorget 3 - Tel. 7 52, 12 13, 7 33 (linjevälj.) KRISTIANSTAD - Västra Storgatan 37 - Tel. 16 52 Värme och sanitära anläggningar Gas-, Vatten- och avloppsledning. Tel. adr. Vattenvärme.</p>	<p><i>Bliv medlem i</i> Solidar och Mjölkcentralen</p>	<p>PAULSSON & MÄNSSON Tapetserarfirma - Butik o. Verkstad Österg. 3 Malmö. Tel.: Verkstad 254 29, Bostad 122 31 Omstoppning o. omklädsel av möbler, resår- o. tagelmadrasser, rullgardiner, draggardiner samt markiser på beställning. Leverans o. påläggning av linoleummattor. Levererat o. pålagt linoleummattor till ett flertal statliga och kommunala verk och inrättningar.</p>
<p>F. G. EKELUND Bleck- & Plåtslageri Ö. Mårtensgat. 15 - Lund Tel. 37 77 - Rekommenderas!</p>	<p>CARL LUNDS Stål-, Emalj- och Rostfria kärl MALMÖ</p>	<p>BEGÄR H. OLSSON & C:o's BRÖD</p>
<p>RAMKLINTS KONDITORI Mårtensstorget 10 Tel. 6 64 LUND Tel. 6 64 Rekommenderas!</p>	<p>CEDERHOLMS BYRÅ Grundad 1914 S:t Pauli Kyrkog. 19 MALMÖ Telefon 226 96 Bokföring - Revisioner - Rättshandlingar</p>	<p>FREDRIK NYSTRÖM Inneh. Erik Rosvall. Kungl. Hovleverantör. Stortorget 19, Malmö. Tel. "Fredrik Nyström" Konserver, Delikatesser, Specerier, Konfektyrer, Fruktar. KAFFE, utmärkta kvalitéer från eget rosteri.</p>
<p>J. WALLINS EL. BYRÅ (John Wallin & Co) L:a Fiskaregatan 1 - LUND - Tel. 30 32 El. installationer och reparationer för kraft och belysning utföres.</p>	<p>E. NILSSONS Begravningsbyrå Storgatan 13 MALMÖ Telefon 214 30 REKOMMENDERAS!</p>	<p>G. PETTERSSONS KÖTT-, FLÄSK- & CHARKUTERIVAROR Rekommenderas Idrottsgatan 20 LIMHAMN Telefon 507 39 Filial: Bunkeflo 7. Telefon 500 39</p>
<p>MALMBERGET</p>	<p>R. HJORTH Bleck- & Plåtslageriverkstad Bergsgatan 43 MALMÖ Tel. 127 34 Utför allt vad till yrket hörer fort, väl och till humana priser.</p>	<p>SKANSKA INTECKNINGS A.-B. MALMÖ Telefon Södergat. 10 201 52 o. 215 26 Beviljar byggnadskreditiv o. inteckningslån inom Skånes städer.</p>
<p>O. K. JONASSONS UR- & OPTISKA AFFÄR Tel. 349 Malmberget Tel. 349 Rekommenderas!</p>	<p>BOLANDERS ELEKTRISKA A/B MALMÖ Rikhaltigt lager av elektriskt installationsmateriel</p>	<p>BETALD ANNONSPLATS</p>
<p>Lämpligaste JULKLAPPEN köper Ni i J. A. ANDERSSONS MÖBELAFFÄR Telefon 41 • Malmberget • Telefon 41</p>	<p>C. F. Welinders Skrädderiaffär Södergatan 19 MALMÖ Telefon 214 15 Vårt 1:sta klass Dam- & Herrskrädderi rekommenderas. De högsta kvalitéer å in- och utländska tyger.</p>	<p><i>Ni blir nöjd</i> om Ni bygger ett BORO-HUS, ty Ni erhåller då ett gediget och väl ombonat kvalitetshus. AKTIEBOLAGET BORO-HUS Malmökontor: Baltzarsgatan 30 — Malmö.</p>
<p>MALMÖ</p>	<p>SPARBANKEN BIKUPAN I MALMÖ Huvudkontor: Östergatan 26 Avdelningskontor A: Bergsgatan 40 B: Östra Förstadsgatan 58</p>	<p>Gör Edra inköp av SKODON uti AX. SVENSSONS SKOAFFÄRER Södra Förstadsgatan 60 — Tel. 289 16. Östra Förstadsgatan 2 — Tel. ankn. Höga kvalitéer. — Lägsta priser. OBS! ALLTID NYA MODELLER.</p>
<p>Aktiebolaget J. Perssons Eftr. MALMÖ GARN, VÄVNADER och TRICOTAGE EN GROS</p>	<p>Byggmästare Axel Lindgren MALMÖ Jägersrovägen 27 - Tel. 167 47 Kont. Kastellg. 11 - Tel. 180 82</p>	<p>Kappor - Klänningar - Blusar och Kjolar köper Ni fördelaktigast i THORS KAPPAFFÄR Södra Förstadsgatan 1 MALMÖ</p>
<p>Byggmästare Gunnar Roth Regementsgatan 114 Telefon 198 41 Kostnadsförslag på begäran.</p>	<p>HARALD MÄNSSON Egna Hems Speceriaffär Johanneslustgatan 27 Malmö REKOMMENDERAS Specerier • Kemikalier • Tobaksvaror</p>	<p>NJUT våra välkända och omtyckta tillverkningar av Mineralvatten och Läskedrycker vilka framställas av naturliga frukter. OLOF OLSSONS Vattenfabrik (Elof Österberg) Grundad 1898. Solgat. 21. Tel. 202 11. Malmö</p>
<p>KÖP NIVELLA-Strumpan</p>	<p>Byggmästare Hugo Åberg Nobelvägen 78 A Malmö Telefon 170 97 - 187 48 REKOMMENDERAS!</p>	<p>Byggmästare Karl Larsson Säfstaholmsgatan 9 MALMÖ Telefon 279 10, 170 53 Utför nybyggnader och reparationer Införda offert</p>
<p>BUNDNA PRIMÄRLÅN å fastigheter huvudsakligen avsedda för bostadsändamål eller till affärslokaler och belägna i Skånes städer tillhandahållas av SKÅNES STADSHYPOTEKSFÖRENING Västergatan 38 — MALMÖ — Postfack 77 Tel. 240 68, 204 57, 276 09</p>	<p>Fjelie Mejeriförening Åt Fjelie goda SMÖR! Drink dess härliga flaskmjölk och kärnmjölk! Telefon: Försäljning i FLÄDIE 5 Lomma och Bjärred</p>	<p>GARDINER O: JOHANSSON Bergsgatan 21 — MALMÖ — Tel. 198 45. ENDA SPECIALAFFÄR INOM BRANSCHEN Gör ett besök! Stor sortering. Billiga priser.</p>
<p>Bra skor hos </p>	<p>Byggmästare Tage Nilsson Alrunegatan 18 MALMÖ Utför Nybyggnader • Reparationer etc.</p>	<p>Byggmästare Tage Nilsson Alrunegatan 18 MALMÖ Utför Nybyggnader • Reparationer etc.</p>

MALMÖ	MALMÖ	NORRKÖPING
MODERNA MÖBLER för heminredning och komplettering A. P. GYLLENS MÖBLERINGSAFFÄR Tel. 224 92 MALMÖ Utställning och kontor: Amiralsgatan 15. Fabrik: Majorsgatan 15.	Byggmästare Otto Andersson Spångatan 28 MALMÖ Telefon 267 32 Alla slags byggnadsarbeten utföras. Införd kostnadsförslag.	K. E. NYSTRÖMS Finbageri N:a Kungsg. 18 Norrköping Tel. 25 80 Rekommenderar sina förstklassiga Brödtillverkningar
IDA JOHNSON DAMKONFEKTION 1:sta klass Syatelier Bergsgat. 13 a MALMÖ Telefon 274 75	M J Ö L B Y Intag Edra måltider på Bellevue Matsalar & Café Föreningsgatan 1. - Tel. 695, där serveras alltid god mat till humana priser Abbonenter mottagas.	Erik Westrén - Plåtslagare Vasagatan 12 Norrköping Telefon 43 64 Utför allt i yrket omsorgsfullt, fackmässigt o. till humana priser.
BEG. SKRIVMASKINER från Kr. 40:— Räkнемaskiner fr. Kr. 100:— ÅTVIDABERGS Full garanti. Östergatan 1 MALMÖ Tel. 223 64	Vid beställning av GRAVVÅRDAR vänd Eder med förtroende till MJÖLBY STENHUGGERI Telefon 6 49	Firma Martin Jansson Godsgatan 11 NORRKÖPING Telefon 44 98 Säljer: Byggnadsmaterial Utför: Asfalt- och Isolationsarbeten, Massagolv m. m.
DUX-märket borgar för god kvalitet — största ändamåls- enlighet — vare sig det gäller madrasser, kuddar, fätöljer eller ottomaner. Sängkläder från DUX — Husmoderns stolthet MADRASSFABRIKEN DUX AB	Westergrens Konditori Telefon 5 85 REKOMMENDERAS! Fullständig Konditorirörelse	Nords Sängklädersaffär Broddgatan 11 Tel. 231 Norrköping Blekta och oblekta vävnader, linnevaror, täcken, filter och gardiner. Verkligt goda kvaliteter till låga priser. REKOMMENDERAS!
RING 716 00 vid behov av Byggnadsmaterial, Byggnadsbeslag, Golvbeläggning, Gasspisar m. m. Största sortering. — Låga priser. HERBERT BJÖRLING Aktieföretag Kalendegatan 17. MALMÖ.	MOTALA Stilfulla Moderna Fätöljer, Rök- och Barbord, Tenvagnar, Läs- och Golvlampor MÖBLER	E. BERGENHEIM VATTENLEDNINGSENTREPRENÖRER Smålandsgatan 22 Norrköping Telefon 51 21 Åtager sig allt som till yrket hör. Välgjort arbete. - Humana priser.
MALMÖ GRUS A.-B. Stormgatan 4 MALMÖ Telefon 291 13, 252 34	Ågren & C:o A.-B. Möbelaffär Tel. 7 59 Platensgatan 23 Tel. 7 59	VIKBOLANDS SPARBANK Drottninggatan 45 Norrköping Gottgör högsta gällande ränta på insatta medel.
A. J. Ekströms Järnhandel Hörnet av Förenings- och Amiralsgatorna Telefon 233 58 REKOMMENDERAS!	Kvalitet, stil och fackmässigt utförande Humana priser ÖHMANS Drottninggatan 19 BOKBINDERI och Tel. 10 45 BOKHANDEL MOTALA	Bränslevaror - Byggnadsvaror GRANITOL-MASSA A.-B. And. Heimer & C:o Tel. 202 70 - 206 24 • Norrköping
Olof Hanssons Bilverkstad Slussplan, MALMÖ. Telefon 271 26. Bostad Kvarnby 2 12. Bensin, oljor, gummi och alla tillbehör. Specialverkstad för Dodge, Chrysler, Plymouth, Renault.	NORRKÖPING	ALGOT WESTMANS MEKANISKA VERKSTAD Tel. 528 Sandgatan 31 Tel. 528 NORRKÖPING Alla slags mekaniska arbeten och reparationer. Gediget arbete. Låga priser.
Köhlers Klichéanstalt Stora Nygatan 54 Telefon 167 34 MALMÖ	<div data-bbox="657 1382 1058 1695" data-label="Image"> </div>	Ferd. Ahlströms Livsmedels A/B NORRKÖPING Försäljningslokaler: Sveahallen Tel. 240-4300 G. Torget Tel. 281 V. Kungsgat. 21 Tel. 5999 Lindöv. 2 Tel. 2600 Tuna, Åby Tel. Åby 118
IVAR IVERSON & C:o (Inneh. Oscar Gustafson) Gråbrödersg. 8. Tel. 718 35 (växel). MALMÖ. BOKBINDERI, KONTORSBOKS- & KARTONGFABRIK. LINJERINGSANSTALT	Förgyllda Vägghängdylor Handarbete av hög kvalitet, utförda av svenska bildhuggare, säljes till billiga priser och goda betalningsvillkor. Skriv eller ring. Hugo Johannesen • Drottninggatan 60 Norrköping Tel. 75 14	Gustaf Nystrands Eftr. NORRKÖPING Kolonialvaror - Kaffe - Sill Telefon 10 - 14 87
A.-B. Svensk Jordförmedling Köper större egendomskomplex lämpliga för styckning. Förmedlar köp, försäljningar och utarrenderingar. Avd.-kontor: HAMNGATAN 4 MALMÖ Kontorstid 9-16 Tel. 239 82	Byggmästare Karl Holmberg V. Nygatan 22 - Telefon 5 74 Nybyggnader, Reparationer, Värderingar Besiktningar.	Bil- & Motorreparationer av alla slag, byggnadsmiden, gas- och elektrisk svetsning utföres fort och väl samt till moderata priser. Axel Lundblads Smides- & Mek. Verkstad Oskarsgatan 5 Tel. 29 58
Golvbrunnen FIX Patenterad FIX har till ändamål att förhindra att avloppsvatten stiger upp i källarlokal. Lämplig för tvättstugor, pannrum, badrum etc. Godkänd av Sv. Kommunal-Tekniska Föreningen. BERNH. PERSSONS GJUTERI Västanforsg. 6 MALMÖ Telefon 237 75	Parfumerie Française N. Promenaden 117 Telefon 7 18 NORRKÖPING Rekommenderar sina förstklassiga tillverkningar.	Ingenjör S. A. Bolins Elektriska Installationsbyrå Hospitalsgatan 9 - Norrköping - Tel. 38 41 Utför Nyanläggningar och Reparationer av alla slag. Neonanläggning. DOKTOR R. FRÖLINDER Skeppargatan 56 Mottagning: Vardagar 10-11,30 f. m. och 3-4 e. m. Kvällsmottagning måndagar och torsdagar 5,30-6,30. Övriga tider enligt överenskommelse per tel. 85 00.

<p align="center">NORRKÖPING</p>	<p align="center">NORRKÖPING</p>	<p align="center">SALA</p>
<p>VID MÖBELKÖP vänd Eder med förtroende till Appelgren & Svenssons Möbelaffär Norrköping - V. St. Persg. 18 - Tel. 227 96</p>	<p>FRÖKATALOGEN 1940 FRÖ . LÖKAR . VÄXTER sändes på begäran gratis. ALGOT HOLMBERG & SÖNER A.-B. Trädgårdsavdelningen Norrköping</p>	<p align="center">CENTRUM RAK- & FRISERSALONG Inneh. S. Bergström Torget • Tel. 810 REKOMMENDERAS</p>
<p>MATT- och MÖBELTYGER Norrköpings Sniljeväveri Skolgatan 1 A Telefon 86 60 NORRKÖPING</p>	<p>Beställ Edert Julöl, Läskedrycker och Vichyvatten från CARLSONS BRYGGERI - Norrköping Telefon 206 85</p>	<p>J. W. UNGER Specierier • Fruktar • Konserver Extra fina KAFFE-blandningar.</p>
<p>KJELLMAN & BOTHVIDSONS TRYCKERI (Inneh.: N. Hellron) Trädgårdsgatan 1 - Norrköping - Telefon 56 Smakfulla Visit- och Bjudningskort. Utför alla slag av Trycksaker för handel och industri. Snabbt utförande. Humana priser.</p>	<p align="center">NYKÖPING</p> <p>SVEN ANDERSSON & C:o NYKÖPING Repslagareg. 16, tel. 992, 903 - östra Storg. 13, tel. 773 - Västra Kvarng. 16, tel. 397</p>	<p>CIGARRAFFÄREN Rekommenderas!</p> <p>Så skall TÅRTAN vara... färsk, utsökt god och inbjudande vacker. Gör beställningen hos RYTTERQVISTS Eftr. - Konditori - Tel. 97</p>
<p align="center">BETALD ANNONSPLOTS</p>	<p align="center">KÖTT-, FLÄSK- & CHARKUTERIVAROR BILLIGA PRISER!</p>	<p align="center">EKENBERGS EFTR. Innehavare Eriksson & Carlsson, Rådmanng. 3. SALA. Tel. 594 rekommenderar sitt väl sorterade lager i: Manufaktur- och Korta varor, Arbetskläder, Triånderkläder, Hemstickade Strandkoftor, Strumpor m. m. REELLT BEMÖTANDE! KÄNDA LÅGA PRISER!</p>
<p align="center">BYGGMÄSTARE HARALD CLAESSION Munkgatan 17 - NORRKÖPING - Telefon 12 67 Utför allt vad till yrket hör. Införda offert.</p>	<p align="center">SPECIERIER och KONSERVER i parti och minut hos A.-B. Sixten Nyholms Eftr. Etablerad 1883 Tel. 11, 4 23</p>	<p align="center">HALLMANS KONDITORI (JOHN NESSÉN) N. Esplanaden 10 SALA Telefon 186 rekommenderas!</p>
<p align="center">NORRKÖPINGS Stav- & Lådfabrik Lindövägen Tel. 26 61, 33 91</p>	<p align="center">Konditori BERN V. Storgatan 29 NYKÖPING Tel. 221 REKOMMENDERAS! BESTÄLLNINGAR SERVERING Filial: Borgaregatan 12. Tel. 20 21</p>	<p align="center">SKELLEFTEA</p>
<p>KAJSAS HEMBAGERI V. Nygat. 15 Norrköping Tel. 230 28 REKOMMENDERAS!</p>	<p align="center">Edv. Pettersson, Hattmakare V. Storgatan 20 NYKÖPING Telefon 2 45 Alltid väl sorterat lager av Herrhattar och Mössor av förnämsta fabrikat. REKOMMENDERAS.</p>	<p>Thyko Brunesson - Måleriaffär Storgatan 71 - Skellefteå - Tel. 563, 1163 Färg-, Tapet-, Kemikalie- och Sjukvårdsaffär MÅLNINGSARBETEN av alla slag utföras. Cyanvätegasbehandling mot ohyra utföres med Kungl. Medicinalstyrelsens tillstånd.</p>
<p>Mor Annas HEMBAGERI & KAFFESTUGA Hospitalsgatan 23 Norrköping Telefon 22 26 Beställningar mottagas tacksamt!</p>	<p align="center">BETALD ANNONSPLOTS</p>	<p align="center">BYGGMÄSTARE ALEXANDER LINDGREN Tel. 517 SKELLEFTEÅ Tel. 517 Utför NYBYGGNADER och REPARATIONER REKOMMENDERAS!</p>
<p align="center"><i>Gynna svensk industri!</i></p>	<p>Nyköpings Skrot- & Lumpaffär Inneh. Gustaf Andersson Telefon 48 - Bost. 1648 Köper och säljer allt vad till yrket hör. BEGAGNADE BILAR OCH BILDELAR.</p>	<p align="center">HEMSLÖJDEN SKELLEFTEÅ TEXTILIER • GARNER VÄVREDSKAP</p>
<p>NORRKÖPINGS DISSOUSGAS A.-B. Fabrik: Lindövägen 41-43. Tel. 61 19. Kontor: 2 tr. V:a Nygatan 20. Postfack 351. Tel. 40 92. Tillverkar och säljer dissousgas förvarade i större eller mindre behållare: A-50, A-40, A-30, A-25 och A-15. Säljer syrgas i komm. i behåll: OK-40, OK-20 och OK-10. Tillhandahåller alla sorters svetsningsmaterial och apparater för svetsning.</p>	<p align="center">Sörmländska Lantmännens Centralförening Huvudkontor: NYKÖPING. Avdelningskontor i Eskilstuna, Flen, Gnesta, Katrineholm, Strängnäs och Södertälje. Mjöl, Spannmål, Torvströ, Fodermedel, Kalk m. m.</p>	<p>ALLAS GEMENSAMMA INTRESSE är låga varupriser. Nedbringa Edra levnads- kostnader genom Kooperativ samverkan. Gör Edra Inköp i Skellefteåortens Koop. Handelsförening förening för lägre levnadskostnader</p>
<p>A.-B. CHARLES WEYDE Norrköping FÄRGER - KEMIKALIER - TAPETER OLJOR</p>	<p align="center">NÄSSJÖ</p> <p>NÄSSJÖ TRICOTFABRIK rekommenderar sin tillverkning av ALLA SLAGS TRIKÅVAROR i såväl lahman som billigare kvalitéer.</p>	<p align="center">SKÖVDE</p>
<p>ERIC W. JONSSON MURBRUKSFABRIK Tretong — Mellanväggspaltor Grus — Sand — Singel Makadam STOCKHOLMSVÄGEN 16 — NORRKÖPING Tel. 204 75, 240 66, bost. 215 38</p>	<p align="center">BETALD ANNONSPLOTS</p>	<p>1229 KONSTSTOPPNING av alla slags vävnader, kläder, kelims, äkta schalar, äkta mattor m. m. Uppmaskning av silkesstrumpor, maskinstopp- ning och märkning. Affärstid: Vardagar 9-6, Lördagar 9-3. ATELJÉ KONSTSTOPPEN, Kungsg. 22, Skövde</p>
<p> 8813 hushåll samverkade under år 1938 i KONSUM - Norrköping för att hålla hushålls- kostnaderna nere.</p>	<p align="center">SALA</p> <p>SVEN JOHANSSONS PLÅTSLAGERI • SALA Telefon 176 - VASASTADEN 48 - Telefon 176 Alla slags plåtslageriarbeten utföras. Rostfria diskbänkar på beställning till moderata priser.</p>	<p align="center">BETALD ANNONSPLOTS</p>

SKÖVDE	STOCKHOLM	STOCKHOLM
<p>Skaraborgs Enskilda Bank</p> <p>Aktiebolag</p> <p>Grundad 1865 Allmän bankrörelse</p> <p>Huvudkontor: Skövde</p> <p>Kontor: Stockholm, Falköping, Falköping-Ranten, Finnerödja, Flöby, Gråstorp, Gullspång, Göteborg, Hjo, Hova, Järpås, Karlsborg, Kvanum, Lidköping, Lyrestad, Mariestad, Motala, Nössebro, Saleby, Skara, Stenstorp, Tibro, Tidaholm, Tidån, Tråvad, Töreboda, Vara, Vartofta, Vedum, Väring, Ålgårås.</p>	<p>FABRIKSBLANDAD</p> <p>BETONG</p> <p>A.-B. BETONGINDUSTRI</p> <p>Hornsbergsvägen 16 • Stockholm Telefon: Växel 23 35 30</p>	<p>ERICSSONS PLATTSÄTTNING</p> <p>Tranebergsvägen 50 Tel. 25 66 85 TRANEBERG</p> <p>Plattor - Kakelugnar Öppna spisar</p>
<p>STOCKHOLM</p>	<p>Restaurang PORT ARTHUR</p> <p>40 Blekingegatan 40</p> <p>BRA MATSTÄLLE</p>	<p>WILLIAM MÖLLERFORS MÅLERIFIRMA</p> <p>Skånegatan 51 - Tel. 42 02 12</p> <p>Bostad: Elieгатan 23, Sundbyberg Telefon 28 00 75 Rekommenderas!</p>
<p>Firma EMIL BÄCKLIN</p> <p>Glasmästare och Ramfabrik</p> <p>Ad. Fredriks Torg 1 - Stockholm Insättning av: Fönsterglas, Spegelglas, Råglas i nybyggnader och reparationer. Tel. 43 48 24, 43 47 24.</p>	<p>A.-B. PETTERSON & NILSON</p> <p>SVEAVÄGEN 48</p>	<p>Lindbergs Skrotupplag</p> <p>Solnavägen 54 - Norrtullsgatan 69 Tel. Växel 33 42 50, 33 42 51, 33 42 55</p> <p>Säljer och köper: Kaminer, Spisar, Spik, Råls, Balk, Vatten- och Avloppsrör, Värmeledningsrör, Rördelar, Dörrar, Fönster, Tvättgrytor, Badkar, Staket och Stolpar, Takplåt, Rensskivor, Axlar, Lump, Järn- o. Metallsrot, Tagel, Motorer, Bilar, Maskiner.</p>
<p>M. F. Åkerdahl - Bokbinderi</p> <p>Skomakaregatan 13 Telefon 10 05 30 STOCKHOLM</p> <p>GEDIGET ARBETE - HUMANA PRISER Firman grundad 1828</p>	<p>En Hedersgåva från</p> <p>Aug. Ljungqvist Urmakeri</p> <p>är alltid välkommen</p> <p>Beridarebangatan 23 a Telefoner 11 16 48 och 21 16 49</p>	<p>ALLT inom</p> <p>Järnvarubranschen</p> <p>A.-B. JOHN WALL</p> <p>STOCKHOLM</p>
<p>OSKARSONS LAGER</p> <p>Manufaktur, Trika och Korta varor</p> <p>Kungsgatan 70 - Tel. 23 22 25 Hornsgatan 8 - Tel. 40 85 99</p>	<p>Landéns Lavendeltinktur</p> <p>Bästa ansiktsvatten</p> <p>Hos parfymhandlare i hela landet till 2, 4 och 8 kronor pr flaska.</p>	<p>Varubelåningen</p> <p>Tunnelgatan 1 B Gustaf Johansson</p> <p>Öppet 9-6.</p>
<p>KLOCKAREBOLAGETS BEGRAVNINGSBYRÅ & LIKKISTFABRIK</p> <p>f. d. Wissnells, etabl. 1918 39 SKEPPARGATAN 39</p> <p>Tel. 62 34 36, 61 20 98. Eft. affärstid 49 29 30 Filialer: Agnegatan 40 - S:t Paulsgatan 17 Tel. 53 35 28 Tel. 40 30 87 Ombestyr allt vid begravningar</p>	<p>Minska Edra utgifter — Köp hos oss!</p> <p>Affärskuvert pr 100 st. 0:50, pr 1,000 st. 4:20. Helark pr 100 st. 1:00. Läderportfölj folio 3:25, resandeportfölj, prima oxhud, 15:—, Reservoirpennor, 400 st., högklassigt, välk. fabr. säljas för 6:—, 8:75, 10:50; gängse priser respektive 10:—, 12:50, 15:—, Trevliga modeller, Garanteras fullt felfria. Skrivunderlägg i skinn, från det enklaste till det mest luxuösa. Album, Brevpapper, Ringböcker. Allt i branschen. Kvalité till lägsta pris. KONTORSLAGRET, G:la Brogatan 36 (3:dje huset fr. Vasagatan).</p>	<p>Oscar Roos - Lackfabrik</p> <p>Höbergsgatan 11</p> <p>Tel. 43 24 20 - Bostad: Nytorpgsgatan 33 Tillverkningar av alla förekommande sorters Sigillack. Offert sändes på begäran.</p>
<p>ENGSTRÖMS</p> <p>Förgyllda PENDYLER såväl antika som nya</p> <p>GULD - UR - HEDERSPRESENTER</p> <p>10 Hamngatan 10</p> <p>Tel.: 10 91 37, 20 26 00 STOCKHOLM</p>	<p>Tekn. Fabriken Nitor A.-B.</p> <p>Kungl. Hovleverantör Stockholm</p> <p>Tillverkar Bonvax, fast och flytande, Rengöringsmedel o. tvättmedel m. m.</p>	<p>Våra konstnärliga Brevkort</p> <p>finnas i varje bok- och pappershandel. Beakta vid Edra inköp, att de å adressidan äro försedda med firmateckningen</p> <p>Förlag NORDISK KONST - Stockholm</p>
<p>Tegnér Nya, moderna lokaler</p> <p>Tegnérgatan 1 - Stockholm (hörnet Regeringsgatan—Roslagsgatan) Tel. 11 70 00 • 11 70 01</p>	<p>OTTO PETTERSON</p> <p>Försäljning av Kött, Fläsk och Charkuterivaror SMÖR - OST - XGG m. m.</p> <p>Stor sortering Humana priser Telefon Tumba 64 och 3 80</p>	<p>O. Mårtenssons Bilverkstäder</p> <p>HÖBERGSGATAN 32 Tel.: 40 98 24 • 40 98 34</p> <p>Automobil-, Smides- & Mek. arbeten.</p>
<p>Med Michelin</p> <p>Air-Rail-ringen</p> <p>följer bilen vägen som ett tåg följer rälsen.</p>	<p>KORKMATTOR - VAXDUK GÅNGMATTOR m. m.</p> <p>köpes bäst och billigast hos</p> <p>Linoleum Aktiebolaget Adolf Fredriks Kyrkog. 13</p>	<p>Wald. Waldén A.-B.</p> <p>Triewaldsgränd 2 Telefon 10 06 56</p> <p>Byggnads- och Möbleringsmaterial</p>
<p>Strand Hotell</p> <p>INTIMASTE HOTELL TREVILIGASTE MATSAL</p> <p>Telefon: Namnanrop "Strandhotellet"</p>	<p>NY DAG Pigg, lättläst daglig nyhetstidning</p> <p>Endast kronor pr månad 2:75 fritt hemburen</p> <p>Nyheter från Sovjet-Unionen alltid först i NY DAG</p>	<p>MUNTERS INDUSTRI A/B</p> <p>Tillv. Wellpappemballage</p> <p>Ranhammarsvägen Pa Ulvsunda STOCKHOLM</p>
<p>Södermalms Slakteri A.-B.</p> <p>Kött- & Charkuteriaffär</p> <p>Fabrik och kontor: Hornsgatan 66 B. Tel. Växel 23 02 50 Försäljningslokaler: Långholmsgatan 12—14 Hornsgatan 66 B - Tel. 23 02 50</p>	<p>REGINA</p> <p>BOWLING- & BORDTENNISALONG</p> <p>44 Drottningatan 44</p> <p>Telefon 20 75 34 Träning gör mästaren</p> <p>Man är osäker om mycket, men säkert är att möbler köpas fördelaktigast hos</p> <p>Kooperativa Möbelaffären</p> <p>Klarabergsg. 42 STOCKHOLM Tel. 20 25 01 Strax ovanför Drottninggatan.</p>	<p>PRESSVERKTYG</p> <p>L. S. THÖRN</p> <p>Fixturer. — Svarvningar. — Pressningar. Massfabrikationer utföras. Moderna arbetsmetoder! - - - Precision! - - -</p> <p>Hudiksvallsg. 4 STOCKHOLM Tel. 31 46 34</p>
		<p>AUG. ANDERSSON</p> <p>SPECERI- & KÖTTAFFÄR</p> <p>Bondegatan 33 B STOCKHOLM Tel. 41 35 85</p> <p>Alltid förstklassiga varor till billiga priser.</p> <p>Affär i Enskede: Odelbergsvägen 32 49 16 84. KÖTT och SPECERIER</p>

STOCKHOLM

OHLSSONS

TEKNISKA FABRIK,
STOCKHOLM

Tel. 25 68 81, 25 68 82

T J Ä R A

Inga spruckna putsytor mer om vid revidering användes

ARMERINGSMATTAN IDEAL

Armeringsmattan IDEAL är tillverkad av prima vassrör och galv, trådduk och nedbringer reparationskostnaderna i avsevärd grad. Stockholms Reveteringsfabrik, K. M. Johansson Norrtullsgatan 34, Stockholm. Tel. 33 27 05. Tillv. vanliga revideringsmattor av högsta kvalitet. Utför gipsrörningsarbeten på entreprenad. Införda offert.

Ljunglöfs Litogr. A.-B.

Igeldammsgatan 22

Tel. 23 37 50 Stockholm Tel. 23 37 50

Boktryck • Blecktryck • Offsettryck

A. Z. Sellbergs Åkeri A.-B.

STOCKHOLM

Ynglingagatan 4 - Telefon (växel) 23 05 10

Transporter Leverans av alla slag med av grus och singel, sand hästar och bilar och matjord m. m.

GÅRDSRENHÅLLNING - SCHAKTNINGAR RIVNINGAR - GRÄVMASKINSARBETEN

Hilma Johansson, Fiskhandel

31-32 Östermalms Saluhall
STOCKHOLM

Telefoner: 62 51 40 - 61 04 71 - 61 25 26

A/B Björklund & Wedin

Entreprenörer för

GAS, VATTEN, VÄRME, AVLOPP
Nyanläggningar - Reparationer
Linnégatan 56 - STOCKHOLM
Tel. 62 71 31, 62 71 32.
Efter kontorst.: 44 80 68, 25 31 44

Pappersaffären

Svenskt Papper Aktieföretag

Sveavägen 98 v
Stockholm - Tel.: Växel 23 14 20

A.-B. Brusafors-Hällefors Försäljningskontor
Lager av olika papperssorter samt kartong och kuvert.

Avlyssna radioprogrammet utan störningar! ANVÄND

VARTA

och

PERTRIX

RADIOBATTERIER
— Svensk tillverkning —

Akkumulator-Fabriksaktieföretag, TUDOR

Stockholm — Göteborg — Malmö
Akkumulatorfabrik: NOL vid Göteborg
Torr batterifabrik: Sundbyberg

STOCKHOLM

DAWID FORSBERG & C:o

(Inneh.: Ekenberg & Rydberg)

Solnavägen 109 Tel. 33 52 39, 33 76 99

Utländska träslag och fanér

RUNEBORG & WRETSTRÖM

METALLFABRIK

Inneh.: A. Runeborg

Upplandsgatan 1, Stockholm. Tel. 11 09 71.

KASSA-, BANK- och PULPETRÄCK

Försäkringsbolaget WINTERTHUR

Svenska Direktionen
STOCKHOLM

Maria Hägglunds

Köttextrekt — SOYA

Gammal välkänd skånsk tillverkning
— Utan kryddor. —

Användes i Fackskolan för Huslig Ekonomi, Uppsala, samt av framtående matlagningsexperter och hushållsskolor i landet. Koncentrerad. Dryg. Billig. HÅLLBAR. God och kraftig Soya är hjälp i varje hushåll. Säljes över hela landet.

BETALD ANNONSPLATS

Sjö- och skogstomter å Tyresö

Samtliga tomtområden visas dagligen genom
TYRESÖ FÖRVALTNINGS A/B.
Telefon Tyresö 14

Tekla Larsson POTATIS och ROTFRUKTER

— Endast i parti —

Mästersamuelsgat. 72-76, Stockholm
Ordertel. 11 03 35 • Bost. 53 98 81

Hyresgästernas Murbruksfabrik

Adress: Inedalsgatan - Kungsholms Strand

Levererar:

Murbruk, putsbruk, osläckt kalk, mursand och putssand
Telefoner: 50 88 29 eller 53 41 82

PÄRLA RIS till kött

PÄRLA RIS till fisk

PÄRLA RIS till grönsaker

PÄRLA RIS året runt

A. B.

Stockholms Ris-
och Valskvarn

STOCKHOLM

A.-B. ARBETARNES TRYCKERI

FOLKETS HUS STOCKHOLM
Tel. 10 22 76, 11 11 92 - Postgiro 47 39
Rekommenderar sig till utförande av alla slags trycksaker. Moderna stilar. Snabbt utförande - Moderata priser

ENGELSK KOKS till värmeledningar, Antracit, Koks och Kol, Brunkolsbriketter till hushåll köpes med fördel från

Carl Peterson & C:o

Valhallavägen 17, Stockholm.
Tel.: 33 08 46, 30 14 30.

I bilägarnas tjänst
för lägre bilutgifter
— det är vårt program

Bilägarnas Inköpscentral

Bilägarnas Inköpsföreningar

Blomsterhandeln "SAN REMO"

Inneh.: PAUL TROISEN
STUREGATAN 10 - STOCKHOLM
Tel. 64 01 15 - 61 19 82

FÖRSTKLASSIGA BLOMSTERARBETEN
Vi förmedla blommor över hela världen.

John W. Hemlins Mek. Verkstad

Malmstillnadsgatan 34 B
STOCKHOLM

Utför experiment- och andra finmekaniska arbeten

A.-B. STOCKHOLMS PATENTBYRÅ

K. Y. Zaäco & E. H. Bruhn, Verkst. dir., bergs- ing., jur. kand. Axel Hasselrot, f. d. byrådir. i Kungl. Patent- o. Regist.-verket, docent vid Kungl. Tekn. Högskolan. Tel. Växel 23 09 70 Centrum, Kungsgatan 36, Stockholm. Grundad 1878. Vår handbok med råd och upplysningar rörande patent sändes gratis på begäran. PATENT VARUMÄRKEN

"Sturehof"

STUREPLAN

Specialrestaurang för
fisk och skaldjur

"Det där gjorde du bra"

sa' herrn till sin fru, när kostymen kom tillbaka från Saltsjöbadstväten

Namnrapport: "Saltsjöbadstväten".

Vackra ENRUMSMÖBLER i ek o. björk
Kompletteringsmöbler, Mattor, Sängkläder, Gardiner, Armatur m. m.

CONRAD ÅHLBERG

7 Bryggaregatan — Tel. 23 04 75
BILLIGA PRISER KREDIT ORDNAS

Vid behov av Skoreparationer

kan Ni med förtroende vända Eder till
JOHANSSONS SKOMAKERI
Ringvägen 109 - (Ing. Elvsborgsgatan)
STOCKHOLM

Ingenjörfirman

EDWARD LARSSON & C:o

Kungsgat. 44 • Stockholm
Tel. 21 17 18, 21 24 33. Teleg. adr. Larscomp.
Leverera:

TRANSPORT- och SÄLLANLÄGGNINGAR.

Upplysningar om ELDBEGÄNGELSE

lämnas av Svenska Eldbegängelse-Föreningen, Sveavägen 25, 2 tr., STOCKHOLM
Tel. 20 22 00, 20 22 80.

Kremationsavgift för medlem särskilt låg. För inträde som medlem fordras endast en ringa engångsavgift 5 eller 10 kr. Föreningens tidsskrift "Ignis" kr. 3 pr år (12 nr). Föreningens Minnesfond samlar medel till behövande änkor och barn.

SV. ELDBEGÄNGELSEFÖRSÄKRINGSKASSAN befriar de efterlevande från alla kostnader och bestyr med en avlidens begravning. Låga premier.

STOCKHOLM	STOCKHOLM	TRELLEBORG
<p>Försäkra Eder i Östra Sveriges Erkända Centralsjukkassa Område: Stockholms, Uppsala och Gotlands län. Över 100 lokalsjukkassar underlätta medlemskap. — Begär upplysning Drottninggatan 17, Stockholm. Tel. 11 87 54, 10 12 66. Sök inträde medan Ni är frisk, då sjukdom drabbar Eder är det för gont! Inträdesålder 15—30 år.</p>	 <p>Frö och allt för TRÄDGÅRDEN Tjäders Fröhandel Oxtorgsg. 7 B Tel. 10 71 51</p>	<p>L. Almroths Eftr. - Hilding Ek Alla slags maskinreparationer. Gas-, vatten och värmeanläggningar. Algatan 13 Telefon 109.</p>
<p>VART NI GÅR I VÄRLDEN så blir vandringen lätt i SKODON av KEMBELS HANDMETOD BUTIKER: Drottninggatan 65 - S:t Paulsgatan 6 B</p>	<p>G. A. Sjödins Speceriaffär S:t Paulsgatan 7—9 Telefon 41 27 27 STOCKHOLM REKOMMENDERAS</p>	<p>O. JOHANSSONS BILSKOLA REKOMMENDERAS! Borggatan 14 Trelleborg Telefon 7 82</p>
<p>CIVILINGENJÖR GUNNAR LINDELL Kungsgatan 48 Telefon 10 23 16 Utför alla slags arbeten inom husbyggnadsbranschen</p>	<p>STENBERGS Allt i papper och bindgarn. Maskintillverkar den praktiska breda bärkassen. Tel. 43 06 09, 43 03 87, 43 03 67 Linjeväljare</p>	<p>BONDESSONS Snickeri- & Möbelverkstad Tillverkningar av Möbler och Butiksinredningar. Järnvägsg. 15 Trelleborg Telefon 331</p>
<p>Restaurant RICHE STOCKHOLM Lunch - Diné - Souper Stor elegant festvåning</p>	<p>SUNDSVALL</p>	<p>UMEÅ "Det dagliga brödet" från ÖSTBERGS EFTR. BAGERI Skolgat. 65 UMEÅ Telefon 90</p>
<p>Restaurant Strömsborg mottager beställningar för större och mindre sällskap. GOD MAT HUMANA PRISER Tel. 10 20 14</p>	<p>A.-B. Kolimporten - Laurents • SUNDSVALL • Kol — Koks — Byggnadsmaterial Telefon: Namnanrop</p>	<p>En förstklassig Permanentning erhålla damerna alltid hos Dagny Öhmans Damfrisering Skolgatan 98 - UMEÅ - Telefon 2742 HENKELS apparater och oljor.</p>
<p>KJOLPLISSERING i moderna veck och mönster, märkning, hål-söm, brodering, stråveck, knapphål och knappslagning utföres fort och väl Gamla plisséer ompressas. Order till landsorten. "SPECIAL" - STOCKHOLM - Tel. 10 43 71 Malmskillnadsgatan 23</p>	<p>Manufaktur A.-B. Konrad Andersson Storgatan 6—8 - Sundsvall Telefon 22 87 - 32 88 - 53 87</p>	<p>Statens Järnvägars Rälsomnibussar tillverkas vid Hilding Carlssons Mek. Verkstad UMEÅ Telefon 15</p>
<p>Gott dricksvatten erhåller ni säkrast genom brunnsborrning. Vi utföra borrningar efter vatten i såväl berg- som jordlager. Låt oss lämna förslag på ordnandet av Eder vattenfråga. Svenska Diamantbergborrnings A/B Kungsgatan 44 STOCKHOLM Tel. 23 33 80</p>	<p>Anderssons Korgaffär Barncyklar billigaste priser Torggatan 4 • Sundsvall • Telefon 3437</p>	<p>Charkuterier, Konserver, Specier och Delikatesser i stort urval. Lax, färsk, saltad o. rökt. Endast prima varor till lägsta gällande pris. EDVIN JOHANSSON - UMEÅ Tel. 326 och 477 Tel. 326 och 477</p>
<p>BREVPAPPER och TOILETTARTIKLAR i parti FIRMA EMIL BLOMQUIST Bredgränd 2 Stockholm</p>	<p>L. HÜLPHERS Glasmästeri & Ramverkstad Köpmangatan 17 Telefon 40 81 SUNDSVALL</p>	<p>Prova det erkänt goda TEGSBRÖDET OBS! Äkta rågröd samt rågsikt och vetebröd Hemsändning. G. LUNDSTRÖM - Tunnbrödsbageri Tel. 2609 Teg. UMEÅ</p>
<p>LUNDGREN'S TRIKÄAFFÄRER Odengatan 78, S:t Eriksgatan 56, Götgatan 67 Tel. 30 00 67 Tel. 53 94 35 Tel. 42 14 00 Strumpor, Jumpers, Damunderkläder, Korsetter m. m. Bästa kvalitéer till lägsta priser.</p>	<p>ORIENT Konditori Storgatan 5 • SUNDSVALL Stadens förmästa! Beställningar mottagas.</p>	<p>Olofsson & C:o - Plåtslageri Haga, UMEÅ Tel. 10 36, 10 33, 10 34 Takreparationer - Allt slags Plåtslageri och Rostfritt. FÖRTENNINGAR</p>
<p>KONDITIONER & RESTAURANT ÖVERMO Norrullsgatan 11 Öl- och vinrättigheter. Tel. 32 54 58</p>	<p>SÖDERHAMN</p>	<p>Vid komplettering av Linneförrådet vänd Eder med förtroende till oss DUKTYGER - HANDDUKAR Alltid det bästa till billigaste priser Sandbergs Kungsgatan 53 Rikst. 102 - Umeå</p>
<p>TRÄVAROR av alla slag hos Högelin & Seippels Trävaru A/B S:t Paulsgatan 26 - Stockholm Tel. 41 22 44 - 41 22 99</p>	<p>CENTRUM för allas beundran är alltid den Dam, som friserar sig hos DAMFRISERINGEN CENTRUM Tåtgatan 2 - SÖDERHAMN - Telefon 28 38</p>	<p>Ritningar Beskrivningar Värderingar Kontrollanskap Tel. Kontoret 19 50 " Bost 264 Umeå</p>
<p>H. L. Anderssons Fabriksbodas 110 Ringvägen - 14 Tavastgatan - Stockholm Prima Charkuterivaror till dagens lägsta priser.</p>	<p>SKADOR Å EDER BIL repareras förstklassigt. Fullständig bilservice Ford - VOLVO - Chevrolet reservdelar Söderhamns Bil- och Motorverkstäder Tel. 61. S. Hellström Tel. 61</p>	<p>UPPSALA</p>
<p>H. L. Anderssons Fabriksbodas 110 Ringvägen - 14 Tavastgatan - Stockholm Prima Charkuterivaror till dagens lägsta priser.</p>	<p>KUNSGÅRDENS KEMISKA AFFÄR KÖPMANGATAN 15 - Telefon 232 Filial: OXTORGSGATAN 13 Tel. 103 Tvålar - Parfymer - Sjukvårds- och Förbandsartiklar</p>	<p>Gunnar Lindbergs Fiskaffärer Fiskhallen. Tel. 5 93, 31 37 - Fiskhallen. Efter affärstid tel. 37 75. Dagligen nyinkommen Fäsk Fisk, bästa sortering samt Salt Lax, Böckling, Rökt Äl, Råkor. Större förbrukare partipris.</p>
<p>H. L. Anderssons Fabriksbodas 110 Ringvägen - 14 Tavastgatan - Stockholm Prima Charkuterivaror till dagens lägsta priser.</p>	<p>TRELLEBORG Café Framtiden REKOMMENDERAS! Algatan 6 Trelleborg Telefon 150</p>	<p>BETALD ANNONSPLOTS</p>

UPPSALA

LÄS och ANNONSERA

UPSALA NYA TIDNING

**BYGGNADSFIRMAN
O. ROSÉN**

Eriksgat. 20 UPPSALA Tel. 20 83
Ritningar o. värderingar utföras

MED STÖRSTA OMSORG
och noggrannhet expedieras Edra glasögon
enligt recept.
Fackkunskap och branschkunsknad.

Chr. Rabéns Eftr.

(A. WIDMAN)
Optisk- o. Sjukvårdsaffär - Kungsängsgatan 7
Telefon 379

**Infört gen. Uppsvenska Tandläkareföreningen
Tandl. Hugo Carlson**

Mottagningstid:
9-11, 6-7, torsd. end. 9-11.
Kungsgatan 46, 1 tr. Telefon 70 20

**Henning Ericzons
FÄRGHANDEL**

Vaksalagatan 20 - Uppsala
— ALLT INOM BRANSCHEN! —

K. F. EKS

Smides- & Mekanisk Verkstad
Svartbäcksgatan 79 Telefon 19 88
Utför: Nitade och helsvetsade järnkonstruk-
tioner, byggnads- och ornamentssmidan, ce-
mentblandare, elektriska svetsningar samt
allt vad till yrket hör.

**NYLUND & SON
PIANOFABRIK**

Tel. 39 19 Vretgränd 22 Tel. 39 19
PIANINON - FLYGLAR - KAMMARIPIANON

**Den bästa träfiberplattan
MASONITE**

Härdad, hård, halvhård och porös,
alltid på lager.
Distriktsförsäljare:
HJ. KALLENBERGS Säg- & Hyvleri, Uppsala.
Tel. 110 - 112.

Svea Lindströms Hembageri

Järnbrogatan 36
Telefon 38 58
REKOMMENDERAS!

VÄSTERÅS

Nya Kemiska Tvätten

(Gamla mejerigården)
Sturegatan 11 - VÄSTERÅS - Tel. 25 20
Mottager kostymer och kappor
till tvätt och pressning.
REKOMMENDERAS!

**Bröderna Hedbergs
BEKLÄDNADSAFFÄR . Västerås**
REKOMMENDERAS!
Telefon 92. Telefon 92.

VÄSTERÅS

CYKLAR repareras och justeras.
PARAPLYER lagas och omklädas.
Slipning av knivar, Rakknivar, Saxar m. m.
Galoscher lagas. Lås justeras. Nycklar filas.
Fotogenkök repareras, samtliga delar därtill
på lager.

**WEDHOLMS EFTR.
Köpmangatan 14 - VÄSTERÅS**
Ring 963 så hämta vi.

**SPORTRHANDLA hos
IDROTTSMAGASINET**

A.-B. J. RYTTERQVIST
18 Stora gatan - VÄSTERÅS - Tel. 14 11
Stadens äldsta och mest välsorterade
specialaffär i branschen.

Rasmussons Bleck- & Plåtslageri

(E. WINDAHL)
Allégatan 4, Västerås. Tel. 1167, Bostad 2567
rek. till utförande av allt vad till yrket hör.
Svetsningsarbeten: Cisterner, rör m. m.
Beslagning av diskbankar med rostfri plåt.

**NEONLJUS-
SKYLTA A.-B. ROOS
Skyttrreklam**

Tel. 15 50 VÄSTERÅS Tel. 31 50

VÄRME & SANITET

Innehavare: Th. Hammarbäck.
Köpmangat. 12. Tel. 10 17 - 31 63, Västerås
Utför Värme-, Gas-, Vatten- och Avloppsled-
ningar, Vattenklosettanslagningar, Badrums-
inredningar och reparationer m. m. Upp-
rättar konstruktions- och kostnadsförslag.

HOTELL NORRLAND

VÄSTERÅS - Telefon 39 40
Stora gatan 38 (mitt emot Handelsbanken)
Förstklassigt hotell - Centralvärme - Badrum
REKOMMENDERAS!

Hedersgåvan som varar

Guldur, Guldkedjor, Färgyllda pendyler,
Bordsur, Armbandsur och fickur i billiga pris-
lägen. Goda och väl utpassade glasögon. Eget
sliperi så att glasögonen kunna exp. snabbt.
Ur repareras under betryggande garanti.
E. LEVIN, 46 Stora gatan 46.
Tel. 33 97. Västerås

Elektrisk Grammofon

Pris endast kr. 65.—. Senaste skivnytt!
HELLMANS . Vasagatan 8
Tel. 2 61 VÄSTERÅS Tel. 2 61

RADIO Aga . Philips . Telefunken

Tillbehör . Service
Sport- & Radioaffären A.-B.
Stora gatan 18 - VÄSTERÅS - Fiskartorget 1
Tel. 43 47 Tel. 26 47

Västerås Automobilbolag

Stora gatan 15 A
Auktoriserad försäljare för:
CHEVROLET, Person- & Lastautomobil
PONTIAC, Personautomobil
Reservdelar - Tillbehör
Telef.: Kontoret 1428, Reservdelslagret 2116,
Verkstaden 2110.

FLITIGA HÄNDER

Handarbetsaffären med piffiga nyheter
METRO Smedjegatan 12
Telefon 22 20

Allt i klädväg för barn och ungdom

av prima kvalitéer och i största sortering
ELIN JOHANSSON & C:o, EFTR.
Bertil E:son Strand
Hörnet av Vasagatan och Hantverkargatan
VÄSTERÅS Telefoner 8 16 & 13 89

VÄSTERÅS

Konsumrestaurangen och Baren

God, vällagad mat till låga priser.
Trivsamma lokaler.
KONSUMKONDIS - Vid Stora torget.
Stadens största och modernaste,
Inga drickspengar.
KONSUM . VÄSTERÅS

Västerås Ornamentsmides Fabrik

Innehavare: A. J. ÅSK
Tel. verkst. 15 94, bost. 34 88 - VÄSTERÅS
Järnkonstruktioner - Ornamentsmide
Hissräck - Balkongräcken - Koppar
Messing och andra metallarbeten

Vid behov av PÄLSVAROR

vänd Eder med förtroende till oss. Största
sortering i PÄLSKAPPOR, PÄLSMÖSSOR,
KRAGAR, RÄVAR samt lösa skinn. Beställ-
ningar och reparationer emottagas och utföras
omsorgsfullt, fackmässigt och till
billiga priser.
HEDSTRANDS PÄLSMODEAFFÄR
Kopparbergsvägen 14 - Västerås - Tel. 12 89

Nya Hattfabriken

Stora gatan 55 - VÄSTERÅS - Tel. 19 11
har alltid det senaste i
Dam- & Ungdomshattar
Dam- & Herrhattar
Ompressas i moderna former

Ahlströms Eftr. Bokbinderi

(Inneh. C. Winberg)
Stora Torget 2 in på gården • Tel. 22 93
REKOMMENDERAS!

Nya Bryggeri- & Mälteri A.-B.

i VÄSTERÅS
rekommenderar sina läske- och maldrycker!
Telefon 39 och 1 82

**Allt i 1:sta klass SPECERIER och
KONSERVER**

Sigfrid Holm A.-B.

Tel. 68 - 6 98 Västerås Tel. 68 - 6 98

**BYGGNADSSMIDEN
KOKS för värmeledning
FISKREDSKAP m. m.**

Bröderna Larssons Järnhandel
Telefoner 5 28 - 6 38

A.-B. Västerås Måleriaffär

Kopparbergsvägen 27 - Rikstel. 7 54 & 11 70
REKOMMENDERAS!
Moderna och stilfulla **TAPETER**
ständigt på lager till billigaste priser.

RAMAR . SPEGLAR . GLAS m. m.

Ekströms Glasmästeri
Tel. 277 - Stora gatan 19 - Inneh.: Olof Victor

Bergstrands Tryckeri

Tel. Tortuna 3 - TORTUNA - Tel. Tortuna 3
Förlag av:
BLANKETTER och RÄKENSKAPSBÖCKER
för mejeri, lantbruk, el. föreningar m. m.

BORÅS LAGERBOD

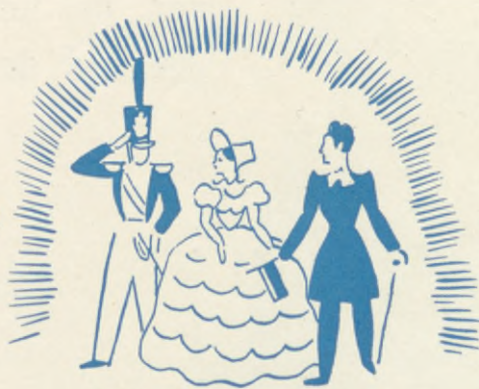
Tel. 27 49 Stora gatan 7 Tel. 27 49
Specialité:
STRUMPOR - TRIKÅ - ARBETSKLÄDER

VÄSTERHANINGE	ÖREBRO	ÖSTERSUND
L. P. Larssons söner Tel. 23 Västerhaninge Tel. 23 Hyvlade och ohyvlade trävaror Plywood - Tegel och Papp	STRÖMS SPECERIAFFÄR S. Kopparslagaregatan 20. ÖREBRO. REKOMMENDERAS	Parfymmer och Eau de Cologne Tekn. art. i parti och minut. A.-B. ÖSTERSUNDS FÄRGHANDEL Storgatan 19 Telefon 4 23
VÄXJÖ	VID BESÖK I ÖREBRO rekommenderas Fenix • Freden • Terrassrestauranten BERGSLAGENS ALLM. RESTAURANTAKTIEBOLAG	Nya Läskedrycksfabriken Tel. 22 22 ÖSTERSUND Tel. 22 22 Rekommenderas vid behov av " LÄSKEDRYCKER och VICHYVATTEN allt till platsens billigaste priser. Modern maskinell utrustning.
Moderna inredningar av BAD- och TVÄTTRUM O. I. MELANDERS EFTR. Växjö stads vattenledningsentreprenör KLOSTERGATAN 1 VÄXJÖ Telefon: Kontoret 29 62 Bostad 25 10	Skrädderi VIKING A.-B. ÖREBRO Rekommenderas!	På upptäcktsfärd efter goda varor till lämpliga priser i t. ex. UNDERKLÄDER STRUMPOR SKJORTOR SLIPSAR o. d. gå till <i>konsums manufakturaffär</i> Prästgatan 45, Östersund. Tel. 88.
Bröderna Anderssons PAPPERSHANDEL Kungsgatan 4 Telefon 20 58. Rekommenderas!	Almby Färghandel - Almby Stor sortering av allt vad till branschen hör	Östersunds Konsumtionsförening
Växjöortens Kooperativa Charkuteriförening u.p.a. REKOMMENDERAS!	Resande som besöka Örebro Tag in å HOTELL CONTINENTAL! Ett 50-tal resanderum med alla bekvämligheter Fullständiga rättigheter. Dagligen musik. Telefon: NAMNANROP	A.-B. H. ANDERSSONS Värme- & Vattenledningsaffär Storg. 32, Östersund. Bemyndigad entreprenör Värme-, Ventilations- och Sanitetekniska anläggningar INFORDRA KOSTNADSFÖRSLAG Telefoner: 16 58, 16 88 kontoret 16 21 fyllalchefens bostad 23 40 reparationer efter kontorstid
John Maur - Möbelaffär STORGATAN 22 Tel. 24 14 REKOMMENDERAS!	Tyger - Underkläder - Strumpor köper Ni bäst hos oss. Stor sortering Låga bestämda priser. Manufakturtagret Storgatan 21 ÖREBRO	SOLGÅRDEN Telefon 12 14 Enskilt rum - Allmän sal - Halvenskilt rum Nyrenoverat! Dalagatan 1, Frösön. Modern inredning! Förfrågningar besvaras per omgående.
Bloms Fotografiateljé Storgatan 5 VÄXJÖ Telefon 23 54 Porträtt - Förstorningar Amatörarbeten	Toilettartiklar Hud- och Tandcremer, Raktvål, Hår- vatten, Parfym, Eau de Cologne, Puder och Tvål m. m. i största sortering och till billiga priser. LÖNNÉS - ÖREBRO Olaigat. 11 (vid Järntorget) - Tel. 82 25	H. E. NORDINS Plåtslageri & Karosseriverkstad Tottänge ÖSTERSUND Tel. verkst. 27 89, bost. 27 90 Utför alla slag av plåtslageriarbeten. Spec.: Karosseriarbeten, såväl nybyggnader efter beställning som reparationer. Ansvars- fullt arbete garanteras. Mångårig erfarenhet.
ERNST JOHANSSONS MEK. STENHUGGERI S. Järnvägsgatan 19 - VÄXJÖ - Tel. 3 86 REKOMMENDERAS! Utför alla slag av stenhuggeriarbeten Reellt arbete - Billiga priser	A.-B. FR. JOHANSSON Specialaffären för PÄLSAR • KAPPOR • DAMHATTAR Stora Hotellet • Örebro	S. CARLSSONS Kött- & Charkuteriaffär Bär, Frukt o. Grönsaker Kylrumsförvarade varor Kyrkogatan 45 - ÖSTERSUND - Telefon 21 39
Gå till fackmännen — gå till VÄXJÖ KOPPARSLAGERI B. Mattisson & C:o. Hagadal - Växjö Tel. 13 74, B. Mattissons bostad 15 54 då Ni vill ha ett arbete i branschen utfört Låt vår erfarenhet på området vara Eder till tjänst.	ÖRNSKÖLDSVIK	Byggmästare Johan Eriksson Hornsgatan 17 ÖSTERSUND Telefon 25 63 Utför nybyggnader och reparationer INFORDRA OFFERT
BETALD ANNONSPLATS	MUSIK-instrument Pianon, Orglar, Dragspel, Stränginstrument, Blåsinstrument. Nyheter i Grammofonskivor m. m. Låga priser och goda villkor. GUNNAR ÖSTMANS MUSIKHANDEL Fabriksgat. 23 - ÖRNSKÖLDSVIK - Tel. 29 29 (Specialaffär i musikinstrument.)	Bröderna Hallins Färghandel Storgatan 27 - ÖSTERSUND - Telefon 180 Moderna Tapeter och Bårder, Oljor, Färger, Fernissor, Penslar, Papp, Kemikalier Stor sortering av leksaker Billigaste priser och 1:ma varor
Grand Varumagasin i Växjö A.-B. REKOMMENDERAS!	ÖSTERSUND	Ni kan tryggt beställa Edert PÄLSVERK med förvisning om att få det bästa i kvalitet, utförande och prisbillighet i Herrströms Pälsvaruaffär Hamngatan 14 ÖSTERSUND Tel. 1042 Beställningar emottagas tacksamt. Mångårig praktik.
ETT VERKLIGT GOTT BRÖD erhåller Ni alltid i VÄXJÖ ÄNGBAGERI Butiker: Sandgårdsg. 11 - Väreudsg. 16 Telefon 20 69	Edquists Päls- & Modeaffär Prästgatan 34 Östersund Telefon 21 87 Har alltid de senaste nyheterna på lager.	
BERTA OLOFSONS EFTR. Växjö - Klostergatan 10 Telefon 24 39 Telefon 24 39 Välsorterad Pappershandel och Leksaksaffär. Film, Kameror & Fotografiska artiklar. Stor sortering - Låga priser	MJÖLKBAREN - Östersund Kyrkgatan 64 - Telefon 25 16 REKOMMENDERAR SINA MÅLTIDER: Frukostar 25 å 40 öre. Middagar 80 å 90 öre. Dessutom serv. standardmål fr. 50 öre till 1 kr.	
Gynna annonsörerna!	ANVÄND Ingeborg - Engelbrekt SKOR BURMANS SKOAFFÄR Prästgatan 36 • Tel. 1 16	

EMILIE HÖGQVIST

En stor svensk film av **Gustaf Molander** efter manuskript av Gösta Stevens o. Gustaf Molander

JUL-
PROGRAM

I huvudrollerna: **SIGNE HASSO**
GEORG RYDEBERG - STURE LAGERWALL - KARL-
ARNE HOLMSTEN - ELSA BURNETT - ANNA
LINDAHL - TOLLIE ZELLMAN - GEORG LÖKKEBERG

Följ Status exempel

beställ Edra
trycksaker hos

Tryckeri-A.-B. Federativ

Klara V:a Kyrkogata 17, Stockholm - Tel. 10 98 12

ÖSTERSUND

ERIK TAFLINS Värmelednings Aktiebolag

Telefon 15 30 - ÖSTERSUND

Erkänt för sina
Värme-, Vatten- och Sanitetsanläggningar
BEGÄR KOSTNADSFÖRSLAG

Gör Edra inköp av

Kött, Fläsk & Charkuterivaror hos

Olov A. Johansson - Saluhallen

Telefon 4 39 ÖSTERSUND Telefon 4 39

Genom kylskåp alltid färskva varor.

BARNKLÄDER

Dam-Jumpers, Koftor, Underkläder, Strumpor
och Vantar. - Stor sortering, goda kvalitéer,
billiga priser.

Fahléns • Prästgatan 27, Östersund

Kronmärkta ägg —
ägg Ni kan lita på

Jämtlands läns Äggcentral

ÖSTERSUND

GÖR EDRA INKÖP AV

Sjukvårds- & Förbandsartiklar, Kemi-
kalier, Parfymier & Toalettartiklar hos

A. G. Holst Kem. Tekn. Affär

(Stora Torget) ÖSTERSUND Telefon 1 06

ALLTID SENASTE NYHETER I BRANSCHEN.

Birger Hallgrens Eftr., Östersund

Manufakturaffär

Storgatan 23
Telefon 11 81

REKOMMENDERAS!

På höjderna

är luften lätt att andas och sikten
klar. Ni känner Er friare, lyckligare.

Låt livet bli en vandring uppåt,
mot frihet och oberoende. Det går ej
utan möda, men med sparbanksbo-
kens hjälp blir målet lättare att nå.

Jämtlands Läns Sparbank

ÖSTERSUND

TAPETER

Korkmattor - Korkmattsfernissor
Rullgardiner - Gardinstänger och
Vaxduk till lägsta priser i

N. C. Edlunds Färg- & Tapetaffär

Storgatan 52 ÖSTERSUND Tel. 73

CITY Damfrisering

KERSTIN HALL

Kyrkgatan 47 Östersund - Tel. 3145

MODERN HÄRVÄRD - PERMANENTNING
med och utan ström.

BRUDKLÄDSEL - Slöjor och diadem
till uthyrning

Gustaf III:s Café

KYRKOOGATAN 66 ÖSTERSUND

Gott kaffe - Te - Choklad - Gott bröd
Läskedrycker - Smörgåsar - Mjök m. m.
Kaffe m. m. **utbäres.**

Beställning kan göras per tel. 853.

Husmoderns Hembageri

Allt i matbröd, kaffebröd, småbröd

samt
tårtor och bakelser.

Bageriet: Ruuthsvägen 5 Butiken: Storgat. 38
Tel. 20 25 ÖSTERSUND Tel. 32 26

RITZ KONDITORI

Rådhusgatan 37 Telefon 23 88

ÖSTERSUND

Atelier Oscar Olsson

Kungl. Hovfotograf

Innehavare: Wiktor Lundberg

Storgatan 15 Tel. 232

ALLT FOTOGRAFISKT ARBETE

FOTKLINIKEN

Regementsgatan 40 ÖSTERSUND Tel. 2085

Enda firma på platsen som för Franssons
välkända, lätta HALFOOTSINLAGG efter gips-
avgjutning. Enda garanti för rätt passform.
Åderbräcksstrumpor efter mått.

JÄMTSTUGAN - Östersund

Restaurant • Prästgatan 30

är rätta matstället för abonnenter och
tillfälliga gäster. Utbärning. Tel. 472.

"Du var en duktig liten krabat — vad heter du?"

Ja, de' förstås

— men jag frågade vad du heter — inte vad du äter"

Titta på den här praktgrabben! — Så bör Edra barn också se ut, när de stå inför skolläkaren. — Var lugn för, att den här pojken inte blir sjuk i första taget, och "läxtrötthet" och "matstrejk" äro okända begrepp för hans mamma. Men så får han också dricka härlig Vi-ta-malt en gång om dagen. Vi-ta-malt är just sådan koncentrerad näring, som Edra barn behöva under uppväxtåren som förstärkning till den dagliga kosten.

Slank men fyllig är idealfiguren

"Bengetter" äro omoderna. Både hälsan och modet fordra litet hull på kroppen. Skaffa Er den moderna, kvinnligt fylliga slankhet, som ger bättre sömn, bättre nerver och bättre utseende. Drick Vi-ta-malt — produkten i särklass!

En frisk människas normalvikt

Behöver Ni dricka							
MÄN		KVINNOR		POJKAR		FLICKOR	
Längd meter	Vikt kg.	Längd meter	Vikt kg.	År	Vikt kg.	År	Vikt kg.
VI-TA-MALT?							
1,56	54	1,46	41,5	2	13	2	12,25
1,58	56	1,48	43	3	15	3	14,50
1,60	58	1,50	45	4	17	4	15,50
1,62	60,5	1,52	47	5	21,50	5	18,25
1,64	63	1,54	49	6	23,50	6	19,50
1,66	65	1,56	51	7	25,75	7	21,75
1,68	67,5	1,58	53	8	27,25	8	23,25
1,70	70	1,60	55	9	29,50	9	25,75
1,72	72,5	1,62	57	10	31,25	10	28
1,74	75	1,64	59	11	33,25	11	31,25
1,76	78	1,66	61	12	35,75	12	35,50
1,78	80	1,68	63	13	38,75	13	40,25
1,80	83	1,70	65,5	14	41,75	14	44,50
1,82	86	1,72	68	15	46,75	15	48
1,81	89	1,74	70,5				
1,86	91,5	1,76	73				
1,88	94,5	1,78	75,5				
1,90	98,5	1,80	78				

Ge dem Vi-ta-malt, då bli de friska och motståndskraftiga, få kraftig benstomme och hull på kroppen. Vi-ta-malt är så koncentrerat att 2—3 teskedar i ett glas mjölk, vatten och grädde eller i en kopp te är fullt tillräckligt per dag. Vi-ta-malt är underbart gott samt lättsmält.

Läs här vad en mamma har att säga: "...Det är underbart, nästan otroligt. Min pojke ökade i vikt 4 hg. på en vecka. All heder åt Vi-ta-malt!"

Fru E. P., M.lmö.

Förvärla ej Vi-ta-malt med andra billigare produkter.

Drick hälsa - drick

VI-TA-MALT

Gå in i närmaste apotek, speceri-, sjukvårds- eller kemikaliefär och börja med Vi-ta-malt idag. Generalagent: Nuray Company, Stockholm

— det hjälper och är gott